

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Žydrūnė KUPITYTĖ

**UGDYMO KARJERAI ORGANIZAVIMO STRATEGIJA
BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE**

Magistro darbas

Šiauliai, 2011

**ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINIŲ MOKSLŲ FAKULTETAS
VADYBOS KATEDRA**

Žydrūnė KUPITYTĖ

**UGDYMO KARJERAI ORGANIZAVIMO STRATEGIJA
BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE**

**Magistro darbas
Socialiniai mokslai, švietimo vadyba (ISŠV-9)**

Teigiu, kad magistro studijų baigiamasis darbas, kurį teikiu vadybos studijų programos magistro kvalifikaciniam laipsniui įgyti yra originalus autorinis darbas:

Magistro darbo autorius
(vardas, pavardė, parašas)

Vadovas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

Recenzentas
(pareigos, vardas, pavardė, parašas)

SANTRAUKA

Žydrūnė Kupitytė

UDGYMO KARJERAI ORGANIZAVIMO STRATEGIJA BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

Magistro darbas

Magistro darbe yra išanalizuotos galimybės, prielaidos ugdymo karjerai strategijai kūrimui bendrojo lavinimo mokykloje. Atlikta dokumentų, reglamentuojančių ugdymą karjerai Lietuvoje ir užsienyje, analizė. Įvertinta dabartinė ugdymo karjerai būklė bendrojo lavinimo mokykloje. Pagrįstos ugdymo karjerai strategijos kūrimo prielaidos. Parengtas ugdymo karjerai strategijos kūrimo modelis. Ugdymo karjerai kurti reikalinga nuosekliai pereiti šiuos etapus: iniciatyvinės grupės sutelkimas, ugdymo karjerai situacijos analizė, ugdymo karjerai paskirties, misijos, vizijos tikslinimas, ugdymo karjerai strateginės grupės suformavimas, strategijos rengimas bei aptarimas ir korekcija, ugdymo karjerai strategijos realizavimas.

SUMMARY

Žydrūnė Kupitytė

CAREER DEVELOPMENT STRATEGY FOR THE CONDUCT OF THE SECONDARY SCHOOL

Master's work.

Master's work analyzed the possibility of the assumptions of career education strategy in the secondary school. Carried out in the documents of career education in Lithuania and abroad. It was analyzed. Assessment of the current state of career education in secondary schools. Based career strategy assumptions. Developed a strategy for career education model. Fostering career development necessary to consistently move the following steps: work group mobilization, situation analysis of career education, career education purpose, mission, vision adjustment, career development of strategic group formation, training and strategy for discussion and correction of career education strategy for implementation.

TURINYS

ĮVADAS.....	4
1. UGDYMO KARJERAI STRATEGIJOS KŪRIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE PRIELAIIDOS.....	7
1.1 Svarbiausių darbe naudojamų sąvokų analizė.....	7
1.2 Ugdymo karjerai pagrindiniai principai.....	13
1.3. Ugdymą karjerai Lietuvoje ir užsienyje reglamentuojančių dokumentų analizė	18
1.4. Ugdymo karjerai organizavimas bendrojo lavinimo mokykloje.....	21
2. UGDYMO KARJERAI YPATUMŲ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TYRIMO REZULTATAI.....	24
2.1. Tyrimo metodika ir metodologija.....	24
2.1.1. Tyrimo imtis.....	24
2.1.2. Tyrimo instrumentai ir matavimai.....	26
2.1.3. Tyrimo procedūros	28
2.2. Mokytojų ugdymo karjerai tyrimo rezultatų analizė.....	29
2.3. Mokinių ugdymo karjerai tyrimo rezultatų analizė.....	46
3. UGDYMO KARJERAI STRATEGIJOS KŪRIMO MODELIS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE	58
3.1. Ugdymo karjerai strategija.....	58
IŠVADOS.....	62
REKOMENDACIJOS	64
LITERATŪRA.....	65
PRIEDAI.....	68

IVADAS

Lietuvos ilgalaikės raidos strategijoje nustatyti trys prioritetai: žinių visuomenė, saugi visuomenė, konkurencinga ekonomika bei užduotys švietimui. Valstybinės švietimo strategijos 2003 - 2012 metų nuostatos pabrėžia kiekybinius ir kokybinius siekius: padėti asmeniui ir visuomenei suvokti šiuolaikinį pasaulį, padėti asmeniui įgyti kultūrinę ir socialinę kompetenciją, tapti savarankišku, veikliu, atsakingu žmogumi, gebančiu atsakyti į Lietuvos visuomenės laukiamus iššūkius: demokratijos, rinkos plėtros, globalizacijos, informacijos gausos, sparčios kaitos, gebančiu nuolat mokytis, kurti savo bendruomenės gyvenimą, pasinaudoti atsiveriančiomis galimybėmis. Šių strateginių tikslų - įgyti profesinę kvalifikaciją, atitinkančią šiuolaikinę technologiją, kultūros bei asmeninių gebėjimų lygį, vadovautis nuostata mokytis visą gyvenimą, siekti naujų kompetencijų ir kvalifikacijų - turėtų siekti kiekvienas žmogus.

Daug metų mūsų šalyje nebuvo kreipiamas dėmesys į ugdymo karjerą bendrojo lavinimo mokykloje. Pastaruoju metu, daug jaunų ir suaugusių žmonių nepajėgia rasti pusiausvyros tarp savo siekių ir visuomenėje egzistuojančių galimybių dinamikos, neturi reikiamos mokymosi motyvacijos, mokymosi ir ugdymo(si) karjerai veiklos strategijų kūrimo ir įgyvendinimo gebėjimų ir pan. Šiuolaikinių moksleivių, baigiančių bendrojo lavinimo mokyklas ir sprendžiančių tolimesnio mokymosi ir ateities planavimo problemas, sprendimai dažniausiai neracionalūs, pirmenybę teikia atsitiktinumui ir likimui.

Karjeros sampratos, plėtros aspektai tyrinėjami Lietuvos mokslininkų: Jucevičienės, Lepaitės (2000); Večkienės (2000), Kučinskienės (2003) darbuose. Kompetencija įvardijama, kaip pagrindinis reikalavimas žmogui jo karjeros plėtotės kelyje. Mokslininkai Andrikienė (2003), Targamadzė (2001), Laužackas (1999) kvalifikacijos tobulinimą pagrindžia, kaip būtina sąlyga profesinei karjerai. Tai profesinių žinių plėtra, įgijimas naujų, specifinių žinių, sugebėjimų. Aukšta žmogaus kompetencija tampa svarbi, nes tik atitinkanti pasaulinius standartus, ji atveria platesnes galimybes ugdymo karjeros raidoje. Nelinkęs nuolat tobulintis ir mokytis žmogus šiandieniniame pasaulyje tiesiog negali tikėtis sėkmingos viso gyvenimo karjeros.

Kaip rodo įvairūs mokslininkų tyrimai (V. Stanišauskienė, D. Garnienė, R. Dukynaitė ir kt.), šiandien Lietuvoje tik nedidelė dalis moksleivių konsultuojasi dėl profesijos pasirinkimo. Moksleiviams trūksta informacijos apie šias paslaugas teikiančias įstaigas. Vakarų Europos šalyse profesinis informavimas ir konsultavimas pasiekia beveik visus, besirenkančius gyvenimo kelią.

Lietuvoje jaunimas nepajėgia rasti pusiausvyros tarp savo siekių ir visuomenėje egzistuojančių galimybių dinamikos, neturi reikiamos mokymosi motyvacijos, mokymosi ir profesinės veiklos strategijų kūrimo ir įgyvendinimo gebėjimų. Kad tokia problema egzistuoja įrodo neracionalus neperspektyvių profesijų ir studijų programų rinkimasis, didelė jaunimo bedarbystė ir jaunų išsilavinusių žmonių emigracijos į užsienį nekvalifikuotiems darbams banga. Todėl viena iš priemonių spręsti jaunimo darbo problemas gali būti jaunimo mokytumas ir kvalifikuotas ugdymas karjerai, apimantis profesinį konsultavimą, informavimą. Padėties analizė rodo, kad dabar karjeros ugdymo sistemos valdymo kokybei užtikrinti skiriama dar per mažai dėmesio ir pastangų. Tokia situacija byloja apie pasirinktos **darbo temos aktualumą**.

Su karjeros pasirinkimu susijusios socialinės, ekonominės ir psichologinės problemos apima vis platesnius mūsų visuomenės sluoksnius. Lietuvoje stinga informacijos apie beveik šimtmetį pasaulyje vykstančius jaunimo darbui ir karjerai tyrimus ir praktinę veiklą. Taip pat trūksta tyrimų apie ugdymą karjerai kaip mokymosi ir darbo integracinių ryšių stiprinimo strategiją, nukreiptą į asmenybės karjeros vystymui reikalingų gebėjimų įgijimą.

Taigi, **ugdymas karjerai** (*career education*) yra integralių individo žinių, mokėjimų, įgūdžių bei nuostatų apie save ir darbo pasaulį sistema.

Teorinį darbo reikšmingumą sudaro pagrįstos tikslingo karjeros kompetentingumo ugdymo prielaidos, teoriškai pagrįstas ugdymo karjerai strateginis modelis. Kuriant naują ugdymo karjerai strategiją, yra būtinas karjeros sampratos, modelių ir jų raiškos konteksto kaitos procesų pažinimas. Atlikus tokį tyrimą, įgyjamas pagrindas tolesniam teorinių ir empirinių tyrimų bei praktinės veiklos perspektyvų plėtojimui.

Praktinė reikšmė – reikalingi nauji pokyčiai bendrojo lavinimo Ištirus ir nustačius šios problemos sprendimo būdus, pateikus teoriškai bei praktiškai pagrįstą ugdymo karjerai modelį bendrojo lavinimo mokykloms, būtų galima išvengti didėjančio socialinės rizikos laipsnio. Pastaruoju metu. Daug jaunų ir suaugusiųjų žmonių nepajėgia rasti pusiausvyros tarp savo siekių ir visuomenėje egzistuojančių galimybių dinamikos, neturi reikiamos mokymosi motyvacijos, mokymosi ir profesinės veiklos strategijų kūrimo ir įgyvendinimo gebėjimų ir pan.

Mokslinė problema - kaip sukurti efektyviai veikiančia ugdymo karjerai strategiją bendrojo lavinimo mokykloje?

Tyrimo objektas: ugdymo karjerai organizavimo strategija bendrojo lavinimo mokyklose.

Tyrimo uždaviniai:

- Atlikti dokumentų, reglamentuojančių ugdymą karjerai Lietuvoje ir užsienyje, analizę;
- Įvertinti dabartinę ugdymo karjerai būklę bendrojo lavinimo mokykloje;
- Parengti ugdymo karjerai strategijos kūrimo modelį.

Tyrimo metodai: mokslinės literatūros analizė, lyginamoji analizė, anketinė apklausa, kiekybinė duomenų analizė, metaanalizė.

1. UGDYMO KARJERAI STRATEGIJOS KŪRIMO BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE PRIELAIDOS

1.1. Svarbiausių darbe naudojamų sąvokų analizė

Karjeros samprata užsienio šalyse. Viena iš svarbiausių šio darbo sąvokų - karjera. Karjeros terminas suprantamas nevienareikšmiškai. Sąvokos aiškinimai rodo, kad galimos įvairios karjeros sampratos. Išanalizavus užsienio mokslininkų nuomones, galima teigti, jog karjeros terminas suprantamas plačiąja ir siaurąja prasme, taip pat vyrauja biurokratinė ir šiuolaikinė karjeros sampratos. Iškyla klausimas - kas sąlygoja karjeros sampratos kaitą?

Manoma, jog tai įtakoja intensyviai ir pastoviai kintantis karjeros kontekstas bei žmogaus ir aplinkos sąveika. Vakarų šalyse, anot V. Stanišauskienės (1997), karjera suprantama kaip kiekvieno žmogaus pasirinktas veiklos kelias, kurio sėkmę lemia vidiniai (asmeniniai gebėjimai) ir išoriniai (socialiniai, politiniai, ekonominiai aspektai) veiksniai. Vakarų šalyse egzistuoja dvi - **biurokratinė** ir **šiuolaikinė** - karjeros sampratos. Šios dvi sampratos skiriasi pagal daugelį požymių. Taip pat užsienio šalių mokslininkų darbuose pastebimas akivaizdus slinkimas nuo biurokratinės karjeros sampratos link šiuolaikinės.

Biurokratinė - kuri apibūdinama hierarchiniu, organizacijoje įtvirtintu karjeros modeliu, lengvai numatoma karjeros ateitimi bei stabilium socialiniu saugumu. Išanalizavus biurokratinę karjeros sampratą, užsienio šalių mokslininkų nuomones galima suskirstyti į keletą grupių:

- karjera, kaip darbinė patirtis;
- karjera, kaip profesinis gyvenimo procesas.

Vieni mokslininkai teigia, jog karjera tai **darbinė patirtis**. M. B. Arthuras (Adamonienė ir kt., 2001) mano, kad karjera, kaip nuosekli kintanti laike asmens profesinės, darbinės veiklos ir su ja susijusio patyrimo seka, trunkanti visą gyvenimą, apimanti jo elgesį ir nuostatas, susijusi su šia veikla. Beach (Stanišauskienė, 2004) konstatuoja, jog karjera yra per gyvenimą besitęsianti darbų seka, susijusi su asmenybės pažiūromis ir motyvais, kai jis ar ji veikia tuose darbuose. Craig, Shuler (Stanišauskienė, 2004) teigia, karjera - tai požiūrių ir elgsenų seka, susijusi su darbine patirtimi per visą žmogaus gyvenimą. Arnold (Stanišauskienė, 2004) rašo, jog karjera yra asmens patiriamų, su darbu susijusių vaidmenų ir veiklų seka. Visi šios grupės atstovai mano, jog karjera, kaip darbinė patirtis trunka visą gyvenimą. Tai nuoseklus darbinės veiklos kilimas "laiptais", apimantis žmogaus elgesį, motyvus, požiūrį ir nuostatas. Trumpiau tariant, karjera - tai darbinė patirtis. Kitos grupės

atstovai, karjerą tapatina su **profesiniu gyvenimo keliu**, siekimu norimo profesinio statuso. Žodis karjera kildinamas iš lotyniško žodžio *carraria*, reiškiančio žmogaus gyvenimo kelią, bėgimą, arba iš prancūziško žodžio *carriere*, reiškiančio veikimo dirvą, sritį, profesiją. Tarptautinių žodžių žodynas (2002) pateikia tris reikšmes: 1) greitas ir sėkmingas kilimas tarnyboje, visuomeninės, mokslinės veiklos srityse; 2) geros ateities perspektyva; 3) veiklos sritis. D. F. Super (Maknienė, 2001) mano, kad pagrindinė žmogaus profesinio gyvenimo determinantė yra jo asmenybės Aš vaizdas profesine prasme, kurį žmogus susikuria atlikdamas sprendimus, susijusius su karjera. Profesinis gyvenimo kelias - ne tik pareigybių ar vadovaujamų postų kaita. Padaryti karjerą galima ir kitokiu būdu, pavyzdžiui: tapti tikru savo srities žinovu ir gerbiamu specialistu, pasiekti profesinę meistriškumo viršūnę, įgyti autoritetą tarp kitų profesionalų. Karjeros pagrindas turėtų būti ne turėtų postų sąrašas ir jų vieta pareigybių hierarchijoje, o sukaupta vertinga profesinė patirtis ir įgūdžiai bei kūrybiški jų taikymo rezultatai, naudingi tiek žmogui, tiek visuomenei. Šiuo požiūriu visi dirbantys asmenys gali padaryti tokio pobūdžio karjerą ir visos profesijos gali būti karjeros pagrindas (Maknienė, 2001). Anot, L. G. Počebut, V. A. Čiker (Maknienė, 2001; Palujanskienė, Pugevičius, 2004) karjera - vienas iš žmogaus individualaus profesinio gyvenimo rodiklių, tai pasiekimas norėto **profesinio statuso** ir jį atitinkančio gyvenimo lygio bei kokybės, taip pat garbės siekimas. Apibūdinant karjerą kaip gyvenimo procesą, įmanoma kalbėti netgi apie karjerą, nesusijusią su darbu. Terminas galėtų apimti namų šeimininkės (Lopata, 1996), marihuanos vartotojo (Becker, 1968) karjerą (Petkevičiūtė, 2003).

Karjeros sąvoka yra daugiaprasmė ir platesnė už profesijos, užsiėmimo ar darbo sąvokas. D. F. Super (Maknienė, 2001) nuomone, karjera - tai nuosekli visų individo užimamų profesinių pozicijų ir darbo vietų seka, apimanti visą žmogaus darbinės veiklos istoriją. **Plačiąja prasme**, karjeros samprata aiškinama kaip darbo proceso ir darbo turinio tikslingas atlikimas asmeniui vykdant užduotis, atliekant funkcijas. **Siaurąja prasme**, karjeros samprata suprantama kaip karjeros planavimo ir darbo turinio tikslingas atlikimas asmeniui vykdant užduotis, atliekant funkcijas. Tai individo gebėjimai, vertybės, interesai. Planuojant profesinę karjerą, svarbu, jog darbo vertybės atspindėtų asmenybės vertybes, nes tai padaro darbą prasmingesnį, tikslesnį.

Galima teigti, jog šios grupės šalininkai karjerą supranta, kaip profesinio gyvenimo kelią, kai žmogus yra savo srities žinovas, savo patirtimi ir įgūdžiais pasiekia profesinio meistriškumo viršūnę.

Taigi, biurokratinė karjera suprantama, kaip kilimas "karjeros laiptais", kuris tęsiasi visą gyvenimą. Tai stabilus, lengvai numatantis ateitį, karjeros modelis. Tačiau, slinkimą nuo biurokratinės link šiuolaikinės karjeros vis labiau įtakoja socialiniai, politiniai ir ekonominiai veiksniai. Šiuo metu, intensyviai ir pastoviai kintantis karjeros kontekstas bei žmogaus ir aplinkos sąveika skatina

visuomenę keistis ir žiūrėti į ateitį kitaip. **Šiuolaikinė karjera** - akcentuojanti karjeros modelio lankstumą, socialinio saugumo reliatyvumą bei požiūrio į karjeros sėkmę individualumą. Svarbu pastebėti, kad šiuolaikinė karjera netapatinama su profesija.

Sąvokos aiškinimai rodo, kad galimos įvairios karjeros sampratos: viena susijusi su konkrečia veikla, kita - su gyvenimo planavimu ir tikslų įgyvendinimu. Taigi, karjera, jokių būdu nėra tik greitas ir sėkmingas kilimas tarnyboje, ji nėra ir vien profesija. Karjeros nereikėtų tapatinti su profesine sėkme ar nesėkme. Sėkmingai padaryta karjera leidžia žmogui išsiskirti iš kitų ir pajusti savo vertingumą.

Karjera nėra savaiminis procesas, jos vystymuisi būtini įgūdžiai. A. G. Vatts (Stanišauskienė, 1997) mano, jog karjera prasideda nuo savęs pažinimo ir pasirengimo veiklai. Šiame etape, pasak mokslininko, įgyjami studijavimo, organizavimo, laiko paskirstymo, tikslų kėlimo ir kiti įgūdžiai. Vėliau seka, palankių progų savųjų įgūdžių realizacijai paieška ir išsaugojimas. Labai svarbu mokytiis analizuoti, interpretuoti ir vertinti reikiamą informaciją, tyrinėti mokymosi pasiekimus ir neišnaudotas galimybes. Nuolatinio mokymosi būtinumą lemia karjeros planavimo, sprendimų priėmimo, darbo paieškos ir jo išsaugojimo, karjeros perkėlimo, nenumatytų pokyčių valdymo atnaujinimų ir naujų įgūdžių poreikis. Jaunystėje įgyta perėjimų ir sprendimų priėmimo kompetencija leidžia perkelti mokyklinius įgūdžius į karjeros sritį bei formuluoti tolesnio ugdymosi tikslus.

Apibendrinant galima teigti, jog karjera yra žmogaus veiklų seka ir per visą jo gyvenimą trunkantis procesas, kurį lemia įvairūs ekonominiai, socialiniai, politiniai, kultūriniai ir kiti veiksniai. Didžiausia tikimybė, kad išliks tos organizacijos (tarp jų ir mokyklos), kurios yra lanksčios, kūrybiškos, geba prisitaikyti, moka bendradarbiauti. Tokio tipo organizacijose užimamas statusas jau nieko nereiškia, o žmonės čia buriami projektinei veiklai, naujiems, ką tik iškilusiems uždaviniams spręsti. Taigi, dėl šiandieninių organizacijų nepastovumo žmogaus karjerai keliami nauji reikalavimai - asmenybės lankstumas ir nenutrūkstamas profesinių gebėjimų tobulinimas, socialinė aplinka ir visą gyvenimą besitęsiantis tobulėjimas, duodantis pagrindą savimonei, savigarbai ir socialiniam - ekonominiam statusui (Ručinskienė, Kučinskas, 2002).

N. Petkevičiūtė (1998) išskiria keletą **skirtingos apimties karjeros sampratų**:

- karjera kaip laimėjimas;
- kaip profesija, kuri yra prestižinė;
- nuolatinio darbo nuosekli seka;

- viso gyvenimo įvairiausių vaidmenų seka.

Šiuolaikinės karjeros sėkmė, pasak V. Stanišauskienės ir N. Večkienės (1999), netapatinama su „karjeros laiptais“, nes šis karjeros modelis nėra hierarchinis. Jos sėkmės matas ne tik darbo užmokestis, statusas, bet ir asmeninė savirealizacija, savo tikslų siekimas, asmeninis tobulėjimas. Karjeros sėkmė gali būti suprantama labai individualiai. Šiuolaikinę karjerą dėl transformacijų, darbo pasaulio dinamikos, organizacijų kaitos, sudėtinga numatyti ir planuoti. Todėl žmogus privalo būti sąmoningas, pastabus, mokėti strategiškai mąstyti, sąmoningai apgalvoti kiekvieną žingsnį (Stanišauskienė, Večkienė, 1999). Šiuo metu vis didesnei daliai žmonių prieinama S. Paulausko (2000) įvardinta aukščiausio lygmens - **strateginė karjera**, kuriai būtinas strateginis mąstymas, individo sugebėjimas konstruktyviai modeliuoti kokybinius procesus, sugebėjimas greitai persiorientuoti ir prisitaikyti prie pakitusių aplinkybių. Manoma, jog nuolat kintančiame pasaulyje, strateginė karjera yra tinkamiausia. Šiuolaikinės karjeros teikiamas saugumas yra santykinis. Tai pirmiausia priklauso nuo paties žmogaus požiūrio į karjerą, lanksčiai spręsti problemas, gebėjimą adaptuotis. Nuolatinė kaita, besikeičiantys reikalavimai didina socialinį žmogaus nesaugumą. Skirtingus reikalavimus žmogui kelia biurokratinės ir šiuolaikinės karjeros požiūriai veiklai neapibrėžtoje aplinkoje, dviprasmiškose situacijose. Ypač svarbus tampa kiekvieno lankstus požiūris į darbą, gebėjimas prisitaikyti darbo rinkoje, todėl nuolat didėja poreikis žmogui išsiugdyti ne tik **specialiuosius gebėjimus**, bet ir **bendrasias kompetencijas**, kurios garantuoja lankstumą bei adaptyvumą.

Kompetencijos įgijimas. Kompetencija yra pagrindinis reikalavimas žmogui šiuolaikinės karjeros plėtros kelyje. Kompetencija - tai žmogaus kvalifikacijos raiška arba gebėjimas veikti, sąlygota žinių, mokėjimų, įgūdžių, požiūrių, asmenybės savybių ir vertybių visuma (Gumuliauskienė, Augienė, Bobrova ir kt., 2002). Kompetencija (lot. *competentia*): 1) klausimų ar reiškinių sritis, su kuria kas gerai susipažinęs; 2) visuma kurio nors organo teisių ir pareigų, nustatytų to organo statuso ar nuostatų (Tarptautinių žodžių žodynas, 2002). Kompetencija - efektyvios veiklos demonstravimas, sugebėjimas atlikti pateiktas užduotis realioje ar imituojamoje darbo situacijoje (Laužackas, 2000). Kompetencija - mokėjimas atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma (Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2004).

Karjeros kompetencija, pasak V. Stanišauskienės (2004), yra visa eilė šiuolaikiniame pasaulyje žmogui būtinių gebėjimų, kuriuos jis gali sėkmingai taikyti praktinėje veikloje. Vakarų šalyse (Stanišauskienė, 2004), egzistuoja integralios rengimosi karjerai struktūros, vienijančios švietimo institucijas, vyriausybę, profesines sąjungas ir darbdavius. Socialinių transformacijų laikotarpiu

žmogui išskylantys reikalavimai koreguoja bendrojo ugdymo tikslus. Rengimosi karjerai koncepcijos, pristatomos užsienio edukologų (Stanišauskienė, 2004), akcentuoja šiuolaikinę karjeros sampratą bei rengimosi karjerai integralumą bendrojo ugdymo procese. V. Stanišauskienė ir N. Večkienė (2000) išanalizavusios esmines žmogaus rengimosi karjerai socialinių transformacijų laikotarpiu problemas, teigia, kad integralią **šiuolaikinės karjeros kompetenciją** sudaro keturios kompetencijų - asmeninės, socialinės, edukacinės bei profesinės - sistemos.

Individui būtinos asmeninė, socialinė, mokymosi ir profesinė kompetencijos, kaip integralios karjeros kompetencijos elementai (Stanišauskienė, Večkienė, 2000; Stanišauskienė, 2004): **asmeninės kompetencijos** srityje yra žmogaus savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai; **socialinės kompetencijos** sričiai priskiriami žmogaus santykių su kitais žmonėmis ir socialine aplinka harmonizuojantys gebėjimai ir savybės; **edukacinės kompetencijos** sričiai priklauso gebėjimai, skatinantys žmogų saviugdai; **profesinę kompetenciją** sudaro specifiniai gebėjimai ir savybės susijusios su darbine veikla. Integralios karjeros kompetencijos elementų pagrindas - gebėjimai.

Karjeros vystymasis neapsieina be vadovavimo karjerai. Vadovavimas karjerai (Kučinskienė, 2003) apibrėžiamas kaip visuma pastangų, padedančių individams realizuoti savo tikslus, priimti sprendimus ir juos įgyvendinti. Jis traktuojamas kaip specialiai organizuota programa, kuri padeda integruoti žinias ir patirtį šiose srityse: savęs pažinimo, darbo pasaulio ir jo dinamikos supratimo, laisvalaikio vaidmens žmogaus gyvenime supratimo, veiksmų, darančių karjeros planavimui ir vystymui įtaką, sistemos suvokimo, informacijos ir asmeninių gebėjimų, reikalingų saviraiškai, žinojimo. Vadovavimas karjerai yra sisteminga programa, apimanti procesus, metodikas ir paslaugas, kurios nukreiptos į asmenį, kad suprastų ir gerintų savęs pažinimą, mokymosi, darbo ir laisvalaikio supratimą, išugdyti sprendimo priėmimo gebėjimus tam, kad išmoktų valdyti savo karjerą.

Ugdymas karjerai (*career education*) yra integralių individo žinių, mokėjimų, įgūdžių bei nuostatų apie save ir darbo pasaulį sistema. Ugdymo sąvoka labiau atskleidžia asmenybės vidinio pasaulio kryptingą puoselėjimą.

Ugdymas. Apibūdinti ugdymo sąvoką nelengva, nes ugdymas yra sudėtingas reiškinys, jo esmę nagrinėjantys mokslininkai dažniausiai laikosi skirtingų filosofinių, psichologinių, sociologinių bei kultūrinių koncepcijų. Ugdymo sąvoką į lietuvių terminiją įvedė S. Šalkauskis (Savickytė, 1997), ji plačiai buvo vartojama tarpukario Lietuvos pedagogų darbuose. Remdamasis užsienio mokslininkų darbais ir atsižvelgdamas į šio žodžio semantiką S. Šalkauskis rašė, jog ugdyti reiškia, kad kas augtų, eitų aukštyn. Ugdymas - mokymas, lavinimas, įgūdžių, gebėjimų ir vertybių nuostatų formavimas

(Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas, 2004; Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas, 2004). Ugdymas - visuomenės - istorinės patirties jaunajai kartai perdavimas, siekiant parengti ją gyvenimui ir darbui (Rajeckas, 1993). Ugdymas - apibūdinamas kaip bendravimas, sudarantis sąlygas keistis vertybine ir kitokia patirtimi (Jovaiša, 1993). Tai asmenybės kitimo procesas, jos perėjimas iš vienos pakopos į kitą, aukštesnę, arba ypatinga veikla, skatinančia atitinkamus asmenybės pokyčius (Aramavičiūtė, 1994). Ugdymas apima švietimą, mokymą, lavinimą, prusinimą, globojimą, auklėjimą ir formavimą ir išorės (aplinka) iš vidaus („aš“) (Šernas, 1995; Stanišauskienė, 2004).

Atsižvelgiant į šiuolaikinę padėtį Lietuvoje, yra būtinas **ugdymo karjerai** strategijos kūrimas, bendrojo lavinimo mokykloje. Tačiau, mums neaiški strategijos sąvoka.

Strategijos samprata. Strategijos sąvoka yra gana sena. Terminas strategija neturi vieno aiškaus apibrėžimo. Šis žodis kildinamas iš graikiško žodžio „strategos“, kuris reiškia „generolas“ (Targamadžė, 2001).

Pirmasis šiuolaikinis mokslinis strategijos apibrėžimas pateiktas A. D. Chandlerio (Targamadžė, 2001). Pagal jį strategija apima tris pagrindinius elementus: tikslus (visų pirma, ilgalaikius), organizacijos veiklos kryptį ir reikiamus tikslo pasiekimui resursus.

Strategija (*strategy*) - sprendimų visuma, apibrėžianti organizacijos svarbiausius ateities tikslus ir veiksmus bei priemones tiems tikslams pasiekti (Jucevičius, 1996; Vasiliauskas, 2002). Strategija - tai detalus, visapusiškas kompleksinis planas, užtikrinantis organizacijos misijos ir tikslų siekimą (Seilius, 1998), planas organizacijos pasirinktiems tikslams siekti (Targamadžė, 2001), planas, tam tikras sąmoningų veiksmų, kaip elgtis įvairiose situacijose, vadovas (Jucevičius, 1998). H. Mintzberg (Targamadžė, 2001) strategiją nusako, kaip koncepciją, penkiomis sąvokomis - planas, gudrybė, modelis, pozicija, perspektyva.

Žinomi keli pagrindiniai strategijos numatymo proceso metodologiniai požiūriai (Zakarevičius, 1998):

Strateginio planavimo požiūris. Šią strategiją traktuoja kaip organizacijos perspektyvinės veiklos planą, sudaromą vadovaujantis taisyklėmis, kurias jie gana detalai išdėsto. Rengiant šį planą, būtina įvertinti aplinkos situaciją, galimus pokyčius, įtaką organizacijos vidaus funkcionavimui.

1.2 Ugdymo karjerai pagrindiniai principai

Ugdymas karjerai - švietimo institucijų, tėvų ir visuomenės sistemingas bendradarbiavimas, padedantis jauniems žmonėms įgyti žinias ir įgūdžius, būtinus racionaliam profesijos sprendimo priėmimui (Z.Baltrėnienė, J.Muriniene, J.Stankaitytė, 2005, 3). Tačiau ugdymas karjerai neapsiriboja tik konkretaus sprendimo priėmimo etapu, jo siekis yra ugdyti gebėjimus, kad asmuo pats kurtų ir valdytų savo karjerą taip, kad pasiektų pasitenkinimą karjera ir gyvenimu. Egzistuoja keletas ugdymo karjerai modelių: mokyklinis, namuose, darbo patirties įgijimo modelis ir kt. Šiame darbe analizuojamas bazinis mokyklinis ugdymo karjerai modelis, kuris yra plačiausiai taikomas ugdymo karjerai elementus integruojant į bendrojo ugdymo turinį nuo vaikų darželio iki dvyliktos klasės (R.Kučinskienė, 2003, 161). Jo pagrindinis principas yra siekimas kiekvienam mokiniui padėti susidaryti kuo tikslesnį savivaizdį, suformuoti teigiamą nuostatą į mokymąsi, darbą, visuomenę. Taikant šį modelį moksleiviai yra supažindinami su karjeros galimybėmis, į bendrąjį ugdymą integruojant karjeros gebėjimų lavinimui skirtus elementus.

R. Kučinskienė (2003, 162) siūlo **ugdymo karjerai tikslus** ir turinį diferencijuoti pagal moksleivių amžių:

- pradinėje mokykloje svarbiausias tikslas - karjeros esmės supratimas ir informuotumas apie jos sričių įvairovę;
- pagrindinėje mokykloje didžiausias dėmesys skiriamas įvairių karjeros sričių ypatumų ir galimybių visuomenėje analizei;
- paskutiniuosiose vidurinės mokyklos klasėse siekiama parengti karjeros planavimui ir įgyvendinimui.

Ugdymo karjerai proceso bendrojo lavinimo mokykloje **tikslas**, pasak K. Pukelio (2002, 3), yra padėti jaunuoliui pasirinkti jo pašaukimą atitinkančią profesiją, t.y. padėti atsakyti į vieną svarbiausių jo gyvenimo klausimų: kuo būti?, kokį profesinį kelią pasirinkti? Vadinasi, būtina padėti apsispręsti kokioje ir kodėl profesinio rengimo institucijoje jam reikia mokytis arba studijuoti. Ugdymas karjerai susijęs su savo paties galimybių susiaurinimu, kai sąmoningai pasirenkama iš daugelio galimų profesinio gyvenimo kelių vienas, atitinkantis asmens poreikius, siekius, prigimtį. Ugdymo karjerai procesas mokykloje įgyvendinamas remiantis skirtingo pobūdžio profesinio konsultavimo veikla (profesiniu informavimu, profesiniu veiklinimu, patarimais priimant racionalų profesinį sprendimą, parama adaptuotis profesinio rengimo institucijoje).

Profesinis konsultavimas mokykloje apima du pagrindinius etapus: asmenybės pažinimo tyrimai ir profesijų pažinimo tyrimai. Profesinis konsultavimas yra efektyvus tik tuo atveju, jeigu profesijos konsultantas (ar pedagogas, atliekantis profesinio konsultavimo funkcijas) derina abejus, asmens pažinimo ir profesijų pasaulio analizės, tyrimus. Profesijos konsultantas atlieka tyrimus ne tik siekdamas gauti informacijos apie jauno žmogaus prigimties ir asmenybės ypatumus, turimus gabumus ir gebėjimus, jų adekvatumą profesiniams ketinimams, bet ir atsižvelgdamas į darbo rinkos pobūdį, jos kaitos tendencijas ir perspektyvas, profesijų įvairovę ir jų turinį. Visą sukaupią informaciją profesijos konsultantas turi mokėti ne tik pateikti mokiniui suprantama ir prieinama forma, bet ir mokyti jį analizuoti šią informaciją bei gebėti rasti papildomą informaciją racionalaus profesinio sprendimo priėmimo kontekste (K.Pukelis, 2002. 6-9).

Mokinių informavimas dėl mokymosi krypties pasirinkimo ir profesinis orientavimas tampa efektyvesnis, turiningesnis, jeigu mokyklos viduje ir už jos ribų yra integruojamas panaudojant įvairias darbo formas bei metodus. 2005 metais paruoštame projekte „Mokymosi krypties pasirinkimo galimybių didinimas 14-19 metų mokiniams" (Z.Baltrėnienė, J.Murininė, J.Stankaitytė, 2005, 7-8) yra pateikiamos tokios **ugdymo karjerai** integravimo į bendrus mokyklos veiklos procesus darbo **formas**:

- **integuota į bendrąsias programas ugdymo karjerai programa** - atskirų dalykų programose daugiau dėmesio reikėtų skirti asmens savęs pažinimui, vertybinių nuostatų, asmeninių interesų ir gebėjimų formavimui, ugdymo turinio sąsajai su šiuolaikišku gyvenimu ir jaunų žmonių integracija į darbo pasaulį išryškinti, moksleivių sprendimų priėmimo įgūdžių tobulinimui ir atsakomybės už priimtus sprendimus ugdymui, informacijos paieškai, atrankai bei panaudojimui tenkinti savo poreikius įtvirtinimui;
- **popamokinė veikla** - orientuota į individualius mokinių poreikius. Mokiniai renkasi užsiėmimus, atitinkančius jų gebėjimus bei polinkius. Įvairios krypties būreliai, klubai padeda mokiniams pažinti savo polinkius, vertybes, interesus bei suteikia galimybę lavinti specifinius gebėjimus;
- **informacinė bazė** - ugdymo karjerai kokybė mokykloje labai priklauso nuo funkcionuojančios informacinės sistemos. Mokykla turi užtikrinti, kad mokiniai laiku gautų jiems reikalingą ir patikimą informaciją. Svarbu, kad profesinio orientavimo sistemoje sukaupta informacija būtų susisteminta, prieinama ir nuolat papildoma. Informacinę bazę apie karjeros galimybes paprastai mokyklose kaupia bibliotekos, profesinio informavimo centrai;
- **socialinė partnerystė** - ekskursijos, susitikimai, diskusijos su įvairių profesijų atstovais, darbo patirties įgijimo programos. Socialinė praktika suteikia mokiniams galimybę tiesiogiai gauti informaciją apie karjeros galimybes, reikalavimus bei privalumus, galimybę įgyti pradinius darbo įgūdžius darbo vietoje, identifikuoti gebėjimus bei interesus. Socialinė partnerystė suteikia

galimybę platesnei bendruomenei, t.y. darbdaviams, dalyvauti mokinių profesinio orientavimo sistemoje. Ši partnerystė gali būti plėtojama per įvairias akcijas, mugės, karjeros dienas, sutartis, darbo bandymus, darbo stovyklas ir kitas formas. Ypač svarbi projektinė veikla mokykloje - projektai pamokose ar po pamokų, bendruomenėje, projektai su kitais bendraamžiais, bendruomeniniais, respublikiniais ar tarptautiniais partneriais;

- **specializuotos ugdymo karjerai programos** - gali būti dėstomos per pasirenkamojo dalyko ar papildomo ugdymo pamokas, integruotos i saviugdos būrelio ar klubo veiklą ir pan. Šių programų įgyvendinimas mokyklose profesiniam orientavimui suteikia kryptingumo bei sistemingumo. Jos turi būti diferencijuotos pagal mokinių amžių ir atitikti tam amžiui būdingus profesinius poreikius. Ugdymo karjerai programos paremtos nuoseklumo principu, kuris apima svarbiausius profesinio orientavimo etapus. Tokios programos ugdo ir pedagogų kaip moksleivių karjeros planavimo konsultantų ir patarėjų kompetencijas, padeda moksleiviams pažinti save, suformuluoti savo interesus, patikrinti gebėjimus ir vertybes bei susieti visa tai su būsima profesija. Jos orientuotos į profesijų ir darbinių veiklų pažinimą, padeda perprasti keliamus reikalavimus, priimti racionalų sprendimą renkantis karjeros kelią.

Moksleivio ugdymas karjerai yra svarbus švietimo ir ugdymo sistemai, o kartu darbo rinkai, siekiant, kad pagerėtų jų tarpusavio sąveika. Ugdymas karjerai pripažįstamas kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas ir tai yra vienas Europos komisijos memorandumo dėl mokymosi visą gyvenimą prioritetų. Kadangi karjera yra visą žmogaus gyvenimą besitęsiantis procesas, ugdymas karjerai tampa integralia nuolatinio asmenybės ugdymo proceso dalimi.

Ugdymo karjerai mokykloje paskirtis - racionalus profesijos pasirinkimas, o tai svarbiausia paauglystės pabaigos ir jaunystės raidos užduotis, nes šis sprendimas lemia visą moksleivio gyvenimą. Nuo profesijos pasirinkimo priklauso socialinė ekonominė padėtis, t.y. ekonominė padėtis, kurią lemia pajamos, socialinė padėtis, priklausanti nuo išsilavinimo, darbinė padėtis, vertinama pagal profesiją. Nuo pasirinktos profesijos tiesiogiai priklauso pajamos, o jos apsprendžia gyvenimo būdą, sąlygas ir kokybę. Dauguma žmonių savo padėtį ir reikšmę visuomenėje apibrėžia pagal savo profesiją, todėl nuo jos priklauso asmens savimonė, savivoka ir savigarba.

Kad moksleiviai būtų pasiruošę dirbti ir gyventi konkurencijos sąlygomis, susirasti darbą baigę mokslus, būtina jiems padėti pažinti save, savo interesus, gebėjimus tai susiejant su profesijos pasirinkimu. Ugdymas karjerai turėtų būti nukreiptas lavinti pasitikėjimą savimi, aktualumą, iniciatyvumą, adekvatų santykių tarp mokymosi ir darbo pasaulio, savo karjeros galimybių supratimą bei tolesnio mokymosi ir įsidarbinimo planavimą.

Bene didžiausia moksleivių profesinio orientavimo bei konsultavimo Lietuvoje problema yra ta, kad profesinis orientavimas bei konsultavimas pradedamas per vėlai - tik X-XII klasėse. Čia mūsų valstybei pavyzdžiu galėtų būti Prancūzijos profesinio orientavimo sistema mokyklose, kurios pagrindu kūrėsi kitų šalių (jų tarpe ir Lietuvos) profesinis orientavimas ir konsultavimas vidurinėse mokyklose ir profesinio konsultavimo kabinetuose (Jovaiša, 1998, 29). Čia pirmoji moksleivių diferenciacija vykdoma jau vienuoliktaisiais vaiko gyvenimo metais, kai jis kreipiamas į tam tikro tipo mokyklą. Vėliau, siekiant gerinti profesinį orientavimą, įvestas ketverių metų stebėjimo ir orientavimo ciklas. Jis apima šeštus-devintus mokymo metus. Tada tiriama mokinių asmenybė, jos interesai, gabumai ir kt. Mokyklose veikia profesinio orientavimo komisijos, kurios sprendžia vaiko ateitį jo galimybes. Kiekvienam mokiniui vedama byla - dosjė. Po tokio stebėjimo ciklo vieni mokiniai orientuojami į darbą, kiti - į profesines mokymo įstaigas, tretieji - į aukštesnes licėjaus klases arba į kokį nors bendrojo lavinimo mokyklos profilį. Baigiamasis orientavimas apima dešimtuosius - dvyliktuosius mokymo metus. Čia orientavimas suderintas su diferencijuotu mokymu.

Vienas esminių ugdymo karjerai principų yra **visuotinio prieinamumo** principas (Z.Baltrėnienė, J.Murinienė, J.Stankaitytė, 2005, 7). Visi mokiniai, taip pat ir praktinių polinkių, socialinės rizikos šeimų vaikai, turi teisę būti ugdomi. Skatinti jų tobulėjimą - vienas iš socialinio teisingumo parametrų. Todėl negalima teigti, kad tokie moksleiviai pasiekė savo raidos ribą. Asmuo, į kurį žiūrima kaip į negalintį ko nors išmokti, nejučia stimuluoja tobulėti. Ypač svarbu atsižvelgti į kiekvieno asmens išsivystymo lygį, nes kiekvienas turi tik jam būdingų savybių visumą. Tai ypač aktualu dirbant su bręstančiu žmogumi, siekiant jam padėti identifikuoti mokymosi gebėjimus bei interesus ir skatinti jų plėtrą siejant su galimais karjeros poreikiais. Ugdymo karjerai paslaugos mokykloje turi būti prieinamos kiekvienam mokiniui neatsižvelgiant į jo mokymosi rezultatus, socialinę padėtį, amžių. Kiekvienas moksleivis turi žinoti apie profesinio orientavimo paslaugas mokykloje (Kas jas teikia? Kur teikia? Kada teikia?).

Ugdymui karjerai būdingas ir **individualizavimo** principas. Ugdymas karjerai turi vykti atsižvelgiant į vaiko individualius psichinius ypatumus bei poreikius.

Pagarbumo principas įgalina ugdymo karjerai specialistus bet kuriuo atveju išlaikyti pagarbą mokinio asmenybei, ketinimams. Patarėjai negali kritikuoti moksleivių norų ar primesti savo nuomonę profesinio sprendimo klausimais. Specialistų darbas yra padėti susiprasti, ko pats moksleivis nori ir įvertinti savo galimybes ir tinkamumą pasirinktai profesijai.

Mokykloje vykdant ugdymą karjerai labai naudingas **integralumo** principas. Atsižvelgiant į mokinių amžiaus ypatumus, profesinis orientavimas gali būti sėkmingai integruojamas į bendrojo ugdymo turinį, t.y. dėstomuosius dalykus ar popamokinę veiklą.

Siekiant užtikrinti ugdymo karjerai kokybę labai svarbu, kad specialistai vadovautųsi ir **sistemiškumo, nenutrūkstamumo** principu. Būtina, kad šis procesas vyktų nuosekliai tam tikra tvarka. Tai negali būti vienkartinis aktas, kadangi kinta mokinių interesai, pomėgiai, patirtis. Todėl specialistai, įvertinę situaciją, turi priimti sprendimą, kuriuo keliu pakreipti ugdymo karjerai procesą, kad būtų pasiektas optimaliausias rezultatas.

Kiekviena bendrojo lavinimo mokykla ar gimnazija turėtų išsikelti tikslą užtikrinti ugdymo karjerai kokybę, o tam pirmiausia būtina remtis visais aukščiau paminėtais principais, kurių įgyvendinimas leidžia **išugdyti** laisvą, savarankišką, sugebantį apsispręsti ir realiai įvertinti savo gebėjimus bei jų pritaikymo galimybes tam tikroje profesijoje, planuoti savo karjerą ir kryptingai jos siekti moksleivį.

Apibendrinant galima teigti, kad ugdymo karjerai procesas bendrojo lavinimo mokyklose apima skirtingo pobūdžio profesinio konsultavimo veiklą: profesinį informavimą, veiklinimą, patarimus, paramą adaptuotis profesinio rengimo institucijoje ir pan. Naudojamas integruotas ugdymo karjerai metodas, apimantis ugdymo karjerai programų integravimą į bendrąsias ugdymo programas, popamokinę veiklą, informacinės bazės formavimą, socialinę partnerystę ir specializuotų ugdymo karjerai programų kūrimą ir diegimą. Ugdymo karjerai procesas mokyklose (ir kitose švietimo institucijose) remiasi visuotinio prieinamumo, individualizavimo, pagarbumo, integralumo, sistemingumo ir tęstinumo principais.

Ugdymas karjerai yra pripažįstamas kaip svarbiausias mokymosi visą gyvenimą strategijos elementas ir tampa integralia nuolatinio asmenybės ugdymo proceso dalimi.

1.3. Ugdymą karjerai Lietuvoje ir užsienyje reglamentuojančių dokumentų analizė

Nemažai teisinių aktų atsirado Europos iniciatyvų ir Lietuvos integracijos proceso įtakoje. Tačiau priimti įstatymai, nutarimai, švietimo ir mokslo arba socialinės apsaugos ir darbo ministrų įsakymai nesukuria tinkamos teisinės aplinkos efektyvios ir darnios ugdymo karjerai, profesinio orientavimo bei konsultavimo sistemos atsiradimui ir jos funkcionavimui. Jie daugiau fragmentiškai apibūdina sistemos elementus ar deklaruoja ugdymo karjerai, profesinio orientavimo paslaugų plėtros būtinybę. Ugdymo karjerai, profesinio orientavimo teisinė bazė stokoja įstatymų, kurie reglamentuotų nacionalinę politiką, sistemos struktūrą, koordinavimo ir veiklos principus, laiduotų teikiamų paslaugų kokybę bei efektyvumą, dar neparengta ugdymo karjerai Lietuvoje strategija, ugdant karjeros kompetentingumą stokojama sistemiškumo.

Lietuvos švietimo strategijos 2003- 2012 metų nuostatuose numatyta, kad profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugos - informacija apie mokymosi galimybes pagal profesinio mokymo, aukštesniojo ir aukštojo mokslo studijų programas, mokymosi galimybes kitų šalių mokyklose ir įsidarbinimo galimybes Lietuvos darbo rinkoje ir konsultavimas - teikiamos mokyklose, informavimo centruose, konsultavimo tarnybose, darbo biržose pagal švietimo ir mokslo bei socialinės apsaugos ir darbo ministru nustatytus reikalavimus.

Pasak R. Kučinskienės (2003), dabartinėse Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose prielaidos jaunimo rengimuisi karjerai yra nepakankamos. Šiuolaikiniai moksleiviai, baigiantys bendrojo lavinimo mokyklas ir sprendžiantys tolesnio mokymosi ir profesinės ateities planavimo problemas, pasak R. Kučinskienės, (1999) „vis labiau linksta į autonomiškumą ir dažnus spontaniškus neracionalius sprendimus, nes mokykla ugdymo karjerai sistema dar neveikia" nors panašūs tikslai deklaruojami.

Tačiau, pažymėtina, jog **ugdymo karjerai** procese vis labiau ryškėja mokyklos ir bendruomenės bendradarbiavimo tendencijos. Todėl, R. Kučinskienės (2003) manymu, šiuolaikinis ugdymas karjerai yra bendruomenės ir ugdymo institucijų pastangos, nukreiptos padėti asmenims geriau pasiręgti darbui, įgyti prisitaikymo gebėjimų, leidžiančių atitinkamai keistis visuomenei, siekiant, kad darbas taptų reikšmingesne ir didesnę pasitenkinimą teikiančia jų gyvenimo stiliumi dalimi.

Bendrojo lavinimo mokyklų moksleivį ir besimokančio jaunimo, nepasirengusių darbo rinkai suaugusių asmenų ir jaunimo ugdymo karjerai, profesinio orientavimo tikslus bei uždavinius numato 1998 m. švietimo ir mokslo ministro įsakymas "**Dėl profesinio orientavimo tvarkos**" (Žin.,1998, Nr.39-1046). Čia profesinio orientavimo tikslas nusakomas taip: "bendradarbiaujant su bendrojo lavinimo, profesinio

mokymo, aukštesniosiomis ir aukštosiomis mokyklomis, darbdaviais ir jiems atstovaujančiomis organizacijomis, teritorinėmis darbo biržomis, dalyvaujant moksleivių tėvams ir pedagogams, organizuoti profesinį informavimą ir konsultavimą, parengti orientuojamą asmenį racionaliam profesijos pasirinkimui, išvengiant atsitiktinių sprendimų, ir aktyviai profesinės karjeros paieškai".

Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas "**Dėl profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugų teikimo reikalavimų aprašo patvirtinimo**" (Žin., 2005, Nr. 60-2132) apibrėžia kokias profesinio informavimo ir konsultavimo paslaugas privalo teikti bendrojo lavinimo mokyklos: jos privalo planuoti mokyklos profesinio informavimo ir karjeros ugdymo veiklą, pagal švietimo ir mokslo ministro patvirtintas karjeros ugdymo programos gaires rengti karjeros ugdymo programas ir jas integruoti į ugdymo turinį ir privalo užtikrinti moksleiviams prieigą prie AIKOS internete svetainės. Taip pat šiuo įsakymu yra nustatomos mokyklų mokytojų profesinio informavimo paslaugų teikimo funkcijos. Bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai 1-4 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbą ir profesijų pasaulį, 5-8 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbo rinką, profesijas, specialybes, mokymosi profilius, tolesnio mokymosi galimybes, 9-12 klasių mokiniams teikia pažintinę informaciją apie darbo rinką, profesijas, specialybes, mokymosi profilius, mokymo ir studijų sistemą, priėmimo sąlygas ir kt., supažindina su profesinio informavimo šaltiniais, pataria, kur rasti profesinio informavimo ir konsultavimo institucijas.

Lietuvos respublikos švietimo ir mokslo ministro 2007 m. kovo 13 d. įsakymu Nr. ISAK-362 „**Dėl profesinio informavimo standarto patvirtinimo**“ patvirtintas profesinio informavimo standartas, kuris yra pagrindinis dokumentas, reglamentuojantis teikiamas profesinio informavimo paslaugas ir jų turinį, apibrėžiantis pagrindinius principus bei keliamus kvalifikacinius ir etinius reikalavimus profesinio informavimo konsultantams. Šis standartas sudaro prielaidas plėtoti profesinio orientavimo sistemą kuriamoje nacionalinėje ir Europos kvalifikacijų sąrangoje, atsižvelgiant į Europos Sąjungos dokumentuose keliamus tikslus. Šiuo teisės aktu nurodoma, kad profesinį informavimą be profesinio informavimo konsultantų, profesijos patarėjų, socialinių pedagogų ir profesijos konsultantų vykdo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir klasių auklėtojai. Taip pat nurodomi profesinio informavimo turinio sudarymo principai: sistemingumas ir nuoseklumas, asmens veikios ir darbo proceso sąsajos, pagarba kiekvienai profesijai, profesijų tarpusavio priklausomumas ir socialinis naudingumas, saviraiška ir profesijos rinkimosi vertingumas, istoriškumas.

2007 m. balandžio 4 d- Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymu Nr. ISAK-605 buvo patvirtintos „**Mokinių profesiniam konsultavimui skirtų lėšų naudojimo metodinės**

rekomendacijos". Šių rekomendacijų tikslas - užtikrinti tikslingą ir racionalų lėšų, skirtų mokinių profesiniam konsultavimui, panaudojimą ir paskirstymo principus, kurie skatintų profesinio konsultavimo plėtrą bendrąjį lavinimą teikiančiose ugdymo įstaigose. Šiame dokumente lėšas, skirtas mokinių profesinio konsultavimo veikloms, rekomenduojama panaudoti finansuojant įvairias veiklos formas: veikla, susijusi su profesiniu konsultavimu (seminarai, paskaitos), renginiuose dalyvaujančių mokinių nakvynė, patalpų nuoma organizuojant renginius, mokinių kelionės į renginius (aukštųjų mokyklų atvirų durų dienas, seminarus, konferencijas, parodas ir kt.), mokymo priemonių, literatūros, mokomųjų kompiuterinių priemonių, skirtų profesiniam orientavimui, įsigijimas, informacinės medžiagos gamyba ir pan. Tokio pobūdžio rekomendacijų atsiradimas rodo susirūpinimą, kad finansinės lėšos, numatytos profesinio konsultavimo mokyklose įgyvendinimui ir tobulinimui, būtų naudojamos racionaliai ir pagal paskirtį.

"Užimtumo didinimo 2001-2004 metais programa" (Žin, 2001, Nr.40-1404), kaip vieną iš jaunimo užimtumo gebėjimų didinimo tikslų, numato: "plėsti ir gerinti profesinį informavimą, orientavimą ir konsultavimą, supažindinti moksleivius su šiuolaikinės visuomenės socialinės bei ekonominės plėtros tendencijomis ir įsidarbinimo galimybėmis informacinėje visuomenėje".

Apibendrinant galima teigti, kad ugdymas karjerai yra tęstinis procesas, kurio tikslas ne tik parengti moksleivius priimti tinkamą sprendimą renkantis mokymosi profilį, profesiją, bet ir išugdyti gebėjimus planuoti ir valdyti savo karjerą visą gyvenimą. Lietuvoje vis didesnis dėmesys kreipiamas ugdymo karjerai strategijos būtinumui bendrojo lavinimo mokykloje, tačiau dabartinė situacija pasižymi fragmentiškumu, nėra sukurta ugdymo karjerai Lietuvoje strategija, silpna teisinė bazė. Išaugęs jaunimo nedarbo lygis, neatitikimas tarp mokymo rengimo ir darbo rinkos, vis augantys profesinės srities ir visuomenės poreikiai, kurių dabartinė ugdymo karjerai būklė negali patenkinti, verčia valstybių vadovus telktis ir spręsti problemą kompleksiskai, remiantis tarpusavio valstybine patirtimi ir ieškant priimtinausių ir efektyviausių sprendimo būdų.

1.4. Ugdymo karjerai organizavimas bendrojo lavinimo mokykloje

Kaip minėta, **ugdymo** karjerai viena iš strategijų nukreipta į visų lygių švietimo turtinimą, akcentuojant savęs ir savo gyvenimo kūrimo, valdymo įgūdžių ugdymą (Kučinskienė, 2002, 2003, 2004; Stanišauskienė, Večkienė, 2000). R. Kučinskienės manymu, ugdymo karjerai pagrindinė strategija – ugdyti racionalų strateginį mąstymą pagrįsti savo karjeros kūrimo ir valdymo gebėjimus.

A.G. Watts teigia (Stanišauskienė, 1997), jog būtini studijavimo, organizavimo, planavimo, laiko paskirstymo, tikslų kėlimo, sprendimų priėmimo ir kiti įgūdžiai. R. Kučinskienė (2003) akcentuoja asmenybės nepriklausomumą, bei savęs pažinimą, savarankiškumą, atsakomybę ir nuolatinę saviugdą.

Šiuolaikiniai moksleiviai, baigiantys bendrojo lavinimo mokyklas ir sprendžiantys tolimesnės ateities problemas, pasak R. Kučinskienės (1999), vis labiau linksta į spontaniškus ir neracionalius sprendimus, kadangi mokyklinė ugdymo karjerai sistema dar neveikia.

Siekiant, kad moksleiviai **nesusidurtų** su tolimesnės ateities sprendinio problemomis, būtina mokyklose plėtoti ir tobulinti racionalių sprendimų priėmimo gebėjimus. Pirmiausia reikėtų spręsti bendrojo lavinimo mokyklos „curriculum“ papildymo problemą, apimant tokius svarbiausius parametrus (Kučinskienė, 2002) kaip ugdymo tikslo ir uždavinių formuluotėse - akcentuoti gebančios autonomiškai ir racionaliai kurti ir realizuoti savo karjeros ir mokymosi visą gyvenimą planus asmenybės ugdymą. Ugdymo turinyje - besimokančiųjų laisvės ir atsakomybės, jų teisių ir pareigų, autonomiškumo, asmeninių gabumų vystymo, verslumo, asmeninių karjeros ir mokymosi tikslų ir jų siekimui reikalingo veiksmų plano numatymo, asmeninės raidos planavimo, pasiekimų fiksavimo ir vertinimo ir pan. tematika. Atitinkamų ugdymo formų bei metodų parinkime - taikytinas modulinis mokymas, studijų kreditų sistema, projektų metodas. Mokytojų rengimo ir kvalifikacijos tobulinimo programų praturtinimas moksleivių rengimo asmeninei savivaldai reikalingomis žiniomis, mokėjimais ir įgūdžiais.

Pasak R. Kučinskienės (2003), ugdymo tikslai ir uždaviniai skirstomi pagal moksleivių amžių:

- **Pradžios mokykloje** svarbiausias tikslas — karjeros esmės supratimas ir informuotumas apie jos sričių įvairovę.
- **Pagrindinėje mokykloje** - didžiausias dėmesys skiriamas įvairių karjeros sričių ypatumų ir galimybių visuomenėje analizei.
- Paskutinėse **vidurinės mokyklos** klasėse siekiama karjeros planavimo ir įgyvendinimo.

Mokiniai, baigdami mokyklą turėtų: suvokti savo karjeros tikslus ir jų siekimo būdus; įgiję bendruosius gebėjimus; įsisažmoninę gyvenimo tikslingumą ir kryptingumą; suvokti socialumo santykį. Šie elementai teikia pagrindą reikšmingiausiems rezultatams pasiekti.

Sėkmingai ugdymo karjerai prielaidos yra šios: bendrųjų gebėjimų ugdymas, kompetencijos ugdymas; pasirengimas nuolatiniam mokymuisi; studijavimo, organizavimo, planavimo, sprendimų priėmimo, tikslų kėlimo, laiko paskirstymo ir kt. įgūdžių lavinimas; asmenybės autonomiškumo ir jos elementų; savęs pažinimo, savarankiškumo, atsakomybės ugdymas; ir t.t..

Matome, jog Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (1997) yra minima, kad bendrojo lavinimo mokykla atskleidžia sparčiai kintančias darbo ir profesijų pasaulio, taip pat keliamas šiuolaikines mokiniams gyvenimo sąlygas. Teigiama, jog mokiniams padedama susidaryti racionalius darbo metodus, sudaroma galimybė gauti pradinių profesijai reikalingų darbo įgūdžių, pasirengimą toliau mokytis ir dirbti. Tačiau baigiantys bendrojo lavinimo mokyklą, šiuolaikiniai moksleiviai susiduria su ateities problemomis, priima spontaniškus sprendinius. Priešingai nei užsienio šalyse, Lietuvoje, ugdymo karjerai sistema dar neveikia. Manoma, jog Lietuvoje, mokyklos bendruomenei trūksta informacijos ugdymo karjerai klausimais.

Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose (1997) pažymėta, jog:

- mokykla rūpinasi sėkminga asmens ir visuomenės plėtra. Šiandieninei mokyklos bendruomenei itin svarbu įgyti visuomenės ir kultūrinės atsakomybės sąmonę. Būdama savarankiška, mokyklos bendruomenė siekia partneriško, dialogiško ryšio su visuomene. Šiame dialoge ji nuosekliai gina modernios lietuvių visuomenės viziją, demokratijos dorinius ir pilietinius principus.
- mokykla talkina modernios lietuvių tautos, atviros visuomenės ir demokratinės valstybės kūrimuisi. Visas bendrasis ugdymas yra orientuotas į vaiką, jaunuolį, jaunuolę, jų poreikius ir gebėjimus. Mokykla padeda asmeniui maksimaliai išskleisti individualias kūrybos galias ir gebėjimus tenkindama jo įgimtas reikšmes: savirealizacijos - savęs įprasminimo, laisvės, meilės ir pagarbos, kūrybos, tvarkos ir darnos poreikius, bendrojo lavinimo mokykla - ne vien gyvenimui rengianti, bet ir vaiko, jaunuolio, jaunuolės gyvenimo institucija sergsti savitas vaikystės ir jaunystės vertybes.

Mokyklos grindžiamos vertybės ir principai. Lietuvos mokykla puoselėja bei padeda asmeniui atskleisti ir suprasti bendrąsias žmogaus vertybes: asmens, jo sąžinės ir minties laisvę, artimą meilę, prigimtine žmonių lygybę, solidarumą, toleranciją, pagarbą tiesai ir išmanymui bei jais grysti savo

gyvenimą (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1997):

- mokykla išpažįsta žmogaus vertingumą, jo pasirinkimo laisvę ir dorinę atsakomybę;
- ji kuria demokratinius santykius ir skatina jų laikytis bendruomenės vidaus gyvenime;
- mokykla puoselėja mokinių dorą kaip būtiną demokratinės gyvensenos pagrindą;
- mokykla teigia prigimtine žmogaus lygybę, ugdo žmogaus lygiateisiškumo supratimą, pagarbą teisėtumui. Ji sergsti lyčių lygybę, lygiateisiškumą. Ji ugdo skirtingų grupių ir grupuočių solidarumą;
- mokykloje puoselėjama intelektualinė laisvė ir tolerancija;
- Lietuvos mokykla yra įsipareigojusi tautos kultūrai, padeda pažinti pamatines krikščionybės bei kitų religijų vertybes.

Pagrindiniai ugdymo tikslai ir uždaviniai (Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos, 1997). Mokyklos uždavinys — spartinti Lietuvos tautos kaip demokratinės ir solidarios politinės bendruomenės kūrimąsi. Mokykloje dedami pagrindai piliečių bendruomenei, gebančiai sąmoningai numatyti strateginius savo raidos tikslus ir jų bendromis sutelktinėmis pastangomis siekti, pajėgiančiai valingai ir atsakingai kurtis savo istorinį likimą.

Lietuvos mokyklos uždavinys - talkinti taikios ir darnios Europos kūrimuisi. Mokyklos siekis - atvira, dinamiška, politologiška ir tolerantiška, ne hierarchinė pavaldumo, bet horizontaliais partnerystės ryšiais, laisva asmens iniciatyva grindžiama Lietuvos visuomenės.

Bendradarbiaudama su tėvais, bendrojo lavinimo mokykla ugdo savarankų, laisvėje pajėgų, atsakingai savo gyvenimą kurtis gebančių žmogų. Šito siekdama, ji augina tvirtus dorinius pagrindus ir savarankią pasaulėžiūrą turinčius, visapusiškai išsilavinusius, bendrauti ir bendradarbiauti gebančius, pilietiškai sąmoningus, atsakingus, tvirto charakterio, toliau mokytis ir dirbti pasirengusius, kultūriškai ir ekologiškai susipratusius, kūrybingos ir darnos siekti pajėgiančius jaunuolius ir jaunuoles.

2. UGDYMO KARJERAI YPATUMŲ BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE TYRIMO REZULTATAI

2.1. Tyrimo metodika ir metodologija

Tyrimui „Ugdymo karjerai strategija bendrojo lavinimo mokykloje“ aspektu pasirinktas kiekybinio tyrimo tipas. Tyrime naudojamas anketinės apklausos metodas. Anketinė apklausa su bendrojo lavinimo mokyklų mokytojais, administracijos darbuotojais bei moksleiviais įgalina atskleisti ugdymo karjerai dabartinę būklę bendrojo lavinimo mokykloje.

2.1.1. Tyrimo imtis.

1. Tiriamųjų imtis: 522 respondentų. Iš jų: 300 mokytojų ir administracijos darbuotojų, 222 moksleivių.

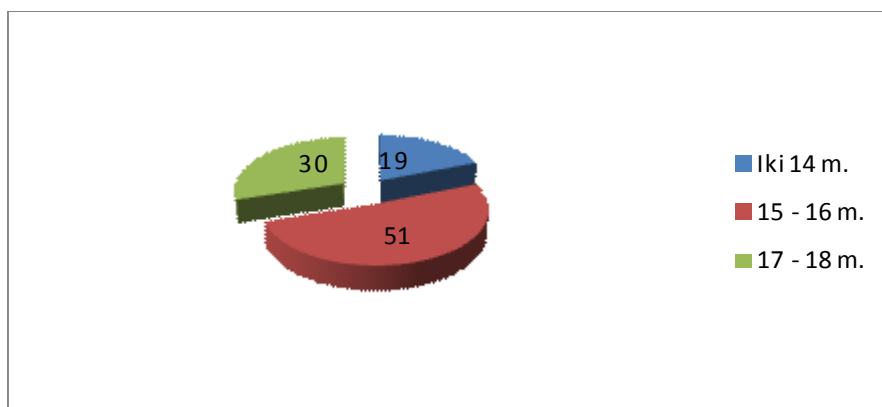
2. Tyrime naudojamas patogiosios atrankos tipas. Visose bendrojo lavinimo mokyklose buvo tiriamos dvi tiriamųjų grupės: mokyklos administracijos darbuotojai ir pedagogai bei moksleiviai. Apklausa vyko 2011 metais balandžio mėn. Ji buvo grindžiama tiriamųjų savanoriškumo ir tyrimo anonimiškumo principais (kuriuos aptarsime vėliau).

Tiriamieji pagal geografinę padėtį, buvo apklausti tolygiai, tiek mieste, tiek kaime. Mieste dirba 58,7% pedagogų ir administracijos vadovų, o kaime 41,3%. Apklaustųjų moksleivių geografinės padėties pasiskirstymas tolygiai vienodas. Daugumą sudaro mieste gyvenantys moksleiviai 55 %, kaime 5 % mažiau, t.y. 45 % .

Tyrimo dalyvavo 222 moksleiviai. Jie suskirstyti į 3 amžiaus grupes, pateikiamas 1 paveiksle:

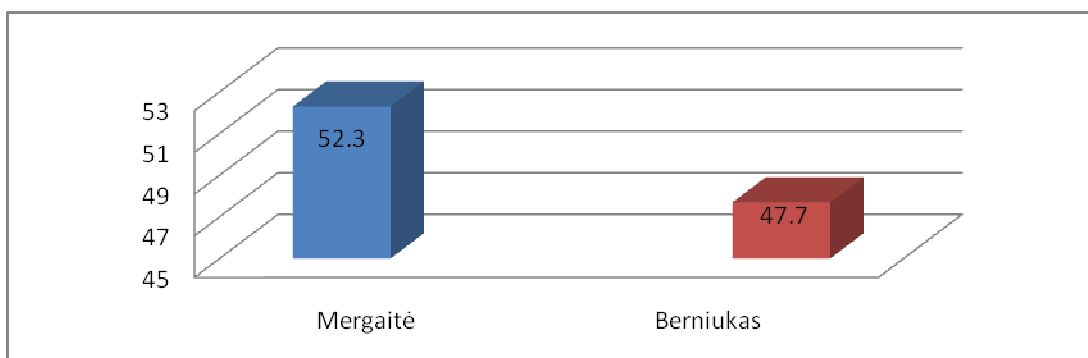
Amžiaus grupės:

1. iki 14 m. - 19% respondentų;
2. 15- 16 m. - 51 % respondentų;
3. 17- 18 m.- 30% respondentų.

1 pav. Moksleivių pasiskirstymas pagal amžių

Moksleivių pasiskirstymas pagal lytį apytiksliai vienodas, 4.6 % daugiau yra moteriškos lyties negu vyriškos. Mergaičių 52,3 %, o berniukų 47,7 %.

1.1 pav. Moksleivių charakteristika lyties požiūriu

Iš viso to, matome, jog dauguma tyrime dalyvauja mergaičių, kurių vyraujantis 15 - 16 metų amžius. Šis tarpsnis labai svarbus. Kaip jau minėta, ketvirtoje bendrojo lavinimo mokyklos pakopoje, toliau vyksta pasiruošimas karjerai. Šio amžiaus tarpsnio moksleiviai susiduria su pirmosiomis ugdymo problemomis, kurios tyrimo metu ir išryškės.

2.1.2. Tyrimo instrumentai ir matavimai

Siekiant atsakyti į užsibrėžtus darbo tikslus. Išspręsti iškeltus uždavinius buvo naudojami šie tyrimo metodai:

- Anketinė apklausa,
- Kiekybinė duomenų analizė.

Patikimumas.

Anketinės apklausos metodas yra itin populiarus mokslinėje praktikoje, nes klausimynas yra aiškus, nedviprasmiškas, patikimas (Nisbet, 2000). Anketų metodas yra populiarus ir įgalina surinkti daug informacijos, kuri leidžia nustatyti dėsningumus tiriamoje srityje. Anketinė apklausa būna didesnės apimties ir mažiau asmeninio pobūdžio. Ji už pokalbį pranašesnė tuo, kad vienam tiriamajam reikia skirti mažiau laiko, o jeigu klausimai struktūrizuoti, yra paprasta apdoroti duomenis. Tačiau anketose ne visada tiriamasis atsako į klausimus arba sąmoningai nuslepia tikrąją nuomonę. Taip pat ne visada respondentai vienareikšmiai atsako į tiesiogiai pateiktus klausimus, kurie susiję su tarpasmeniniais santykiais, be to pastebėta, kad jie ne visada teisingai supranta klausimus. Šis tyrimas, besiremiantis kiekybine analize, leidžia ne tik pažinti lokales pasirinkto objekto problemas, bet ir giliau išanalizuoti situaciją.

Remiantis tyrimo uždaviniais, buvo parengtas klausimynas mokytojams ir administracijos darbuotojams, sudarytas iš 14 klausimų (1 priedas), ir klausimynas moksleiviams, kurį sudaro 14 klausimų (2 priedas).

Klausimyne, mokytojams ir administracijos darbuotojams, anketinės apklausos metodu buvo tiriama ugdymo karjerai ypatumai bendrojo lavinimo mokykloje. Klausimynas sudarytas iš 14 klausimų: 10 uždarų, 2 pusiau uždarų ir 2 atvirų klausimų, atspindinčių tiriamųjų demografines charakteristikas, ugdymo karjeros sampratą, nuostatas, realybę bei pačių tiriamųjų pateiktas rekomendacijas.

Klausimyne, moksleiviams, buvo siekiama iširti ugdymo karjerai poveikį bendrojo lavinimo mokykloje. Klausimynas sudarytas iš 14 klausimų: 9 uždaro, 5 pusiau uždaro tipo klausimų, kurie atspindi tiriamųjų demografines charakteristikas, karjeros sampratą, nuostatas bei ugdymo karjerai sunkumus mokykloje.

Pateiktuose klausimynuose esančius klausimus respondentai turėjo užpildyti: skrituliuku apibraukdami norimą atsakymą, nurodydami balais pateiktus teiginius, išreikšdami savo nuomonę atviruose raštu klausimuose.

Duomenų patikimumą užtikrina tai, kad mokytojams ir administracijos vadovams bei yra pateikiama tam tikra dalis tų pačių klausimų blokų, todėl tikimasi, kad gauti duomenys atspindės realią situaciją.

Gauti tyrimo duomenys statistiškai buvo apdoroti, naudojant SPSS 10.0 for Windows statistinio duomenų apdorojimo programa.

Ranginė koreliacija. Koreliacija duomenų, sutvarkytų rangų pavidalu, pavyzdžiui, nuo svarbiausio iki mažiausiai svarbaus, nuo blogiausio iki geriausio, gali būti nustatoma dviem skirtingomis procedūromis: Spirmen'o rho procedūromis. Apdorojant tyrimo duomenis buvo pasirinktas Spirmen'o metodas.

Prieduose pateikti koreliaciniai ryšiai tarp tirtų veiksnių. Nepilni ir griežtai neapibrėžti ryšiai statistikoje vadinami koreliaciniais (tikimybiniais) ryšiais. Koreliacijos koeficientas parodo ar yra reikšmingas ryšys tarp dviejų požymių. Priklausomai nuo reiškinų statistikos krypties ryšiai skirstomi į tiesioginius ir atvirkštinius. Dviejų nagrinėjamų reiškinų ryšio laipsnis (stiprumas) nustatomas, apskaičiuojant koreliacijos koeficientą r . Koreliacijos koeficientas kinta nuo -1 iki $+1$. Jo ženklas rodo ryšio kryptį. Jei koreliacijos koeficientas teigiamas, tai ryšiai tarp nagrinėjamų reiškinų yra tiesioginiai, o jeigu neigiamas - atvirkštiniai. Kuo koreliacijos koeficientas artimesnis 1 , tuo ryšiai glaudesni. Ir kuo koreliacijos koeficientas r artėja prie 0 , tuo ryšiai silpnesni. Koreliacijos koeficientas vertinamas taip: iki $0,3$ - ryšiai silpni; $0,3 - 0,6$ - vidutinio stiprumo; $0,6$ ir daugiau - ryšiai stiprūs. P reikšmė parodo, ar tas koreliacijos koeficientas r yra statistiškai reikšmingas. Jis yra statistiškai reikšmingas, jei jo reikšmė $p = 0,05$ (Kardelis, 2002).

2.1.3. Tyrimo procedūros

Tyrimas buvo vykdomas trimis etapais.

Pirmas etapas. Teorinės analizės ir apibendrinimų metodais buvo analizuojami literatūros šaltiniai nagrinėjamos temos klausimais.

Antrasis etapas. Anketinės apklausos ir kiekybinės duomenų analizės metodais tirtos mokyklose vadovų, mokytojų ir moksleivių ugdymo karjerai strategijos kūrimo bendrojo lavinimo mokykloje nuomonės.

Buvo atliktas anketinis tyrimas įvairiuose Klaipėdos, Gargždų, Vėžaičių bendrojo lavinimo mokyklose. Vadovai, mokytojai ir moksleiviai anketas pildė mokykloje ir namuose. Tiriamieji buvo instruktuojami, kaip užpildyti anketą ir informuojami apie anketos anonimiškumą ir duomenų naudojimo paskirtį. Anketų pildymas trukdavo apie 5 minutes.

Trečias etapas. Apibendrinus mokslinės literatūros, anketinės apklausos ir kiekybinės duomenų analizės rezultatus, buvo atlikta tyrimo rezultatų analizė.

Atliekant tyrimą buvo siekiama išlaikyti tyrimo etikos principus:

Geranoriškumo - respondentams buvo paaiškinta, kad šis tyrimas gali duoti teigiamų rezultatų ugdymo karjeros strategijos kūrimui.

Pagarbos asmens orumui - tyrimo dalyviai turi teisę apsispręsti dėl savo savanoriško dalyvavimo tyrime - respondentai turi teisę atsisakyti dalyvauti tyrime.

Teisingumo principas - respondentams buvo garantuojamos jų teisės į konfidencialumą, buvo paaiškinta, jog tyrimo anketos yra anoniminės, o tyrimo anonimiškumas yra garantuojamas.

Teisė gauti **tikslią** informaciją - tyrimo dalyviams buvo paaiškinta, jog tyrimo duomenys bus naudojami atrankos būdais; respondentams buvo paaiškinta, jog iškilus klausimams, jie galės gauti informaciją elektroniniu paštu.

2.2. Mokytojų ugdymo karjerai tyrimo rezultatų analizė

Žmogus nuolat yra lydimas darbinės veiklos, kuri nepaisant įvairiausių sąsajų su kitomis veiklomis savo svarbos ir išskirtinumo kasdieniniame gyvenime niekada nepraranda. Be to, galima teigti, kad darbinė veikla orientuoja žmogų į atsakingą, su ja (darbine veikla) susijusių, apsisprendimų paiešką, siekių išskyrimą, prioritetų mokymuisi atidavimą ir pan. Tad nieko stebėtina, kad pastaruoju metu vis aktyviau kalbama, ieškoma praktinių galimybių, kaip būtų galima jaunąją kartą jau vaikystės amžiuje (ir vėliau) supažindinti su įvairiomis profesijomis, darbinėmis veiklomis, joms reikalingomis asmenybinėmis savybėmis, tam tikrais, o gal nei specifiniais gebėjimais ar sugebėjimais reikalingais jas vykdant ir pan.

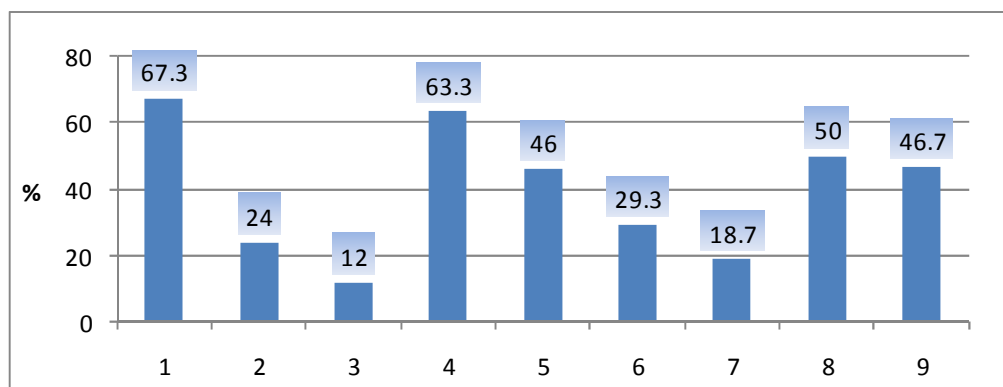
Ugdymo karjerai procese išskirtinis vaidmuo tenka mokymo įstaigų pedagogams. Nuo jų kūrybingumo, išmonės bei noro priklauso mokinių susipažinimas su darbo rinka, joje egzistuojančiomis taisyklėmis bei kiekvieno iš jų (mokinio) ateities karjeros siekimo galimybėmis. Tačiau šioje situacijoje susiduriama su problemų, kad kai kuriems pedagogams yra sunku išskirti, kas tai yra karjera bei su ja susijusius veiksnius, o taip pat jiems sunku tinkamai plėtoti ugdymą karjerai. Todėl šiame tyrime pirmiausia ir analizavome, kaip mokytojai bei mokyklos administracija apibrėžia karjeros sąvoką. Iš anksčiau pateiktų duomenų matyti, kad aukščiausiai (67,3%) respondentai vertina atsakymą, kuris teigia, kad karjera yra ne kas kita, kaip tik kilimas tarnyboje. Antroje vietoje pagal dažnumą (63,3%) buvo renkama atsakymą, kuris teigia, kad karjera yra profesinė sėkmė. Dažnai tiriamieji rinkosi ir tuos atsakymus, kurie pažymi, kad karjera yra laimėjimas (ši atsakymo variantą rinkosi 50% tiriamųjų), kad tai yra nuolatinio darbo nuosekli tąsa (46,7%), kad tai yra pasiekimas norimo statuso (46%).

Tačiau remiantis teorinės literatūros analize galima teigti, kad karjera jokių būdu nėra tik greitas ir sėkmingas kilimas tarnyboje, profesinė sėkmė ar laimėjimas. Tad galime daryti prielaidą, kad tie tiriamieji, kurie prioritetus atidavė minėtoms sritims nėra iki galo susipažinę su karjeros samprata bei ją atspindinčiomis aplinkybėmis.

Analizuojant respondentų nuomones susijusias su karjeros apibrėžtimi pastebėjome, kad tik 24% mokytojų iš visų respondentų nurodo, jog karjera yra gyvenimo planavimas bei 29,3% - žmogaus pasirinktas veiklos kelias. Mūsų nuomone šie atsakymo variantai yra bene patys svarbiausi analizuojant karjeros apibrėžimą ir tik greta jų turėtų sekti kiti tyrimo metu nurodyti atsakymo variantai, apibūdinantys karjeros sąvoką (šio tyrimo rezultatai rodo, kad situacija priešinga), taigi galime teigti, kad mokyklose dirbantys pedagogai ar administracijos darbuotojai vis

dar neskiria karjeros ir karjerizmo sąvokų, jas tarpusavyje painioja, ko pasekoje gali kilti ir kyla įvairiausių nesusipratimų ir sumaištis.

Apibendrinus 1.3 paveiksle pateiktus duomenis pastebėjome, kad karjerą su profesija siejo tik 12% respondentų, o tai yra labai mažai, nes minėtoje sąsajoje slypi ne kas kita, kaip tik sukaupta vertinga profesinė patirtis ir įgūdžiai, kūrybiško jų taikymo rezultatai, kas savo ruožtu ir teikia išskirtinumą karjeros apibrėžčiai.

1.3 pav. **Karjeros sampratą apibūdinantys teiginiai.**

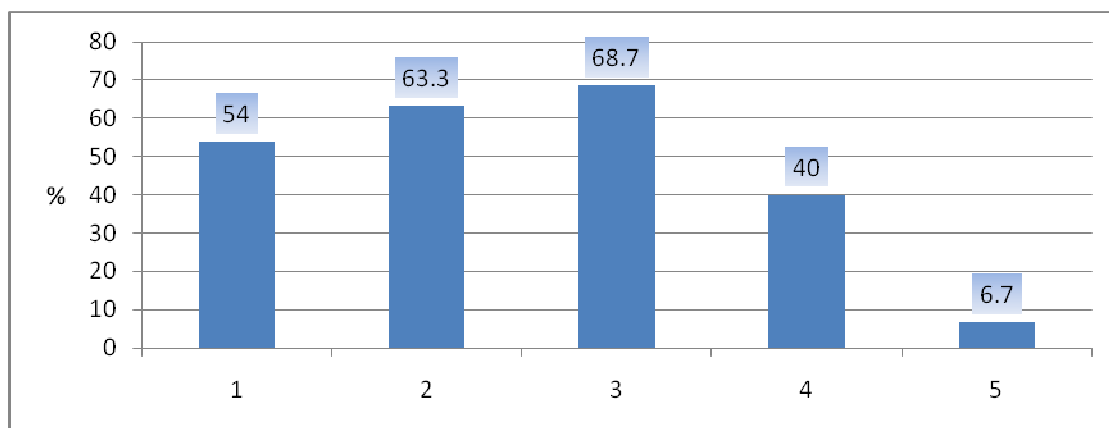
(1. Kilimas tarnyboje, 2 Gyvenimo planavimas, 3. Tai profesija, 4. Profesinė sėkmė, 5 Pasiekimas norima statusą, 6. Žmogaus pasirinktas veiklos kelias, 7. Viso gyvenimo įvairių vaidmenų seka, 8. Laimėjimai, 9. Nuolatinio darbo nuosekli tėsa).

Anketinės apklausos dalis, kurios tikslas buvo išsiaiškinti mokytojų bei mokyklos administracijos nuomonę apie karjerą ir ją atspindinčias aplinkybes atskleidė kai kuriuos mūsų nagrinėjamo objekto aspektus.

Šiame kontekste reiktų pabrėžti, kad 68,7% apklaustųjų mano (žr.1.4 pav.), jog karjeros sėkmę geriausiai atspindi savosios vertės parodymas arba, kitaip tariant, savo turimų gabumų atskleidimas. Ne ką mažiau (63,3%) respondentų greta minėto atsakymo rinkosi ir kitą atsakymą, kuris byloja, kad atsakingos pareigos yra sėkmingos karjeros atspindys. Remiantis šiais duomenimis galime teigti, kad apie 65% tiriamųjų suvokia vidinius karjeros potencialus, kurie tiksliai atskleidžia, jog žmogus neturintis atitinkamų gabumų, negalintis lengvai orientuotis kintančiose sąlygose turi mažesnes galimybes gauti daugiau atsakomybės profesinėje veikloje. Be to, šios aplinkybės neigiamai veikia žmogaus karjerą, nes susiduriama su profesiniu sąstingiu, o tai byloja ir apie profesinės patirties ribotumą, mokymosi suvaržymus ir pan. Tuo tarpu, kai žmogus geba tinkamai atskleisti savo gabumus, padidėja jo galimybes siekti vis didesnės atsakomybės, įgyti vis daugiau profesinės patirties, o kartu ir ją perduoti aplinkiniams bei visai visuomenei.

54% apklaustųjų teigia, kad atlyginimas ir karjeros sėkmė yra susiję. Šių dviejų reiškinių sąsajas galima jau išvelgi ne tik kalbant apie tiesioginę ir konkrečią profesinę veiklą, bet dar tik analizuojant su mokiniais asmeninius poreikius ir koks gaunamas atlygis patenkintų poreikį gyventi taip, kaip noriu. Tad galime daryti prielaidą, kad suvokimas, kokie poreikiai asmeniniame gyvenime yra svarbūs, orientuoja į tai, kiek pinigų gali reikėti jų patenkinimui, o tai savo ruožtu skatina atsakingai mokytis, rinktis profesiją ir tobulėti vardan to, kad karjera būtų sėkminga.

40% tiriamųjų pabrėžia, kad darbo patirties įgijimas yra kaip tik tai, kas atspindi karjeros sėkmę. Kadangi karjerą analizuojame kaip viso gyvenimo procesą, galime teigti, kad patirtis plačiąja prasme, t.y. ne tik darbinė, bet ir kitų veiklos sričių yra reikšminga karjeros aspektu. 6,7% apklaustųjų mano, kad karjeros sėkmė, atspindi „lipimas per kitų galvas“. Ši nuomonė, mūsų manymu, nėra visiškai teisinga, nes įvairių sričių kompetencijai įgyti nėra būtinybės kitus žlugdyti ar kitaip juos neigiamai veikti siekiant sėkmingos karjeros.

1.4 pav. Svarbiausios sąlygos atspindinčios karjeros sėkmę

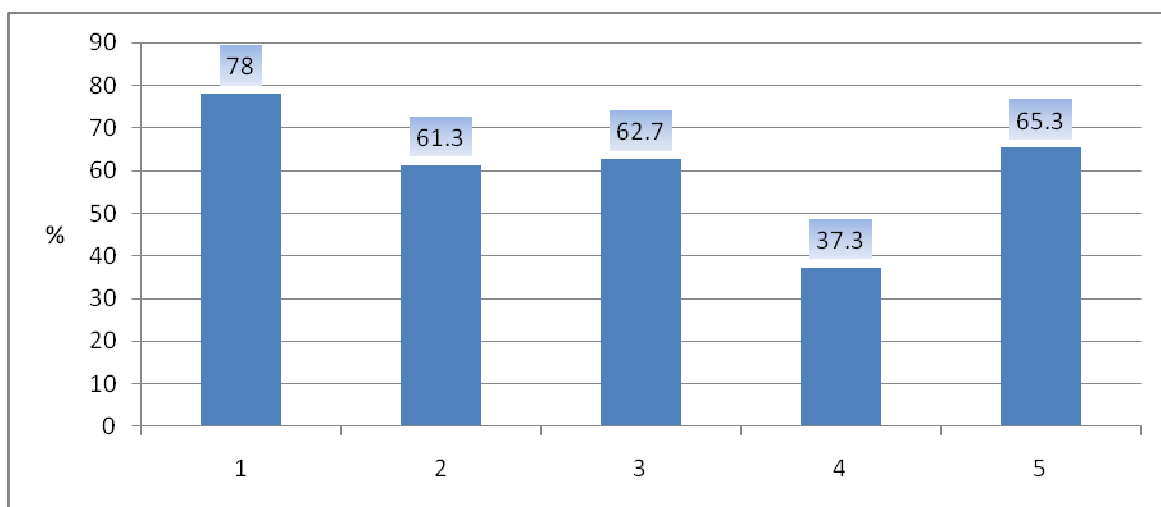
(1. Atlyginimai, 2. Atsakingos pareigos, 3. Savo gabumų atskleidimas, 4. Darbo patirties įgijimas, 5. „Lipimas per kitų galvas“).

Iš 1.5 paveikslo matome, kaip pasiskirstė tiriamųjų nuomonės dėl to, kuriuos įgūdžius, sąlygojančius asmeninės karjeros sėkmę, būtina ugdyti bendrojo lavinimo mokykloje. 78% apklaustųjų mokytojų bei mokyklų administracijos darbuotojų nurodo, kad pirmiausia mokiniai turi būti ugdomi pažinti save. Šio įgūdžio ugdymas neturėtų stebinti niekieno, nes renkantis profesiją pirmiausia yra svarbus racionalus sprendimas ir apsisprendimas, o savęs pažinimą kaip tik ir yra viena iš racionalaus sprendimo dalių.

Šalia dažnai minimos (65,3%) asmeninių galimybių žinojimą deklaruojančios sąlygos, matome, kad 63,7% respondentų mokyklose apskritai siūlo ugdyti visus mokinių įgūdžius, kurie

yra susiję su racionaliais sprendimais, o 61,3% - aplinkos pažinimo įgūdžius, t.y. gebėjimą orientuotis tarp darbo pasiūlos ir norų.

Nuoseklumo įgūdžius, kaip įgūdžius, kuriuos reikia ugdyti mokyklose, apklaustieji priskyrė prie mažiausiai būtinų. Tačiau manome, kad nepagrįstai respondentai abejoja nuoseklumo įgūdžio ugdymo svarba bendrojo lavinimo mokyklose. Nes anot D. F. Super (Maknienė. 2001), karjera - tai nuosekli visų individo užimamų profesinių pozicijų ir darbo vietų seka, apimami visą žmogaus darbinės veiklos istoriją. Tad ir perėjimas iš vieno etapo į kitą savitai prisideda prie sėkmingos karjeros plėtotės.

1.5 pav. **Būtinų įgūdžių, sąlygojančių asmeninės karjeros sėkmę, ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje.**

(1. Savęs pažinimo. 2. Aplinkos pažinimo, 3. Racionalių sprendimų, 4. Perėjimo iš vieno etapo į kitą. 5. Galimybių žinojimo).

Tyrimo metu taip pat teiravomės, kokios priemonės, respondentų nuomone, yra tinkamiausios supažindinti mokinius su profesijomis. Apklaustieji šiuo atveju pasidalino tarsi į tris sąlygines grupes:

Pirmoji grupė. Šiai grupei priskiriami apklaustieji siūlo naudoti klasikinės mokymo priemones, kai yra kalbama apie mokinių supažindinimą su profesijomis. Taigi keletas pasiūlymų: „Pažintinės ekskursijos į įvairias įstaigas, institucijas. Jų metu galima ne tik pamatyti darbo vietas, bet ir pasikalbėti su įvairių sričių specialistais“; „Pasikviesti įvairių sričių specialistus į pamokas“; „Galima kaitalioti abi minėtas veiklas“ ir kt. Manome, kad šios priemonės yra laiko patikrintos ir tikrai teikia puikius rezultatus. Tačiau taip pat manome, kad šios priemonės labiausiai tinka

jaunesnio amžiaus mokiniams, tuo tarpu vyresniųjų klasių mokiniams šios mokymo priemonės nėra tokios efektyvios ir neteikia norimo rezultato.

Antroji grupė. Šiai grupei priskiriami apklaustieji greta jau anksčiau minėtų klasikinių mokymo priemonių siūlo naudoti ir netradicines mokymo priemones. Viena iš dažniausiai pasikartojusių priemonių buvo „darbo rinkos, darbo pasiūlos tyrimas ir analizė profesiniu atžvilgiu“. Ir antroji, kuri taip pat dažnai buvo minima respondentų, tai mokytojo nuolatinis „naujos informacijos susijusios su profesiniais klausimais perdavimas mokiniams“.

Remiantis gautais duomenimis, galime daryti prielaidą, kad antroji priemonė (nuolatinis informacijos perdavimas) taikytina įvairaus amžiaus mokiniams, tačiau pirmoji priemonė susijusi su tyrimais ir analizėmis yra naudotina tik dirbam su vyresniųjų klasių mokiniais. Tačiau pastariesiems toks mokymas yra ne tik puiki priemonė susipažinti su profesijomis, bet ir galimybė išsamiai suvokti, kokia situacija yra darbo rinkoje, kaip ji kinta, nuo ko priklauso kitimas ir kokią profesiją rinktis pačiam.

Trečioji grupė. Šiai grupei priskiriami apklaustieji, kurie pažymi, kad mokinių susipažinimas su profesijomis, jų įvairove yra tik jų (mokinių) asmeninis reikalas. Štai keletas atsakymo variantų: „Mokiniai turi domėtis patys“; „Tai saviugdos klausimas“; „Vaiko smalsumas“; „Mokinys turi pats norėti žinoti apie profesijas ir to noro skatinamas turi pats ieškoti informacijos apie jas“. Apibendrintai pateiktus respondentų teiginius nesinori tikėti, kad šias mokymo priemones mokytojai siūlo tik todėl, kad patys vengia, nenori plačiai su mokiniais analizuoti profesinių klausimų. Tačiau, jei taip ir nėra, manome, kad šie mokytojų teiginiai rodo per didelį jų pasitikėjimą mokinių smalsumu, galimybėmis ir pan. analizuojant šias svarbias aktualijas.

Apibendrinant gautus duomenis galime daryti išvadą, kad kuo įvairesnėmis priemonėmis mokytojai supažindins mokinius su profesijomis, jų gausa, tuo daugiau mokinių galės kokybiškai plėtoti pasirinktą profesiją, o gal ir ne tik, karjerą. Tačiau pažymėtina, kad visos mokymo procese naudojamos priemonės turi atitikti vaikų amžių, jų suvokimo galimybes ir pan.

Atliktame tyrime mokytojai ir mokyklų administracijų darbuotojai išsakė savo nuomonę apie ugdymo karjerai ypatumus bendrojo lavinimo mokykloje. Gautus duomenis pateikėme 1 lentelėje.

24% apklaustujų mano, kad ugdymas karjerai Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklose yra suplanuotas ir gerai apgalvotas, 44% respondentų nėra visiškai užtikrinti, tačiau yra linkę, manyti, kad minėtas ugdymas yra suplanuotas ir apgalvotas. Šie tiriamieji nepaisant to, kad mano, jog ugdymas karjerai yra suplanuotas ir gerai apgalvotas, taip pat mano, kad šis ugdymas yra reikalingas, koreliacija statistiškai reikšminga ($r_s=0,447$, $p<0,05$) bei įstatymais pagrįstas, ryšys esminis ($r_s=0,409$, $p<0,05$).

25,3% tiriamųjų teigia, kad ugdymas karjerai padeda išspręsti problemas susijusias su profesijos pasirinkimu ir pan. 44% tiriamųjų taip pat yra linkę pritarti išsakytai nuomonei. Ši tiriamųjų grupė be kita ko yra linkusi manyti, kad problemų sprendimas yra susijęs su tuo, jog minėtas ugdymas yra aktyvus, ryšys esminis ($r_a=0,579$, $p<0,05$) bei sukuria naujas galimybes, ryšys esminis ($r_s=0,566$, $p<0,05$).

39,3% - mano, kad ugdymas karjerai yra ne idėjų lygmens, o realiai vykstantis procesas. 43,3% - pažymi, kad minėtas ugdymas tenkina įvairių grupių (mokytojai, mokiniai, mokinių tėvai, profesijų rengėjai ir pan.) interesus ir panaši respondentų dalis (40,7%) teigia, kad jis (ugdymas karjerai) skatina naujas galimybes. 37,3% apklaustujų kalbėdami apie ugdymo karjerai procesą akcentuoja, kad jame slypi aktyvi veikla, kuri mūsų nuomone reikalauja ne tik fizinių, bet ir protinių, dvasinių galių.

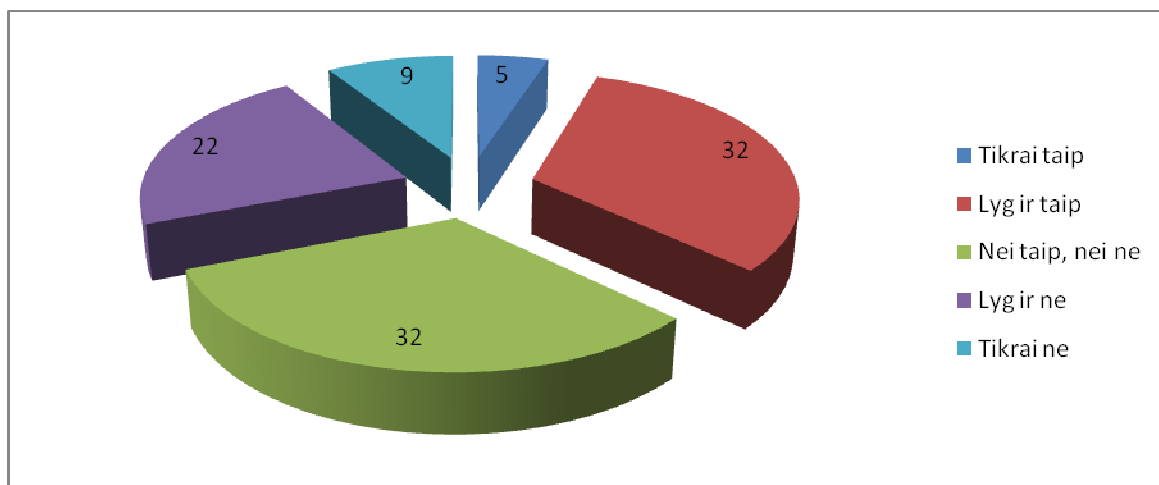
Analizuojant 1 lentelėje pateiktus tyrimo duomenis pastebėjome, kad daugiausia (31,3%) apklaustujų neturi nuomonės ar ugdymas karjerai yra būtinas ir neišvengiamas ar galima be jo apsieiti. 16% apklaustujų mano, kad visgi ugdymas karjerai skatina mokinius planuoti karjerą.

Ugdymo karjerai ypatumai bendrojo lavinimo mokykloje (%)

	Tikrai taip	Lyg ir taip	Nei taip, nei ne	Lyg ir ne	Tikrai ne	
Reikalingas	32,7	42,7	8,7	2	0,7	Beprasmiškas
Suplanuotas ir gerai apgalvotas	24	44	16,7	7,3	1,3	Stichiškas
Pagrįstas įstatymais	20	39,3	13,3	12	6	Teisiškai nepagrįstas
Sprendžiantis problemas	25,3	44	19,3	6,7	1,3	Problemas kuriantis
Realus	38,7	39,3	4,7	8,7	3,3	Tik idėjų lygyje
Pažangus	33,3	39,3	12,7	4	2	Nepažangus
Atitinka daugumos interesus	20	43,3	14	3,3	14	Atitinka mažumos interesus
Racionalus	34,7	32	14,7	8,7	2,7	Iracionalus
Aktyvus	18,7	37,3	28	3,3	4	Pasyvus
Sukuriantis naujas galimybes	20	40,7	16,7	13,3	1,3	Sugriaunantis galimybes
Neišvengiamas ir būtinas	14,7	36	31,3	8,7	1,3	Visai nebūtinas
Skatinantis strateginį mąstymą	26	48,7	17,3	4	-	Neskatinaantis strateginio mąstymo
Skatinantis mokinį savarankiškumui	36	44	14	3,3	-	Neskatinaantis savarankiškumo
Skatinantis mokinius planuoti savo karjerą	34,7	51,3	7,3	3,3	0,7	Neskatinaantis mokinių planuoti savo karjeros

Tiriamieji, kurie mano, kad ugdymas karjerai bendrojo lavinimo mokyklose yra pažangus, taip pat yra linkę manyti, kad šis ugdymas vyksta realiai, ryšys stiprus ($r_s=0,701$, $p<0,05$) ir yra neišvengiamas, ryšys esminis ($r_s=0,474$, $p<0,05$).

Tyrimo eigoje respondentai išsakė savo nuomonę apie tai, ar jiems užtenka informacijos apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje.

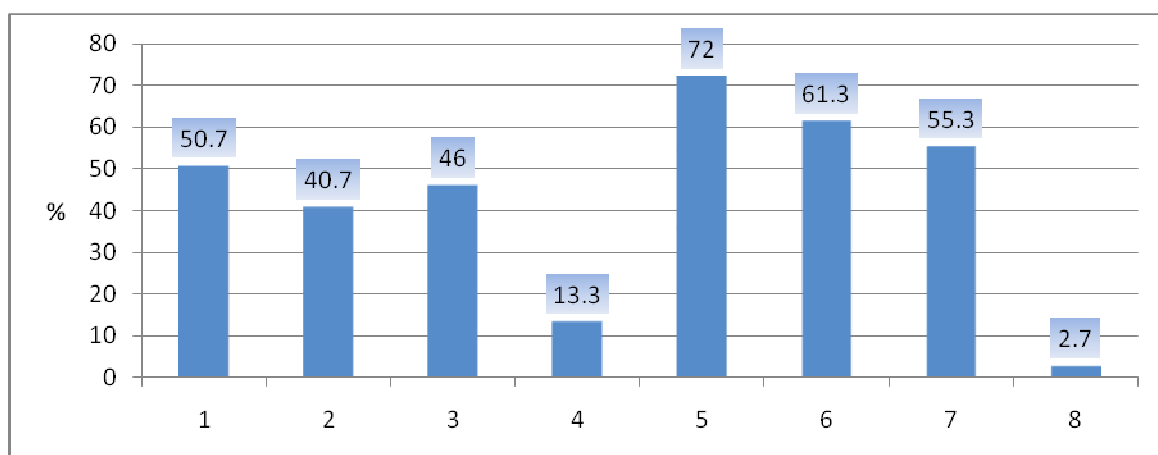
6. pav. Informacijos pakankamumas apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje.

Vienareikšmiškai pedagogams įvertinti informacijos pakankamumą apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje manome galimybių dar greitai nebus. Tokias prognozes patvirtina ir 1.6 paveiksle pateikti tyrimo duomenys. Matome, kad daugiausia po 32% apklaustųjų mano, jog lyg ir pakanka jiems informacijos nagrinėjamu klausimu ir tiek pat tiriamųjų šiuo klausimu tvirtos asmeninės nuomonės neturi. 31% apklaustųjų informacijos nepakanka apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje ir tik 5% - minėtos informacijos pakanka.

Taigi galime daryti prielaidą, kad daugiau negu puse (63%) respondentų ugdymo karjerai procese susiduria su sunkumais, kurių negali spręsti dėl informacijos nepakankamumo. Be to, šioje situacijoje galime išvelgti ir tai, kad apklaustųjų kolegoms taip pat stokoja minėtos informacijos, nes tiriamieji nurodo, kad jiems nepakanka arba nežino ar pakanka informacijos apie jų darbo vietoje plėtojamą ugdymą karjerai, o tai siejasi ir su kolegų darbu (nesidomi kolegų darbu).

Šis informacijos stygius gali būti tiesiogiai susijęs ir su pedagogų vangumu, nes, kaip paminėjome, anksčiau analizuodami, kokias mokymo priemones pedagogai naudoja mokiniams supažindinti su profesijomis, sužinojome, kad, anot mokytojų, šie klausimai yra mokinių asmeninis reikalas, tad nieko nuostabaus, kad tokiu atveju stokojama reikiamos informacijos.

Kaip minėjome ugdymo karjerai procesas susieja ne vieną suinteresuotą žmonių grupę, tad pedagogui, stokojant informacijos apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje, nukenčia ir kitos suinteresuotos šiuo klausimu pusės. Apklaustieji, kurie mano, kad jiems pakanka informacijos apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje, yra linkę manyti, kad šis ugdymas yra pagrįstas įstatymais, ryšys esminis ($r_s=0,406$, $p<0,05$) bei, kad šis ugdymas yra neišvengiamas ir būtinas, ryšys esminis ($r_s=0,431$, $p<0,05$).

1.7 pav. Pedagogus informuojantys, apie ugdymą karjerai mokykloje, šaltiniai.

(1. Iš žurnalų, 2. Iš laikraščių, 3. Iš televizijos, 4. Iš radijo, 5. Iš interneto, 6. Iš kursų, 7. Iš knygų, 8. Kita).

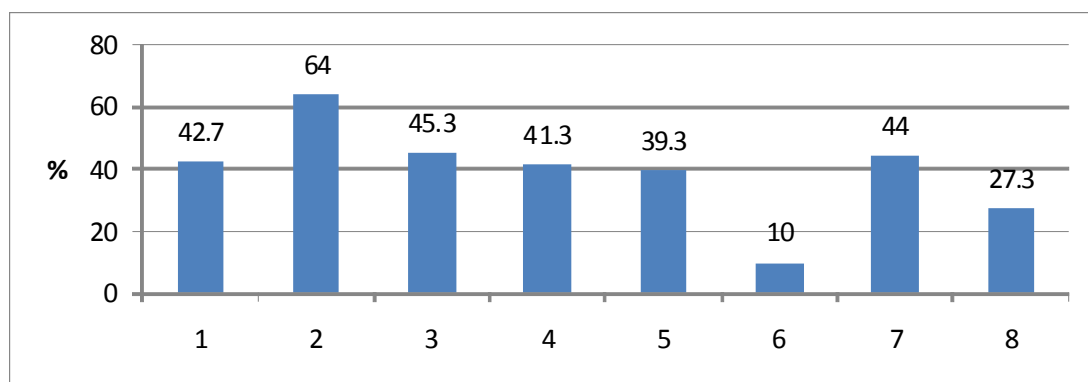
Gyvenant šiandieninėje informacinių technologijų visuomenėje pedagogams kyla vis mažiau problemų ieškant informacijos analizuojamam klausimui ar problemai pagrįsti, išspręsti. Todėl atlikdami tyrimą tikėjomės sužinoti iš kur tiriamieji gauna informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje.

13,3% apklaustųjų informacijos gauna klausydamiesi radijo laidų. Šis nedidelis kiekis, manome, nutemtą keletą objektyvių priežasčių: 1. radijas yra nepopuliari informacijos perėmimo priemonė, radijo imtuvas yra ta informavimo priemonė, kuria pedagogai dėl darbo specifikos negali naudotis darbo metu, 3. radijo laidų klausymąsi renkasi kaip laisvalaikio praleidimo formą, o ne kaip informacijos gavimo šaltinį. Taipgi nedaug respondentų (2,7%) nurodo, kad informaciją apie ugdymą karjerai mokykloje gauna iš filmuotos vaizdinės, metodinės medžiagos.

Priešinga situacija yra su kitomis informavimo priemonėmis. Jų pagalba dažnai pedagogai gaunantys reikiamos informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje: tad net 72% apklaustųjų informaciją randa internete, 61,3% - kursuose, seminaruose, 55,3% - skaitydami melodinę literatūrą, 50,7% - iš žurnalų, 46% - iš televizijos laidų, 40,7% - iš laikraščių.

Apibendrinant galime teigti, kad dėl informacijos gausos šiandien reikia nebijoti rinktis tik tą informaciją, kuri svarbi pedagogui bei padeda jam tobulėti. Tad nieko nuostabaus, kad ir informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje yra daug ir įvairios, ko pasekoje nėra galimybės vienam žmogui spėti surinkti visos informacijos minėtu klausimu. Todėl siektina, kad dėl šių priežasčių pedagogai tarpusavyje pasidalintų turima informacija ir taip ne tik tobulėtų, bet ir plėstų savo galimybes įgyti įgūdžius. Tačiau šis tyrimas parodė, kad informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje, pasidalijimas tarp kolegų-pedagogų nevyksta.

Atliktas tyrimas parodė, kad daugiau kaip pusė (64%) apklaustųjų mano, kad mokykloje mokiniai įgyja tokias savybes kaip savigarba, pasitikėjimas savimi, atkaklumas, iniciatyvumas, sumanumas, išradingumas (žr. 1.8 pav.).

1.8 pav. Mokinių įgyjamos asmeninės savybės.

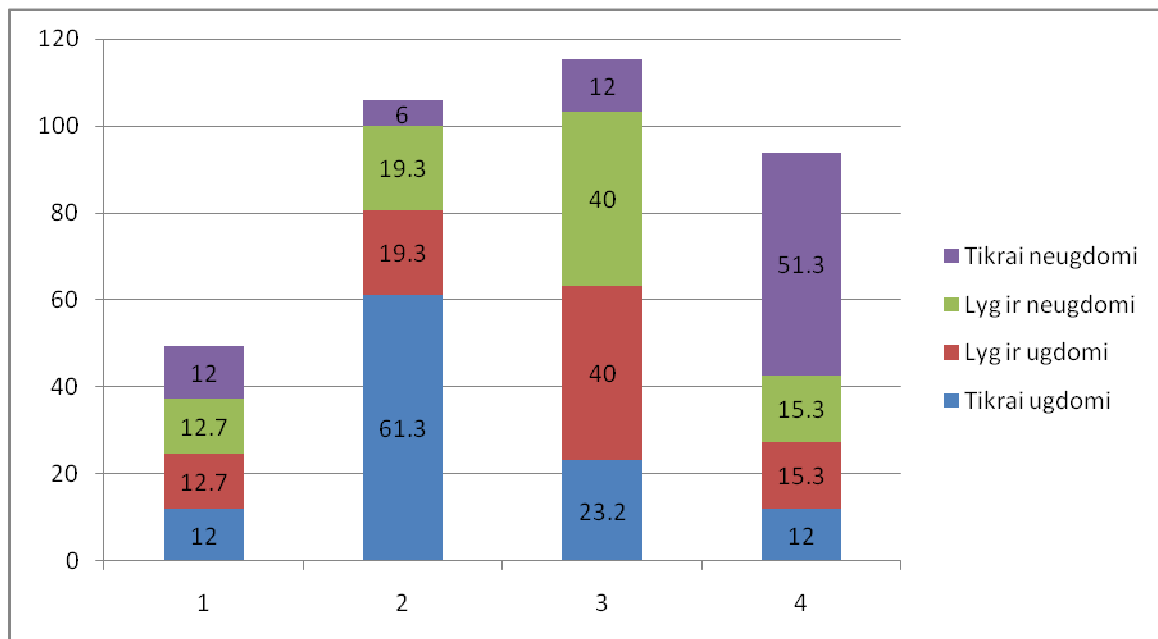
(1. Teigiamai nuostatas į darbą, mokymąsi, visuomenę ir pasitenkinimu šiose srityse pajautimą, 2. Tokias savybes kaip savigarba, pasitikėjimas savimi, atkaklumas, iniciatyvumas, sumanumas, išradingumas, 3. santykio tarp mokymosi ir darbo pasaulio supratimą. 4. Informuotumą apie šiuolaikiniame darbo pasaulyje karjeros galimybes, 5. Gebėjimą integruotis į darbo pasaulį, įgijus tam tikrą profesiją arba toliau mokytis, 6. Strateginį mąstymą. 7. Savarankiškumą, 8. Planavimo įgūdžius).

Nustatyta, kad nuo 39,3% iki 45,3% respondentų mano, kad mokiniai mokykloje įgyja (žr. 1.8 pav.):

- teigiamas nuostatas į darbą, mokymąsi, visuomenę ir pasitenkinimo šiose srityse pajautimą;
- realistišką santykio tarp mokymosi ir darbo pasaulio supratimą;
- informuotumą apie šiuolaikiniame darbo pasaulyje egzistuojančias karjeros galimybes;
- gebėjimą integruotis į darbo pasaulį, įgijus tam tikrą profesiją arba toliau mokytis;
- savarankiškumą.

Tuo tarpu, tokios nuostatos, kaip „mokiniai įgyja strateginį mąstymą mokykloje“, „mokiniai įgyja planavimo įgūdžius“ nėra labai populiarios tarp respondentų. Tačiau kaip tik šių savybių ir reikia renkantis profesiją bei įgyvendinant su karjera susijusius tikslus. Be to, atkreipėme dėmesį į kad 1.8 paveiksle pateikti duomenys nesutampa su 1 lentelėje pateiktais duomenimis. 1 lentelėje duomenys rodo, kad ugdytas karjerai skatina mokinius planuoti savo karjera ir tokios nuomonės yra 86% tiriamųjų, tačiau jau 1.8 paveiksle matome, kad vos ketvirtis respondentų (27,3%) teigia, jog mokiniai įgyja planavimo įgūdžius mokykloje. Darome prielaidą, kad ne visi atsakinėdami į klausimus buvo nuoširdūs bei ne visi stengėsi išsamiai atsakyti į pateiktus klausimus.

Tyrimo metu pedagogų ir mokyklų administracijų darbuotojų buvo prašoma išskirti, mokinių kompetencijas labiausiai ugdomas mokykloje ir jas suskirstyti pagal svarbą nuo 1 iki (žr. 1.9 pav.).

1.9 pav. **Mokinių ugdomos kompetencijos mokykloje.**

(1. Asmeninis (savęs pažinime ir savęs pristatymo gebėjimai), 2. Socialinės (santykius su kitais žmonėmis ir aplinka harmonizuojantys gebėjimai ir savybės), 3. Edukacinės (gebėjimai, skatinantys žmogų saviugdai), 4. Profesinės (specifiniai gebėjimai ir savybės susijusios su darbine veikla)).

Tyrimo rezultatai atkleidė, kad 28% apklaustųjų mano, jog mokiniams mokykloje tikrai yra šios asmeninės savybės (savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai), 43,3% - mano, kad minėtos savybės mokiniams lyg ir yra ugdoma, 12,7% - lyg ir ne ugdomos, 12%-tikrai neugdomos.

Asmeninės kompetencijos sritis yra karjeros sistemos sudedamoji dalis, todėl jos ugdymas yra svarbus nors ir prieštarinčiai vertinamas. Asmeninių savybių ugdymas yra prieš mokyklose įsivyravusiam formaliajam ugdymui, kurio siekis yra ne skatinti mokini kaip individualybę, bet perduoti jam bemaž fiksuotas žinias bei laukti grįžtamojo ryšio. Tad jog tinkamai mokyklos kasdienybėje įdiegtas asmeninių mokinio savybių ugdymas leistų ugdyti kūrybingas gebančias planuoti savo konkrečią veiklą ir pan. individualybes.

51,3 % - tiriamųjų nurodo, kad mokykloje tikrai yra ugdomos socialinės srities kompetencijos, kompetencijos lyg ir yra ugdomos mano 19,3% respondentų. Tokia pat dalis jų mano, kompetencijos mokiniams mokykloje lyg ir nėra ugdomos ir 6% - teigia, kad minėtos

mokykloje tikrai nėra ugdomos. Socialinės kompetencijos taip pat, kaip ir asmeninės yra sudedamoji karjeros sistemos dalis. Tad jeigu tikrai minėti 6% respondentų visiškai pareiškė, jog socialines kompetencijos mokykloje nėra ugdomos, galime teigti, kad dalis mokinių mokykliniame amžiuje netenka galimybės vystyti pilnavertę asmeninę savo karjerą.

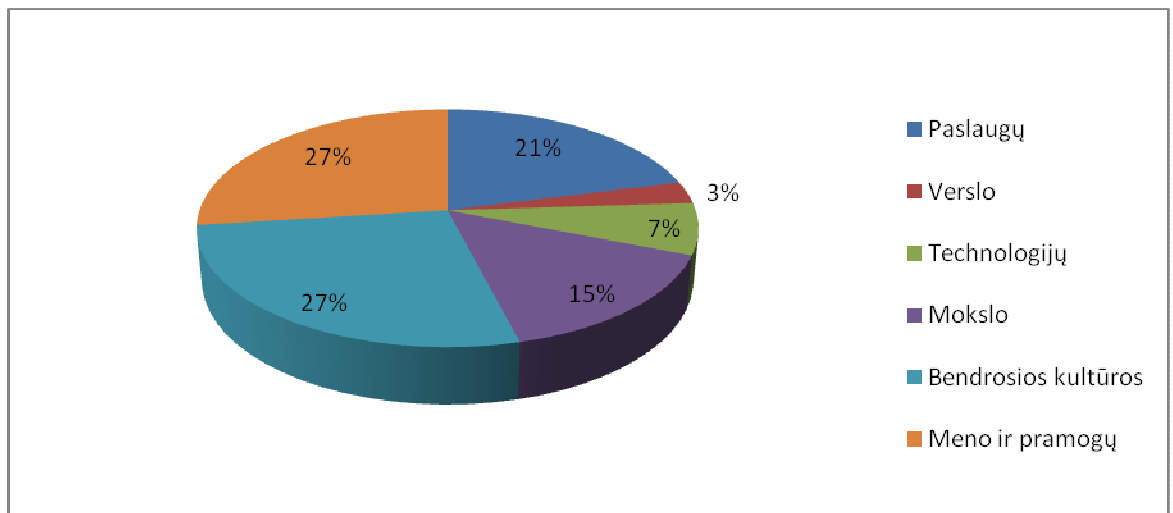
Atliktas tyrimas parodė, kad bene mažiausiai mokyklose yra ugdomos mokinių edukacinės ir profesinės kompetencijos. Net 52% respondentų pažymi, kad edukacinės kompetencijos mokykloje nėra ugdomos, o 66.6% apklaustųjų teigia, kad mokyklose nėra ugdomos ir profesinės kompetencijos.

Apibendrinant 1.9 paveiksle pateiktus duomenis galime teigti, kad integralios karjeros kompetencijos elementų pagrindas - gebėjimai. Tačiau ne visi reikiami gebėjimai šiandienos mokyklose plėtojami ir, kaip rodo tyrimas, daugiau negu 60% mokinių mokyklose nėra ugdomi ir profesinės kompetencijos aspektais, o tai savo ruožtu neigiamai įtakoja mokinių karjeros galimybes.

Konkrečios koreliacijos tarp asmeninės, socialinės, edukacinės ir profesinės kompetencijų ir karjerai ypatumų neužfiksuota, nes nuolat vyksta atvirkščiai proporcingi reiškiniai. Vieniems iš minėtų veiksnių didėjant kiti tendencingai mažėja, ko pasekoje koreliaciją apibrėžia per didelės paklaidos atsiradimas.

Nors prieš tai nagrinėjamo klausimo duomenys parodė, kad daugybė įgūdžių mokyklose iš viso nėra ugdomas, visgi siekėme sužinoti kokioms profesijoms yra tinkami tie įgūdžiai, kurie mokiniams yra ugdomi mokymo įstaigose (žr.1.10 pav.).

Respondentai (21%) mano, kad mokiniai gali rinktis paslaugų sferai priskiriamas profesijas, nes jų ugdomi įgūdžiai mokykloje iš dalies yra orientuoti į šią sritį. Be to, ir 1.10 paveiksle pateikti akcentuoja, kad mokinių socialinės kompetencijos mokykloje yra ugdomos, o tai puikiai siejasi su profesijomis paslaugų srityje. Šiek tiek daugiau po 27% respondentų mano, kad geriausiai ugdomi mokinių įgūdžiai mokykloje gali tikti bendrosios kultūros arba meno sričių profesijoms.

1.10 pav. Geriausiai profesinėms sritimis ugdomi mokinių įgūdžiai.

Mažiausia dalis (3%) respondentų tikina (žr. 1.10 pav.), kad mokinių puoselėjami įgūdžiai gali tikti verslo, o 7% - technologijų sričių profesijoms. Darome prielaidą, kad ugdymas karjerai mokykloje yra kryptingas, tačiau labai siauras. Jame tik tie dariniai, kurie besąlygiškai ir tiesiogiai atsiveria mokiniui besimokant mokykloje: gebėjimas užmegzti ir palaikyti santykius su kitais žmonėmis (mokiniais, mokytojais), jiems padėti susidarius nepalankioms sąlygoms ar parengti šventinę programą ir pan. Tad šis, daugiau į neformalų mokymą orientuotas ugdymas išryškina ir lavina asmenines bei socialines mokinių kompetencijas, ko pasekoje jų gebėjimai, žinios įgytos mokykloje labiausiai atitinka paslaugų ar bendrosios kultūros sferai priskiriamų profesijų keliamus reikalavimus. Tuo tarpu mokiniai, kuriems būdingas strateginis mąstymas, manipuliavimas rizikingomis situacijomis ir su jomis susijusių laimėjimų ar pralaimėjimų potyris, mokyklose netenka galimybės tinkamai ir nuosekliai ugdyti minėtų savo asmeninių gebėjimų, nes ugdymo įstaigoje nėra tiesioginių sąsajų su verslu ir tenka pasitenkinti tik teoriniais šito klausimo pradais. Todėl manome, kad šioje situacijoje atsidūrę mokiniai yra priversti savo gabumus ugdyti savarankiškai arba juos užslėpti ir tenkintis tik tuo, kas yra suteikiama mokykloje. Tobulėjimo ir galimybių lavinti bendruosius mokinių gebėjimus pasirinkimas (kaip reikšmingų) rodo vertybės, kurios padėtų mokytojams siekti to, ko trokštama - tinkamai ugdyti jaunąją kartą karjerai.

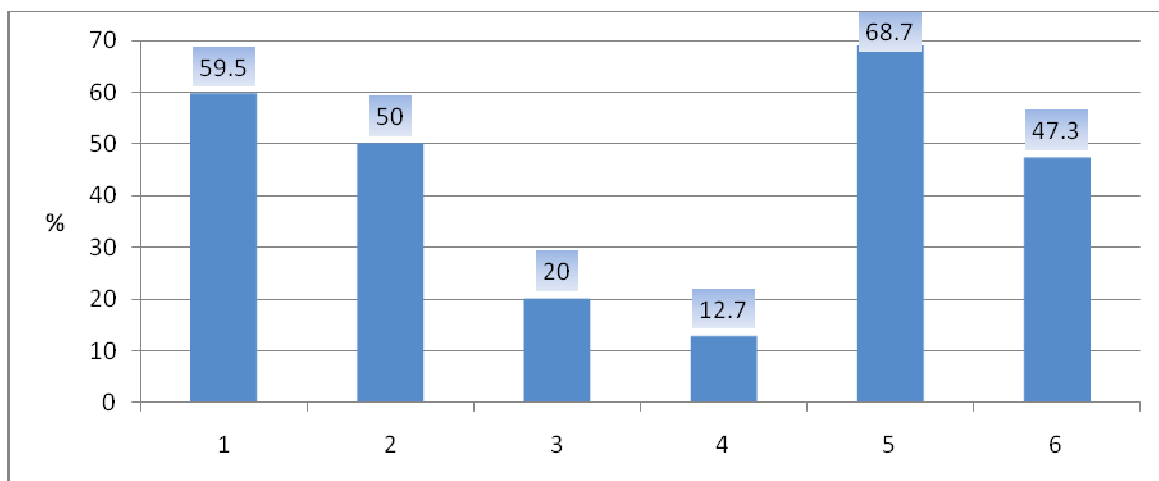
Tyrimo metu domėjomės, ar pedagogai žino su kokiais sunkumais susiduria mokiniai rinkdamiesi profesiją (žr. 1.11 pav.)

Šiuolaikinėje visuomenėje mokiniai rinkdamiesi profesiją susiduria su daugybe sunkumų ir, kaip teigia G. L. Savivoka (2000), psichologai tai sieja su socialinės kompetencijos ugdymo mokykloje problemomis. Anot minėtos autorės, socialinės kompetencijos ugdymas mokykloje yra

ne kas kita, kaip pasitikėjimo savimi ugdymas, kuris šiandieninėse mokyklose vyksta ne visiškai sklandžiai. G. I. Savivokos (2000) išsakyta mintis patvirtino ir šis mūsų atliktas tyrimas, iš 1.11 paveiksle pateiktų duomenų matome, kad penki iš šešių dažniausiai mokiniams kylančių sunkumų renkantis profesiją kaip tik ir yra susiję su pasitikėjimo savimi klausimais arba kitaip tariant su socialine kompetencija.

68,7% apklaustųjų mano, kad mokiniams renkantis profesiją nėra lengva nustatyti savo interesus ir juos derinti su vertybinėmis nuostatomis. To pasekoje, mokiniai profesijos pasirinkimo kryžkelėje blaškosi tarp įvairių asmeninių interesų, vertybių, idealų, nepajėgdami nustatyti jų hierarchijos. 59,5% tiriamųjų mano, kad mokiniai abejoja savo turimomis žiniomis bei gabumais, todėl jiems kyla problemų renkantis profesiją. 50% tiriamųjų išskiria mokinių nesugebėjimą vertinti savo intelektualinių sugebėjimų, kaip vieną iš svarbiausių profesijos pasirinkimą sunkinančių aplinkybių.

Šis tyrimas taip pat parodė, kad tikrai mokiniai nėra pakankamai susipažinę su įvairiomis profesijomis, jų išskirtinumu bei ypatumais. Todėl 47,3% apklaustųjų teigia, kad mokiniai abejoja dėl pašaukimo, o tai savo ruožtu neigiamai įtakoja profesijos pasirinkimą. Manome, kad mokiniams, kurie amžiaus tarpsniais kūrybiškai buvo supažindinami su profesijomis, laiku ir tinkamai jų karjerai reikšmingos kompetencijos, neturėtų abejoti dėl savo pašaukimo renkantis profesiją. Šie mokiniai turėtų žinoti, kad profesinė karjera tai visą gyvenimą trunkantis profesinės veiklos procesas savyje apimantis nuolatinį mokymąsi, prisitaikymą prie situacijų kaitos ir pan..

1.11. pav. **Sunkumai, kurie kyla mokiniams renkantis profesiją.**

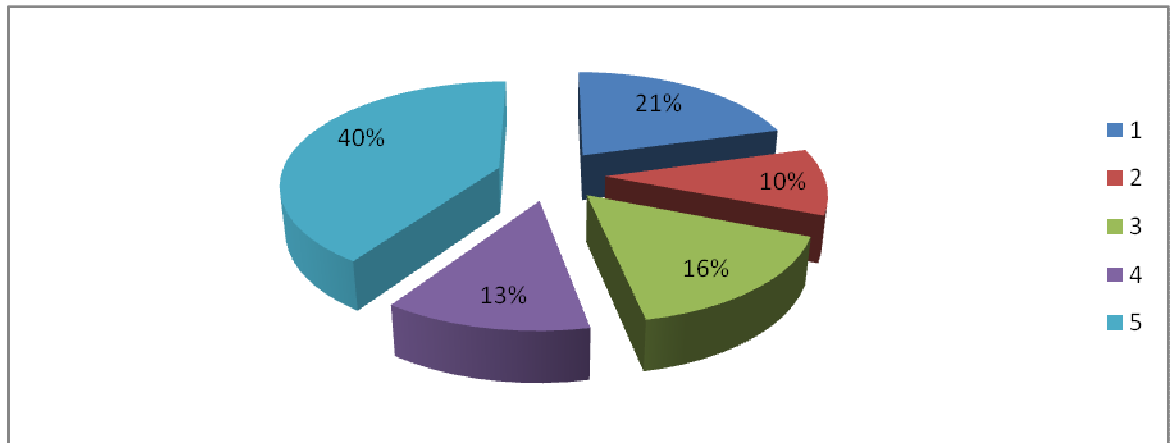
(1. Nežino ar pajėgs įgyti norimą specialybę. 2. Nesugeba įvertinti savo intelektualinių sugebėjimų, 3. Abejoja dėl fizinio ar psichologinio tinkamumo dirbti, 4. Abejoja ar numatomai rinktis profesijai tinka jų charakterio ir temperamento savybės. 5. Blaškosi tarp įvairių interesų, vertybių, idealų, nepajėgdami nustatyti jų hierarchijos, 6. Abejoja, ar polinkis, pašaukimas yra tikras).

Žinodami, kad mokyklose ugdymo karjerai procesas, dar tik siekia norimo rezultato, tyrimo metu siekėme išsiaiškinti, kokios institucijos mokytojams teikia pagalbą ugdymo karjerai klausimais (žr. 1.11 pav.).

26% apklaustųjų pažymi, kad profesinio orientavimo centrai yra tos institucijos, kurios teikia pagalbą ugdymo karjerai klausimais. Manome, kad minėti centrai yra kompetentingi teikti pagalbą, susijusią su mokinių ugdymo karjerai klausimais. Tikėtina, kad profesinio orientavimo centrai savo veiklą grindžia ne tik pastebėjimais, bet ir atliktais tyrimais bei jų analizėmis. Visi šie veiksniai ir nuoseklus bendradarbiavimas su mokyklomis, t.y. su mokytojais, mokiniais ir net su jų tėvais, leidžia atsisakyti ugdymo karjerai vienpusiškumo bei nuolat vaikus, jų tėvus orientuoti į darbo rinkoje esančią paklausą ir pasiūlą. Kita vertus, minėtas profesinio orientavimo centrų ir mokyklos bendradarbiavimas yra naudingas ne tik mokyklos bendruomenei, bet savo ruožtu ir darbdaviams, kitaip tariant, minėtas bendradarbiavimas yra naudingas ne tik suinteresuotoms žmonių grupėms, bet ir visai visuomenei.

Įdomu tai, kad 25% apklaustųjų akcentuoja, jog minėtais klausimais pagalbą teikia darbo birža. Manome, kad ši pagalba yra išskirtinai dviejų tipų:

- Darbo biržos darbuotojai savo darbo vietose priima mokinius (pažintinė ekskursija) ir juos supažindina ne tik su savo profesija, bet ir pristato kitas profesijas bei su jomis susijusius klausimus.
- Darbo biržos turimi duomenys suteikia galimybę vyresnių klasių mokiniams ir jų mokytojams atitikti įvairius darbo rinkos tyrimus.

1.12 pav. Mokytojams pagalbą ugdymo karjerai klausimais teikiančios institucijos.

(1. profesinio orientavimo centras, 2. Profesinės mokyklos, 3. Psichologijos tarnyba, 4. Aukštosios mokyklos, 5. Darbo birža).

Iš 1.12 paveiksle pateiktų duomenų matyti, kad be minėtų įstaigų pedagogams ugdymo karjerai procese pagalbą teikia profesinės mokyklos, psichologijos tarnybos bei aukštosios mokyklos. Apibendrinant galima būtų teigti, kad ugdymo karjerai procese tarpžinybinis bendradarbiavimas yra be galo svarbus. Jo svarbą atspindi tai, kad įvairių sričių atstovai supažindindami mokinius su karjeros galimybėmis suteikia įvairiapusiškumo, dinamiškumu analizuojamai problemai. Dėl to, tikėtina, kad įvairiapusė profesijų, karjeros plėtotė mokiniams suteiks galimybes nepaliaujamai ieškoti profesinės srities, kurioje norisi atskleisti savo gabumus ir galimybes bei tapti asmeninės karjeros kalviu.

Baigdami tyrimą respondentų prašėme pasidalinti savo mintimis ir pasiūlymais kaip būtų galima gerinti mokinių ugdymą karjerai mokykloje.

1. Patarimai kitoms mokykloms, kaip vykdyti mokinių ugdymą karjerai:

- „Kviesti į pamokas daugiau specialistų, tų profesijų atstovų, kurie domina mokinius“;
- „Kalbant apie karjerą su mokiniais tai reikia daryti logiškai, siekti užsibrėžto tikslo“;

- „Dažniau domėtis karjerą padariusių žmonių veikla“;
- „Su vaikais imituoti situacijas ir atlikti jose veikiančius specialistų darbus“;
- „Gerai suplanuoti darbą “.
- „Kviesti į susitikimus su mokiniais studentus“;
- „Vaikai turi rinktis patys“;
- „Sunku pasakyti“.

Taigi matome iš pateiktų teiginių, kad ne visi pedagogai gali pasidalinti gerąja patirtimi ugdymo karjerai klausimais. Manome, kad jos (patirties) šie specialistai stokoja. Tačiau esama ir tokių pedagogų, kurie tikrai nestokoja sumanumo bei yra kūrybingi vykdydami ugdymo karjerai procesą ir šią patirtį perduoda ir geba perduoti savo kolegoms. Norisi išskirti vieną respondentų pateiktą teiginį, kuriame pažymima, kad į susitikimus su mokiniais reikia kviešti studentus. Manome, kad šie susitikimai dar besimokančiais ir tam tikrą profesiją siekiančiais įgyti žmonėmis, mokiniams tikrai būtų įdomūs. Taip pat maname, kad šie susitikimai turėtų išskirtinumą iš kitų ugdymo karjerai naudojamų būdų.

2. Mokytojų pagalbos būdai mokiniams planuojantiems savo karjerą:

2.1. Efektyvūs pagalbos būdai:

- „Ugdyti karjerai reikalingas kompetencijai“;
- „Teikti psichologinių žinių“;
- „Mokiniui būdingų charakterio savybių ugdymas“;
- „Tobulinti bendravimo įgūdžius“.

Dagiausia respondentai mano, kad efektyviausias pagalbos būdas yra mokinių ugdymas.

2.3. Neefektyvūs pagalbos būdai:

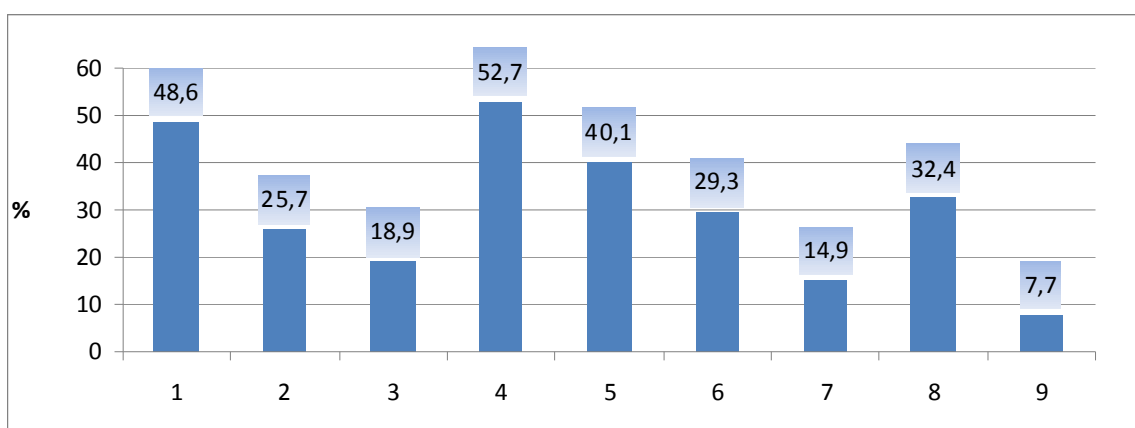
- „Informacijos gausa“. Kitų neefektyvių pagalbos būdų respondentai neišskyrė.

Pažymėtina tai, kad į paskutinį tyrimo klausimą atsakė vos 20% respondentų, tuo tarpu kiti savo nuomonės išreikšti nepanoro arba suabejojo dėl jos vertingumo.

2.3. Mokinių ugdymo karjerai tyrimo rezultatų analizė

Apibendrinant pedagogų ir mokyklų administracijos darbuotojų tyrimo metu gautus duomenis išryškėjo, kad ugdymas karjerai pirmiausiai yra skirtas jaunajai kartai - mokinimas. Šis ugdymas turi ne tik mokinius supažindinti su profesijų įvairove, tačiau ir padėti tinkamai pasirengti konkrečios profesijos įgijimui. Ugdymas karjerai - tai mokytojo ir mokinio bendras darbas siekiant vieno tikslo - atskleisti vaiko vidines galias, identifikuoti galimybių ir sugebėjimų paletes, pasirinkti norimą profesinę veiklą ir kryptingai mokyti(s) norimos profesijos įgijimo vardan. Taigi esant ugdymo karjerai procese dviem pagrindiniams veikėjams (veikėjų gali būti ir daugiau), šis tyrimas taip pat buvo vykdomas dviem kryptimis: viena respondentų grupė buvo pedagogai ir mokyklų administracijų darbuotojai (tyrimo rezultatus jau aptarėme), antroji mokiniai.

Tyrimo dalyvavusiems mokiniams, kaip ir jų pedagogams, pirmiausia buvo suteikta galimybė savo nuomonę apie tai kas, anot jų, tiksliausiai apibrėžia karjeros sampratą, (žr. 1.13 pav.)

1.13 pav. **Mokinių nuomonė teiginiai geriausiai apibūdinantys karjeros sampratą.**

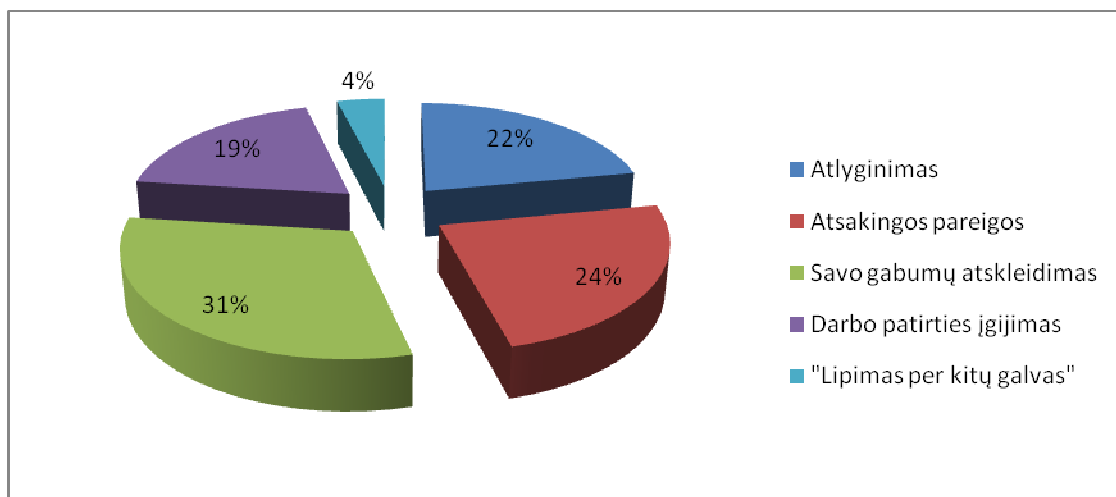
(1. Kilimas tarnyboje, 2. Gyvenimo planavimas, 3. Tai profesija, 4. Profesinė sėkmė, 5. Pasiekimas norimo statuso, 6. Veiklos kelias, 7. Viso gyvenimo įvairių vaidmenų seka, 8. Laimėjimai, 9. Nuolatinio darbo nuosekli tąsa).

1.13 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad 52,7% apklaustųjų mano, kad karjera yra profesinė 48,6% - kad tai yra kilimas tarnyboje, 40,1% - pasiekimas norimo statuso, 32,4% - laimėjimas, 29,3% - žmogaus pasirinktos veiklos kelias, 25,7% - gyvenimo planavimas, 18,9% - profesija, 14,9% - gyvenimo įvairių vaidmenų seka ir 7,7% - nuolatinio darbo nuosekli tąsa. Vist šie duomenys bemaž sutampa su pedagogų tyrimo rezultatais.

Panašių tendencijų tarp pedagogų ir mokinių išryškėjimas leidžia manyti, kad apskritai karjeros yra mokykloje įvairių mokymų metu yra analizuojamas. Be to, galime stebėti panašumus tarp to, kaip apibrėžia karjeros sampratą ir kaip tai daro mokiniai. Vadinasi mokytojai šiuo atveju turi prisiimti atsakomybę už mokinių turimas žinias susijusias su karjeros klausimais, o pastebėjus mokinių karjeros sampratos interpretavimus nedelsti ir imtis korekcinio darbo. Be to, galime teigti, kad mokytojai, kurie jaučiasi nekompetentingi karjeros klausimuose turėtų atsakingai spręsti problemą, nes priešingu atveju tai gali pakenkti aplinkinių žmonių (mokinių) gerovei bei tobulėjimui. Taigi mokytojų samprata apie karjerą atspindi mokinių pasisakymuos

Tyrimo metu tiriamieji turėjo galimybę išreikšti savo požiūrį į tai, kas jų manymu geriausiai karjeros atspindi karjeros sėkmę. Kadangi tyrimo metu respondentų grupės tarpusavyje skyrėsi narių skaičiumi, tai ir jų procentinis pasiskirstymas atsakinėjant į pateiktą klausimą skiriasi. Tačiau prioritetų atidavimas sėkmingos karjeros klausimui abiejose grupėse yra identiška vienodas (žr. 1.14 pav.). 31% Tyrime dalyvavusių mokinių (tai yra didžiausia respondentų dalis) mano, kad savo gabumų atskleidimas yra sėkmingos karjeros pagrindas. Nežymiai mažiau, t.y. 24% tiriamųjų mano, kad atsakingų pareigų įgijimas yra karjeros sėkmė, o 22% - teigia, jog karjeros sėkmė atspindi atlyginimas, patirties įgijimas ir 4% - „Lipimas per kitų galvas“.

Šie duomenys tik dar kartą patvirtino jau anksčiau išreikštą nuomonę, kad mokytojų ir mokinių karjeros klausimais turi tendenciją būti išreikštos panašiai, o kaip šiuo atveju ir visiškai tapačiai.

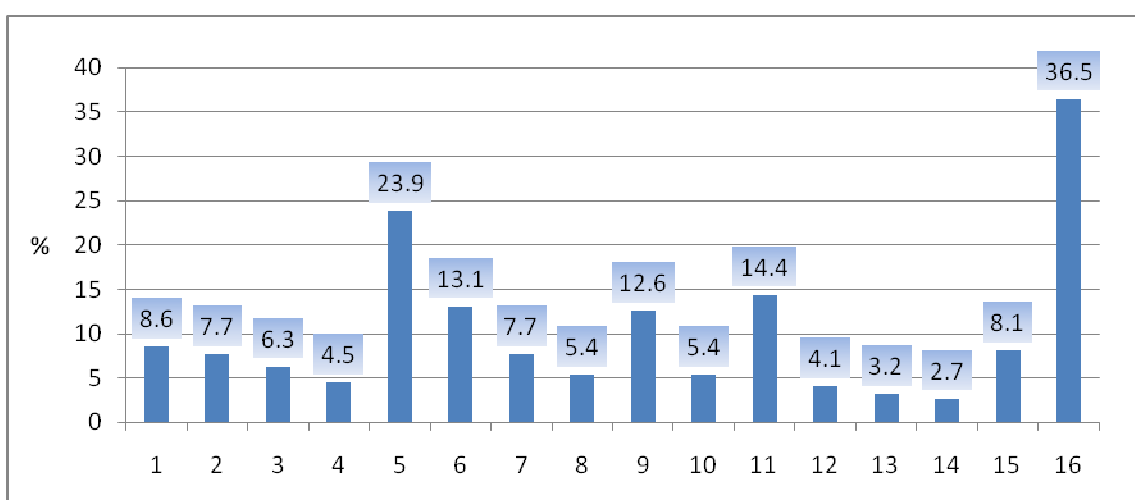

1.14 pav. **Mokinių nuomonė apie karjeros sėkmę atspindinčius veiksnius.**

1.14 paveiksle pateikti duomenys orientuoja į tai, kad dauguma tyrime dalyvavusių mokinių asmeninės karjeros viduje slypinčias galias. Tai reiškia, kad jie supranta, jog asmeninei karjerai būtina turėti tam tikrus gabumus, kuriuos be kita ko reikia nuolat ugdyti, taip pat reikalinga patirtis,

kuri taip pat nuolat turi būti plečiama ir pan. Manome, kad ši mokinių išreikšta nuomonė gali būti nulemta tėvų atsakingo darbo su vaiku (mokymas, patarimas, parodymas ir pan.) . Tačiau išskirtinį vaidmenį šioje situacijoje suteikiame pedagogo profesiniai veiklai. Jų dėka mokiniai gali nepaliaujamai gilinti suvokimą apie savo ir kitų karjerą (karjera būdinga ir mokiniams, nes šis reiškinys nebūtinai turi būti susijęs vien tik su profesine veikia). Apmaudu, kad visgi tyrime buvo mokinių, kurie netiksliai suvokia karjeros reiškinį. Todėl į tai pedagogams vertėtų atkreipti dėmesį ir imtis atitinkamų veiksmų, kad ši situacija kistų teigiama linkme.

Tyrimo metu, pasidomėjus kokį darbą respondentai norėtų dirbti ateityje, paaiškėjo, kad nėra vienos konkrečios veiklos, kurią išskirtinai norėtų veikti dauguma ar net visi tiriamieji (žr. 1.15 pav.).

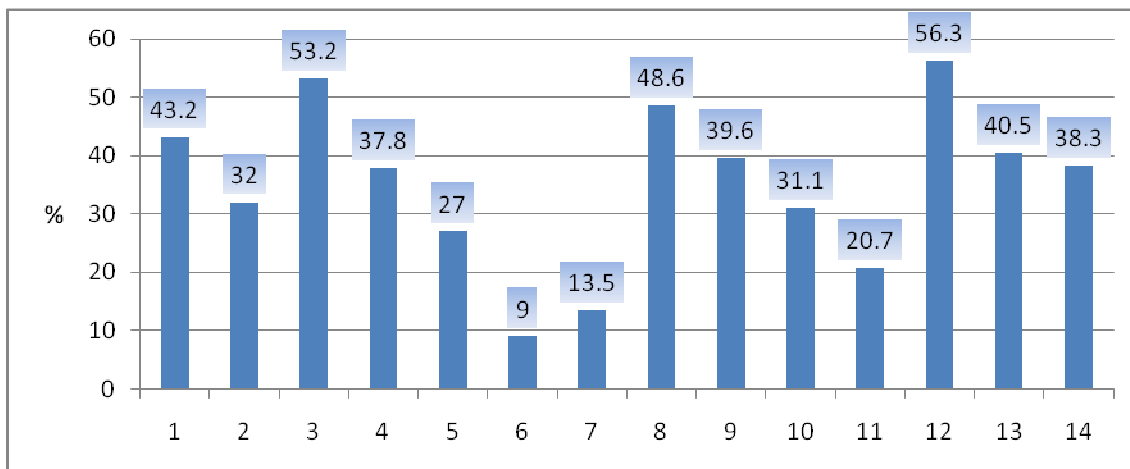

1.15 pav. **Profesija, kurią mokiniai ateityje norėtų įgyti.**

(1. Mokytojas, 2. Gydytojas, 3. Seimo narys, 4. Pardavėjas, 5. Vadybininkas, 6. Administratorius, 7. Advokatas 8. Teisininkas, 9. Barmenas, 10. Muzikantas, 11. Sportininkas, 12. Vertėjas, 13. Fizikas, 14. Chemikas, 15. Žurnalistas, 16. Kt. darbas).

Daugiausia respondentų norėtų dirbti vadybininko darbą. Tokių apklaustųjų buvo apie 23,9%. 23,1 % - dirbti administratoriumi, 14,4% - siekti sportininko karjeros ir 12,6% - dirbti barmeno darbą . Kitas profesijas norintys dirbti respondentai pasiskirstė bemaž tolygiai. Apibendrinant tyrimo duomenis išryškėjo tai , kad apie 36% tyrime dalyvavusių mokinių į pateiktą klausimą atsakė nenuoširdžiai ir nurodė, kad norėtų dirbti valytojomis ar net duobkasio(ės) darbą, todėl manome, kad tyrimo duomenys susiję su mokinių svajonėmis apie ateities profesines perspektyvas nėra tikslūs, nes tyrime dalyvavę mokiniai pernelyg žaismingai ir kartu atsakė į tyrėjams taip rūpimą klausimą. Tad analizuojant šį klausimą sąmoningai yra nuo gilesnės interpretacijos, nes jos pagrindas būtų grįstas perdėtomis svajonėmis, o ne atsakingu mokinių mąstymu.

Gauti tyrimo rezultatai parodė (žr. 1.16 pav.), kad mokiniai nesunkiai geba išskirti savybes, reikalingas norint atlikti jų pasirinktą profesinę veiklą.

1.16 pav. **Profesiniai veiklai atlikti reikalingos asmeninės savybės.**

(1. Greitai mąstyti, 2. Numatyti į priekį, kas bus toliau, 3. Logiškai mąstyti, 4. Savarankiškumas, 5. Matematinų žinių, 6. Muzikinių žinių bei gabumų, 7. Sportinių žinių bei gabumų, 8. Užsienio kalbos žinių, 9. Organizuotumo, 10. Planuoti, 11. Kontroliuoti, 12. Bendrauti, 13. Priimti sprendimus, 14. Spręsti problemas. 15. Kita).

1.16 paveiksle pateikti duomenys rodo, kad muzikinės žinios bei gabumai respondentų yra priskiriami prie savybių, kurių mažiausiai reikėtų norimai profesiniai veiklai atlikti. Priešingos nuomonės yra lik 9% respondentų. Taip pat tik nedidelė dalis (13,5%) apklaustųjų mano, kad sportines žinias bei gabumus yra reikalingi norimai profesinei veiklai atlikti. Daugiausia respondentų mano, kad jų būsimai profesinei veiklai atlikti reikės šių asmeninių savybių: puikių bendravimo įgūdžių (56,3%), loginio mąstymo (53,2%), užsienio kalbos žinių (48,6%), greitai mąstyti (43,2%), kitos savybės pateiktos 1.16 paveiksle respondentų yra vertinamos kaip vidutinio reikšmingumo jų būsimos profesinės veiklos atlikimui.

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus, galima teigti, kad norėdamas ugdyti vaikų asmenines savybes, kurios bus reikalingos jų karjerai, pedagogas turi būti vaikams pavyzdžiu, sukurti tokią ugdymo aplinką, kuri atkreiptų vaikų dėmesį į jo savybes pasireiškiančias jam vykdant pedagoginę veiklą (asmeninę karjerą).

Taigi savo elgesiu, pedagogas mokinius supažindina su bendrybėmis (tinkami bendravimo įgūdžiai, greitas mąstymas kintančioje situacijoje ir pan.), kurios būdingos daugumai profesinių veiklų, bei konkrečios veiklos išskirtinumais. Kadangi bemaž visi tyrime dalyvaujantys mokiniai

gali gan tiksliai išreikšti kokią profesinę veiklą norėtų vykdyti ateityje, pedagogas gali atkreipti dėmesį į tai, kokios vaikams bus ateityje reikalingos savybės ir jas natūraliomis sąlygomis (pamokos, išvykos, diskusijų ir t.t. metu) ugdyti ir skatinti. Be to, manome, kad šioje situacijoje pedagogas gali atlikti ir korekcinį darbą, nes esama mokinių, kurie ateityje norės būti tam tikros profesijos atstovais, tačiau pasirinktai profesijai neturi reikiamų savybių. Todėl pedagogas kūrybiškai ir labai atsargiai turėtų orientuoti vaiką į naujas specialybes, profesijos pasirinkimą.

Atlikus tyrimą nustatyta, kad 94,6% apklaustųjų mano, jog žmonės dirba tik todėl, kad nori pinigų. Manome, kad ši dalis respondentų darbinę veiklą siejo tik su profesine veikla, kuri dažniausiai pasireiškia gerai apmokamu darbu. Be to, prisiminus 1.14 paveiksle pateiktus duomenis pastebėsime, kad net 22% apklaustųjų atlyginimą įvardija kaip karjeros sėkmę. Taigi galima, kad profesinė karjera ir užmokestis pinigine išraiška yra tarpusavyje susiję ir vienas kita tiesiogiai įtakojantys veiksniai.

Žmogaus karjera būdinga savirealizacija, kuri gali trukti neapibrėžtai ilgą laiką ir pasibaigti nuo asmens poreikių ir interesų. Tad 19,8% apklaustųjų mano, kad karjera susijusi su profesine veikla yra kaip tik tas procesas, kuris gali žmogui suteikti galimybę išreikšti save, ko padarinyje ir yra imamas konkrečios darbinės veiklos.

Tiesą sakant, savęs realizacija psichologijos atstovo Maslow (Myers, 2000) yra vertinama kaip poreikis, poreikių, hierarchinėje piramidėje. Todėl kai žmogus dirba tik norėdamas save realizuoti, anot Maslow, jis vienareikšmiškai įgyvendina savo unikalias galimybes ir nenumaldomai siekia karjeros tobulumo.

Karjera yra ne tik atskiro individo asmeninis reikalas, bet ir visos visuomenės interesas, ir todėl 13,5% tiriamųjų mano, kad žmonės dirba norėdami būti naudingi savo valstybei. Manome, kad šis darbinės veiklos suvokimas priartina prie karjeros tobulinimo(si) gairių, patirties perėmimo ir perdavimo proceso ir kitų bendražmogiškųjų kategorijų.

Tyrimo metu respondentų, kurie manytų, jog žmonės dirba, nes taip siekia išvengti nuobodulio ar taip elgiasi tik bandos jausmo genamas, buvo labai nedaug, atitinkamai 4,5% ir 4,1% tiriamųjų.

Nemažai tyrime dalyvavusių mokytojų ar mokyklų administracijų darbuotojų pažymi, kad su profesijomis yra jų (mokinių) asmeninis reikalas. Todėl tyrimo eigoje ar mokiniai renka informaciją apie juos dominančią profesiją ir jeigu jie tai daro, tai iš kur gauna reikiamos

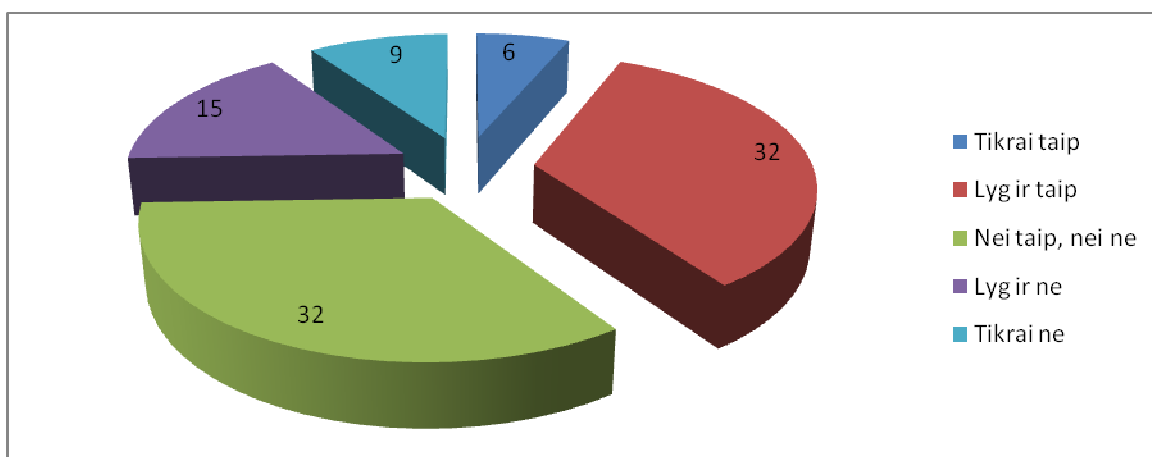
informacijos. Tyrimo metu tik 5,9% apklaustųjų nurodė, kad jie yra klasės valandėlių metu analizavę minėtus klausimus. Manome, kad ši tiriamųjų dalis yra 12 klasių mokiniai besiruošiantys tęsti studijas aukštosiose mokyklose ir todėl jiems svarbus tampa profesijos klausimas.

Apskritai kalbant apie tai, iš kur mokiniai gauna reikiamos informacijos apie juos dominančio darbo klausimais, mokykla bei su ja susiję veiksniai yra priskiriami prie tų informacijos šaltinių, kurie teikia minėtą informaciją. Mokiniai nurodo, kad aptarinėjamą informaciją gauna iš: organizuojamų renginių (14,4%), pamokų metu (26,1%).

Radijo transliuojamos laidos, informaciniai pranešimai mokinių taip pat kaip ir pedagogų nėra priskiriamos prie populiarių informacijos perdavimo priemonių. Jų dėka tik 19,4% apklaustųjų gauna reikiamos informacijos apie norimą darbą.

Mokiniai pažymi, kad daugiausia informacijos susijusios su dominančia profesija gauna iš: televizijos laidų(51,8%), žurnalų(41,4%), draugų(41%), laikraščių (40,1%).

Apibendrinant gautus tyrimo rezultatus gulime daryti išvadą, kad ugdymas karjerai bendrojo mokyklose vyksta vangiai, nenuosekliai ir ne taip kokybiškai kaip norėtų mokiniai ar jų tėvai, ugdymo karjerai klausimų plėtotę skatina ne mokytojai, o patys mokiniai susidūrę su profesijos pasirinkimo problemomis ar aukštųjų mokyklų atstovai, kurie siūlo jų proteguojamoje įstaigoje tęsti ir įgyti norimą profesiją.

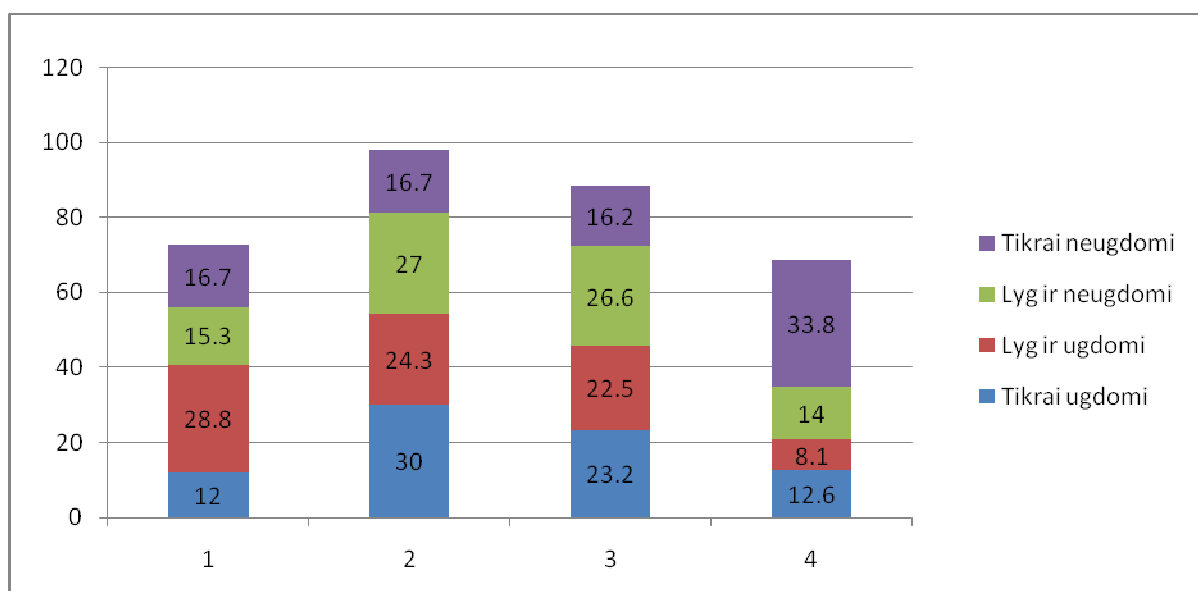
1.18 pav. **Mokinių nuomonė apie ugdymo karjerai informacijos pakankamumą.**

1.18 paveiksle pateikti duomenys atspindi respondentų nuomonę apie tai, ar jiems pakanka informacijos susijusios su ugdymu karjerai bendrojo lavinimo mokykloje. Pažymėtina tai, kad 36% apklaustųjų mano, jog jiems pakanka minėtos informacijos, tuo tarpu 32% - tokios informacijos

nepakanka ir 32% - pateiktu klausimu nuomonės neturi. Šie duomenys sutampa su 1.6 paveiksle pateiktais duomenimis.

Apibendrinant galime teigti, kad 33% dalyvavusių mokinių nuosekliai ruošiasi asmeninės karjeros vystymuisi, tuo tarpu du iš trijų to nedaro. Pažymėtina, kad visiems mokiniams, kaip būsimiems darbuotojams, būtina projektuoti karjerą, o tai apima tiek ugdymą karjerai, tik ir karjeros planavimą. Vadinasi esama dalykų, kurie keistini ugdymo karjerai procese bendrojo lavinimo mokyklose ir ypač tie, kurie skatina (tačiau šiuo metu tai daro neefektyviai) mokinių pasitikėjimą savimi.

Tyrimo metu siekėme sužinoti, kokie, anot mokinių, jų gebėjimai yra labiausiai ugdomi mokykloje ir gautus duomenis pateikėme 1.19 paveiksle.

1.19 pav. **Mokinių nuomonė apie kompetencijų ugdymą mokykloje.**

(Savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai, 2. Santykių su kitais žmonėmis ir socialine aplinka harmonizuojantys gebėjimai ir savybės, 3. Gebėjimai, skatinantys žmogų saviugdai, 4. Specifiniai gebėjimai ir savybės susijusios su darbine veikla).

Tyrimo rezultatai atkleidė, kad 23,9% apklaustųjų mano, jog mokykloje tikrai yra ugdomos jų asmeninės savybės (savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai), 28,8% - mano, kad minėtos savybės lyg ir yra ugdomos, tačiau tuo visiškai nėra užtikrinti. 15,3% - lyg ir ne ugdomos. 16,7% - tikrai neugdomos.

Kaip jau anksčiau minėjome, asmeninės kompetencijos sritis yra karjeros sistemos sudedamoji dalis, todėl jos ugdymas mokykloje yra svarbus nors ir prieštaringai vertinamas. Tyrimo metu buvo

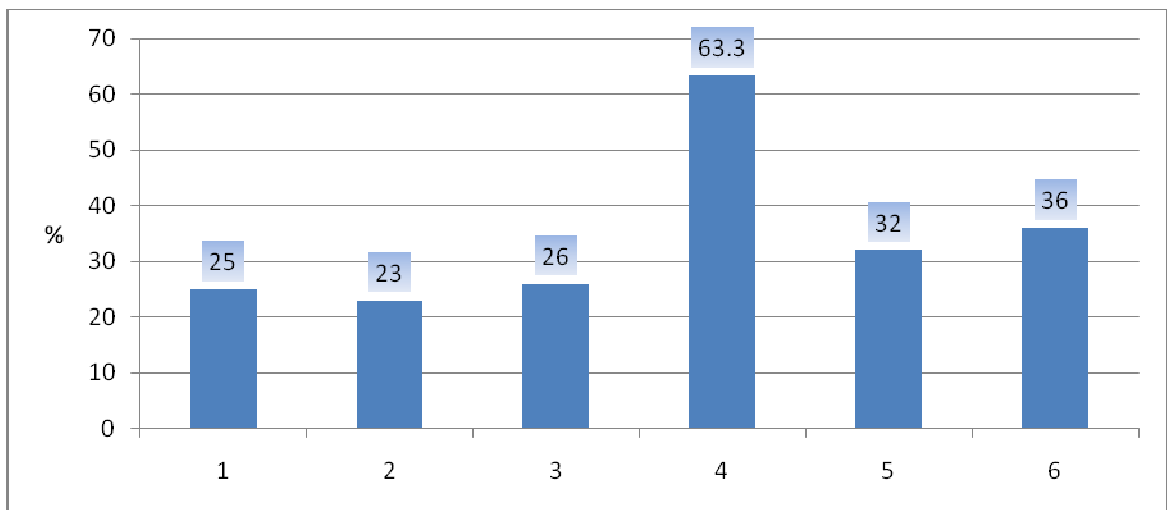
nustatytas statistikai reikšmingas ryšys tarp asmeninių kompetencijų ugdymo ir informacijos pakankamumo apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje ($r_s=0,416$; $p<0,003$).

31,5% - tiriamųjų nurodo, kad mokykloje tikrai yra ugdomos socialinės srities kompetencijos, kad pastarosios kompetencijos lyg ir yra ugdomos mano 24,3% respondentų. Šiek tiek daugiau (27%) apklaustųjų mano, kad jų socialinės kompetencijos mokykloje lyg ir nėra ugdomos ir 16,7% - teigia, kad minėtos kompetencijos mokykloje tikrai nėra ugdomos. Socialinės kompetencijos taip pat, kaip ir asmeninės kompetencijos, yra sudedamoji karjeros sistemos dalis.

Tad, jeigu tikrai minėti 16,7% respondentų visiškai atsakingai pareiškė, jog socialinės kompetencijos mokykloje nėra ugdomos, galime teigti, kad ši dalis tiriamųjų yra susidūrę su asmeninės karjeros vystymosi problemomis bei yra netekę galimybės plėtoti savo asmenines savybes tokias kaip: bendravimo įgūdžiai, bendradarbiavimo gebėjimai ir pan.

Atliktas tyrimas parodė, kad bene mažiausiai mokyklose yra ugdomos mokinių edukacinės ir profesinės kompetencijos (tokie pat duomenys buvo gauti apibendrinus ir mokytojų tyrimo rezultatus). Net 42,8% respondentų pažymi, kad edukacinės kompetencijos mokykloje nėra ugdomos, o 47,8% apklaustųjų teigia, kad mokyklose nėra ugdomos ir profesinės kompetencijos. Tyrimo metu per 18,7% respondentų į pateiktą klausimą neatsakė arba atsakė tik iš dalies.

Mokiniai dalyvavę tyrime reiškė savo nuomonę apie tai, kokioms profesijoms yra tinkantys jų geriausiai išugdyti įgūdžiai. Pirmoje vietoje 60,4% apklaustųjų išskyrė su mokslo sritimi susijusias profesijas (žr. 1.19 pav.). Taigi tiriamieji mano, kad jų geriausiai išugdyti įgūdžiai tinka profesijoms, kurios siejasi su technologijų taikymu praktikoje. 37,4% respondentų savo ugdomus įgūdžius sieja su meno ir pramogų sferoms priklausančiomis profesijomis. 33,8% - su švietimo sistemos ar žurnalistikos profesijomis, 27% - su technologijų srities profesijomis, 24,8% - su verslui būdingomis profesijomis ir 25,7% - su paslaugų sferos profesijomis.

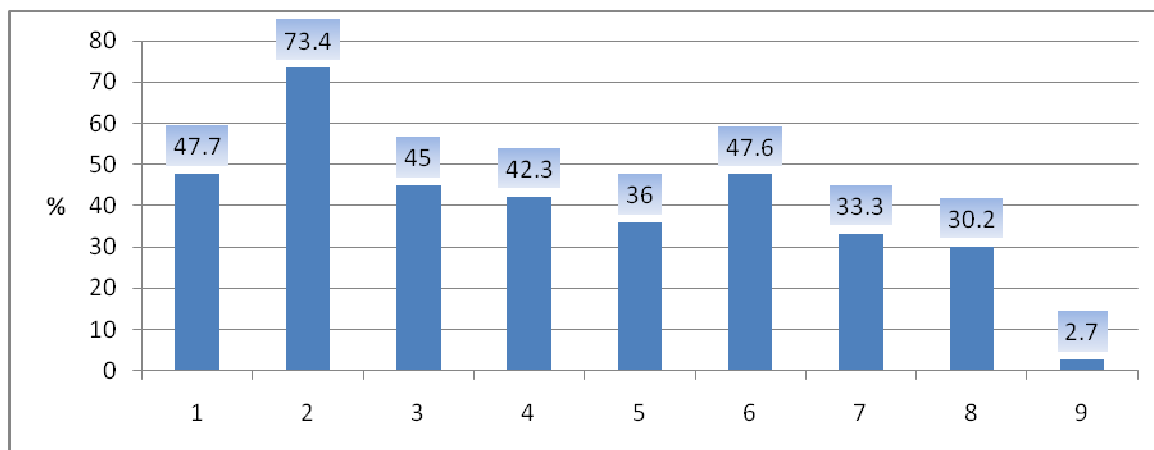
1.20 pav. **Mokinių turimi įgūdžiai tinka šioms profesijų sritims.**

(1. Paslaugų (tenkinančios žmonių poreikius, kad jiems būtų patogiau gyventi), 2. Verslo (susiję su prekyba, nekilnojamu turtu, investicijomis ir t.t.). 3. Technologijų (gamyba ir transportas), 4. Mokslo (teorinis darbas, taip pat mokslo laimėjimų ir technologijų taikymai praktikoje), 5. Bendrosios kultūros, (humanitarinės, švietimo, žurnalistikos profesijos), 6. Meno ir pramogų (specialieji kūrybiniai gebėjimai mene ir pramogų srityje)).

Apibendrinant 1.20 paveiksle pateiktus duomenis galima teigti, kad jie nesutampa su tais duomenimis, kurie buvo gauti apibendrinus mokytojų tyrimo rezultatus. Mokytojai išskyrė ir prioritetus atidavė paslaugų sričiai, teigdami, kad mokinių ugdomi įgūdžiai labiausiai tinkami kaip tik minėtos sferos profesijoms. Tuo tarpu patys mokiniai mano priešingai ir vos kas ketvirtas iš jų mano, kad turi paslaugų profesijoms būdingus ir reikiamus įgūdžius. Vos 10% tyrime dalyvavusių mokytojų ar mokyklų administracijos darbuotojų mano, kad jų mokiniai turi verslui reikiamus įgūdžius bei juos kryptingai plėtoja. Tuo tarpu mokiniai šiuo klausimu save vertina daug geriau ir 33% tikina turįs įgūdžius, kurie padėtų vykdyti verslo srities profesinę veiklą. Taigi, remiantis gautais duomenimis, galime daryti prielaidą, kad 25% tyrime dalyvavę mokiniai drąsiai teigia turįs įgūdžių reikalingų daugumai profesijų. Ši situacija byloja apie du momentus: pirmasis, kad mokinių ugdymą karjerai skatina ir vykdo ne tik pedagogai, bei ir tėvai bei kitų ugdymo institutų atstovai, ko pasekoje yra išugdoma dauguma mokinio asmeninių gebėjimų, įgūdžių ir pan. Antrasis, mokiniai neadekvačiai pasitiki savo jėgomis, turimomis kompetencijomis ir pan. Tačiau tikrai manome, kad kiekvienas mokinytis turi išugdytus arba ugdomus įgūdžius, kuriuos vėliau sėkmingai galės pritaikyti savo profesinėje veikloje

Žmonės epizodiškai ar nuolat galvojančios apie asmeninę karjerą neišvengiamai susiduria su turimų įgūdžių analizavimu. R. Laužackas (2005) teigia, kad daugumai žmonių yra būdingi

bendrieji gebėjimai, kurie pasireiškia tam tikromis turimomis žiniomis, įgūdžiais, mokėjimais, asmeninių savybių dariniais, o pastarieji pritaikomi ne kurioje nors vienoje, bet daugelyje profesijų. Tačiau žmogaus individualumas byloja ir apie tai, kad atskiri bendrieji gebėjimai atskirų individų yra išpuoselėti skirtingais lygmenimis. Dėl šių priežasčių tyrimo eigoje respondentams buvo sudaryta galimybė išreikšti savo asmeninę nuomonę apie tai, kokius įgūdžius jie jau turi įgiję (žr. 1.21 pav.).

1.21 pav. **Mokinių turimi įgūdžiai.**

(1.Sprendimų priėmimo, 2. Savarankiškumo, 3. Komandiniu darbo, 4. Planavimo, 5.Organizavimo, 6.Loginio mąstymo , 7. Ateities numatymo, 8. Vertinimo, 9. Kita).

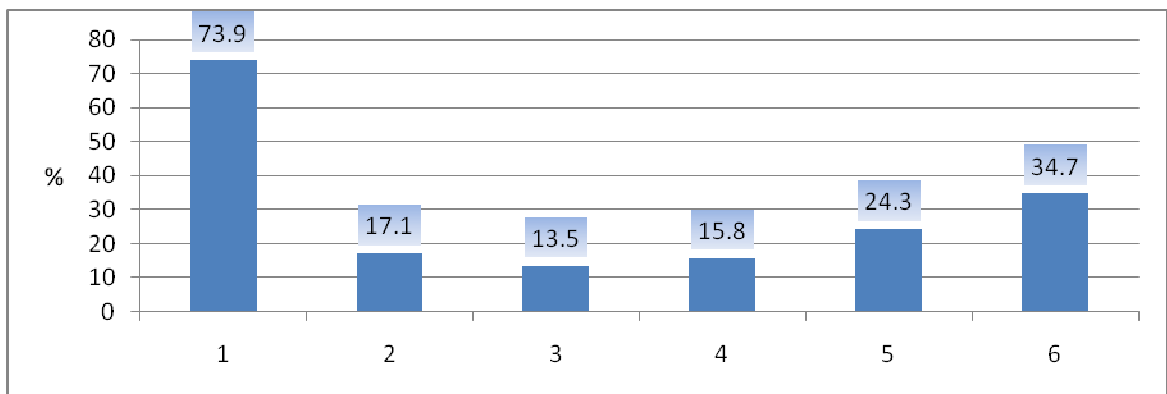
Didžiausia dalis (73,4%) tiriamųjų nurodo, kad jie yra išsiugdė arba jiems yra išugdytas savarankiškumas. Na, tikrai būtų mažų mažiausiai keista jei tyrime dalyvavę mokiniai nebūtų savęs apibūdinę savarankiškomis būtybėmis. Išskirtinis savarankiškumo siekimas paauglystės amžiuje yra vienas iš aspektų, kuris vaiką artina prie suaugusiųjų pasaulio. Tačiau šioje situacijoje galime įžvelgti greta savarankiškumo esantį ir atsakomybės už save, savo poelgius pojūtį. Todėl manome, kad dėl šių priežasčių 47,6% respondentų teigia, kad gali logiškai mąstyti ir atitinkamai priimti logiškus sprendimus (47,7%).

Atidžiau analizuojant 1.21 paveiksle pateiktus duomenis, galime pastebėti, kad bemaž 50% apklaustųjų turi įgiję komandinio darbo bei planavimo įgūdžius. Apie 30-35% tiriamųjų nurodo esą įgiję organizavimo, ateities numatymo bei vertinimo įgūdžius.

Apibendrinant tyrimo duomenis galime daryti prielaidą, kad visi tyrime dalyvavę mokiniai turi bendruosius gebėjimus - kompetencijas, kurias ateityje galės sėkmingai nukreipti ne tik individualios karjeros vystymui, bet ir jos norimam mobilumui ar lankstumui įgyti. Be to,

pažymėtina, kad daugelis mokinių turimų įgūdžių yra puikiai taikytini kasdieninėse gyvenimo situacijose.

Apibendrinus tyrime dalyvavusių mokytojų duomenis paaiškėjo, kad 68,7% apklaustųjų mano, jog mokiniams renkantis profesiją nėra lengva nustatyti savo interesus ir juos derinti su vertybinėmis nuostatomis. Kitaip tariant, apie trys ketvirtadaliai tyrime dalyvavusių mokytojų ar mokyklų administracijų darbuotojų mano, kad pagrindinė problema su kuria susiduria mokiniai rinkdamiesi profesiją yra nepasitikėjimas savimi, savo sugebėjimais. Tačiau siekdami tikslumo siekėme sužinoti ir tyrime dalyvavusių mokinių nuomonę šiuo klausimu (kas Jums sunkiausia renkantis profesija?).

1.22 pav. **Mokinių nuomonė apie sunkumus, kurie kyla renkantis profesiją.**

(1. Nežinau ar pajėgsiu įgyti norimų specialybę, 2. Nesugebėsiu vertinti savo sugebėjimų, 3. Abejoju dėl fizinio ar psichologinio tinkamumo dirbti pasirinktą darbą, 4. Abejoju ar numatomai profesijai tinka mano charakterio ir temperamento savybės, 5. Blaškausi tarp įvairių interesų, vertybių, idealų, 6. Abejoju, ar polinkis, pašaukimas yra tikras).

Taigi apibendrinus mokinių tyrimo rezultatus paaiškėjo, kad jie iš dalies sutampa su mokytojų tyrimo rezultatais. Visgi daugiausia mokinių (73,9%) nėra užtikrinti savo gebėjimais, t.y. turimomis žiniomis, įgūdžiais, mokėjimais ir pan., ko pasekoje baiminasi, kad jiems gali ir nepavykti įgyti norimos profesijos. Tyrimo metu išryškėjo, kad nepakankamas fizinis ir psichologinis pasirengimas dirbti pasirinktą darbą, mokinių yra rečiausiai išskiriamas, kaip sunkumas su kuriuo susiduriama renkantis specialybę.

Apibendrinimas. Nors šiuo metu pastebimas ugdomo karjerai bendrojo lavinimo mokyklose pagyvėjimas, tačiau jame esančių spragų greitai užkaišyti matyt dar nepavyks. Iš esmės analizuojant šį klausimą akcentuotina, kad pirmiausia jaudina pedagogų abejingumas. Jų perdėtas pasitikėjimas mokinių galiomis patiems plėtoti ugdymą karjerai ne visada yra tinkamai pasvertas.

Todėl šioje situacijoje vaikai tarsi vieni yra paliekami spręsti atsakingą ir daug ką lemiančią pasirinkimo problemą. Tyrimo metu išryškėjo, kad mokykloje puoselėjamame ugdymo karjerai procese stokojama bendradarbiavimo, tarp mokyklos darbuotojų, mokinių, jų tėvų ir kitų suinteresuotų institucijų. Tačiau taip pat pastebėtos ir bendrybės tarp mokinių ir mokytojų ugdymo karjerai suvokimo bei ypatumų atskleidime. Todėl galima daryti prielaidą, kad minėtas ugdymas yra neatsiejama pedagogo veiklos dalis.

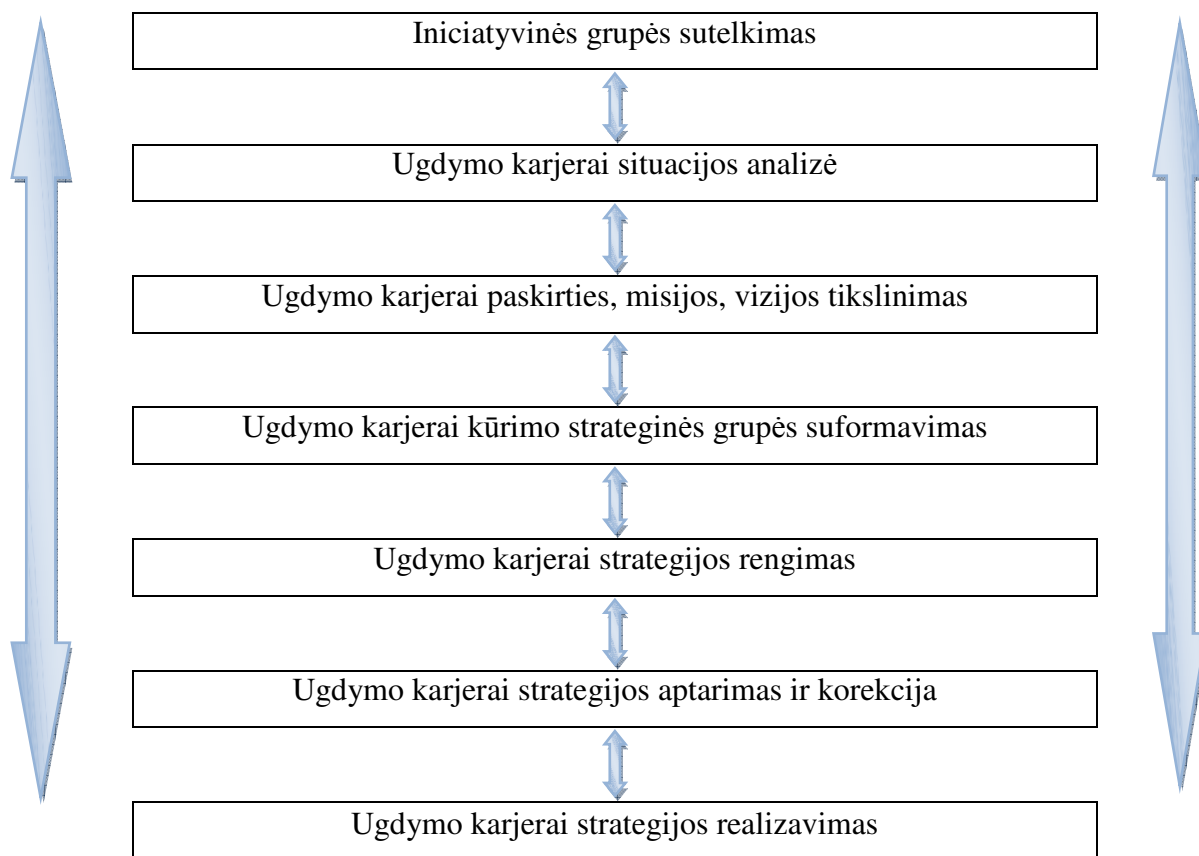
3. UGDYMO KARJERAI STRATEGIJOS KŪRIMO MODELIS BENDROJO LAVINIMO MOKYKLOJE

3.1. Ugdymo karjerai strategija

Bendrojo lavinimo mokyklose galima pradėti rengti ugdymo karjerai strateginio modelio kūrimą.

Strategija buvo rengiama remiantis V. Targamadzės ir A. Kaušylaitės (2002) parengta mokyklų tinklo, skirto jaunimo edukaciniam stimuliavimui, strateginio modelio schema, tačiau ši pakoreguota ir pritaikyta ugdymo karjerai strategijos kūrimui.

Rengiant strategiją, svarbu, kad mokyklos bendruomenė būtų buriami į vieną visumą, visi, dalyvaujantys šiame procese, turėtų iš to naudos. Galimos šios institucijos, padedančios bendrojo lavinimo mokyklai ugdymo karjerai klausimais: darbo birža, profesinės mokyklos, profesinio orientavimo centras, aukštosios mokyklos, psichologijos tarnyba ir kt.

Ugdymo karjerai strateginio modelio schema

Pats pirmas ugdymo karjerai strategijos kūrimo *etapas* - tam tikrų asmenų suinteresuotumas kurti strategiją, jos misijos, vizijos aptarimas. Taigi svarbu surinkti iniciatyvinę grupę, kuri būtų suinteresuota būtų kurti tokį modelį.

Lietuvoje nors ir yra teikiama pagalba mokykloms, tačiau, sprendžiant iš tyrimo rezultatų, nepakankama. Pagalbos reikia ne tik moksleiviams, bet ir mokytojams bei administracijos darbuotojams.

Atskiros organizacijos gali turėti skirtingas misijas. Todėl svarbu, organizacijoms, besijungiančioms į tinklą turėti aiškią savo misiją ir tinkle suderinti misijos sampratas. Taip pat svarbu organizacijoms teikiančioms pagalbą suvokti bendrą misiją bei viziją. Taip pat svarbu, kad būtų derinami kiekvienos organizacijos interesai, todėl reikės išsiaiškinti savo tikslus ir lūkesčius.

Antras etapas - kiekvienos organizacijos situacijos analizė. Tuo tikslu, kaip įprasta, galima panaudoti SWOT analizę („stipriosios ir silpnosios pusės galimybės ir pavojai“).

Tarpusavyje bendradarbiaujant, kiekviena organizacija (tarnyba) atsineša savo patirtį, žinias, gebėjimus. Todėl svarbu žinoti kiekvienos organizacijos (tarnybos) stipriąsias ir silpnąsias puses ir galimybes. Rekomenduojama apgalvoti (arbe net sudaryti sąrašą), ką galima pasiūlyti. Bendradarbiaujant, dera organizacijoms siūlyti atlikti savianalizę, kaip norima sąveikauti su kitais, kokiais klausimais bendradarbiauti.

Kadangi pagalbą teikia įvairios institucijos, kiekviena atsineša savo patirtį, žinias, gebėjimus. Siūloma atlikti situacijos analizę orientuotis į tris pagrindinius veikios organizavimo procesus, reguliuojančius bendradarbiaujančiųjų institucijų darbą:

Perspektyvos įgyvendinimas, išreiškiantis įvairių veiklos tinklo dalyvių skirtingus indėlius į bendrą veiklą. Perspektyvos įgyvendinimas sąlygoja inovacijų atsiradimą.

Perspektyvos įsisąmoninimas, reiškiantis santykius tarp veikos bendruomenių. Perspektyvos įsisąmoninimas keičia veiklos bendruomenių santykių ribas.

Perspektyvos formavimas. Šis veiklos organizavimo procesas susijęs su problemos nustatymu ir apibrėžimu.

Svarbu, bendrojo lavinimo mokyklų iniciatoriui apmąstyti gaunamą naudą, išryškinant kiekvienai institucijai naudą.

Trečias etapas galėtų būti misijos, vizijos tikslinimas. Jame turėtų būti visų bendradarbiaujančių institucijų diskusija, kurioje derėtų patikslinti viziją bei bendrojo lavinimo mokyklos ir kiekvienos organizacijos misiją, pradėti diskutuoti dėl ugdymo karjerai strategijos kūrimo. Tiek vizijos ir misijos kūrimui, tiek jų įgyvendinimui reikalinga strategija.

Ketvirtas etapas turėtų būti ugdymo karjerai strateginės grupės suformavimas. Informacijos šaltiniais gali būti grupės narių specializuotos žinios, jų įgyta praktika už organizacijos ribų, sukaupti duomenys ir pan. Perspektyvos formavimą išreiškia bendras susitarimas, kad ateityje mokykla turi keistis, turi keistis ir ankstesnio darbo su projektu nuostatos.

Penktas etapas - rengiama strategija ugdymo karjerai kūrimui. Šiame etape reikalinga pasirinkti mokyklos sampratos koncepcija, kuri nagrinėja bendradarbiaujančių institucijų prigimtį ir bruožus tam, kad sietų vienas bendras tikslas, sietu bendradarbiavimas, išskiriami tokie ugdymo karjerai požymiai:

1. Vizija, misija, tikslas.
2. Informacija apie teikiamas paslaugas.
3. Bendravimas ir ryšiai tarp įstaigų ir organizacijų.
4. Sąveikos taškai ir tam tikri santykiai tarp įstaigų ir organizacijų.
5. Paslaugų ir atsakomybės pasiskirstymo sistema.
6. Partneriškumas.
7. Teritorinis pasiskirstymas.
8. Valdžios decentralizavimas.
9. Paslaugų kiekis, įvairovė ir specifiškumas.
10. Paslaugų tęstinumas.

Rengiant ugdymo karjerai strategiją, strateginei grupei dera aptarti sistemos savybes ir požymius.

Šeštas etapas - ugdymo karjerai kūrimo strategijos aptarimas bei korekcija. Strategijos kūrimo aptarimas sudaro prielaidas *septintam etapui* - ugdymo karjerai strategijos realizavimui. Jo metu dera realizuoti strateginį planą, reikiant jį koreguoti ir nuolat analizuoti plano įgyvendinimo eigą, orientuotis į tinklo savybes ir požymius. Nepavykus kurios nors plano dalies įgyvendinimui, visada galima grįžti ir ištaisyti padarytas klaidas, arba koreguoti eigą. Sėkmingam strategijos realizavimui

reikalinga kontrolė, grindžiama savikontrolė, orientuota į informaciją, ugdymo karjerai reikalingų kompetencijų (asmeninių, socialinių, edukacinių ir profesinių) ugdymą apie strategijos įgyvendinimą.

Apibendrinai galima teigti, jog ugdymo karjerai strateginiam modeliui kurti reikalinga nuosekliai pereiti šiuos etapus:

1. Iniciatyvinės grupės sutelkimas.
2. Ugdymo karjerai situacijos analizė.
3. Ugdymo karjerai paskirties, misijos, vizijos tikslinimas.
4. Ugdymo karjerai kūrimo strateginės grupės suformavimas.
5. Ugdymo karjerai strategijos rengimas.
6. Ugdymo karjerai strategijos aptarimas ir korekcija.
7. Ugdymo karjerai strategijos realizavimas.

IŠVADOS

- Ugdymas karjerai yra integralių individo žinių, mokėjimų, įgūdžių bei nuostatų apie save ir darbo pasaulį sistema. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosiose programose yra minima, kad bendrojo lavinimo mokykla atskleidžia sparčiai kintančias darbo ir profesijų pasaulio, taip pat keliamas šiuolaikines mokiniams gyvenimo sąlygas. Teigiama, jog mokiniams padedama susidaryti racionalius darbo metodus, sudaroma galimybė gauti pradinių profesijai reikalingų darbo įgūdžių, pasirengimą toliau mokytis ir dirbti. Šiuolaikinė bendrojo lavinimo mokykla turi orientuotis į individui būtinų kompetencijų (asmeninės, socialinės, edukacinės ir profesinės) ugdymą, kurios laiduoja tinkamą moksleivio pasirengimą karjerai. Sėkmingai ugdymo karjerai prielaidos yra bendrųjų gebėjimų ugdymas, kompetencijų ugdymas; pasirengimas nuolatiniam mokymuisi; studijavimo, organizavimo, planavimo, sprendimų priėmimo, tikslų kėlimo, laiko paskirstymo ir kt. įgūdžių lavinimas; asmenybės autonomiškumo ir jos elementų; savęs pažinimo, savarankiškumo, atsakomybės ugdymas.

- Iš tyrimo rezultatų paaiškėjo, jog 63% pedagogų ir administracijos darbuotojų ugdymo karjerai procese susiduria su sunkumais, kurių negali spręsti dėl informacijos nepakankamumo. Ugdymas karjerai bendrojo lavinimo mokyklose vyksta vangiai, nenuosekliai ir ne taip kokybiškai kaip norėtų mokiniai ar jų tėvai. Be to, ugdymo karjerai klausimų plėtotę skatina ne mokytojai, o patys mokiniai susidūrę su profesijos pasirinkimo problemomis ar aukštųjų mokyklų atstovai, kurie siūlo jų proteguojamoje įstaigoje tęsti mokslus ir įgyti norimą profesiją. Tik 33% mokinių nuosekliai ruošiasi asmeninės karjeros vystymui. Pažymėtina, kad visiems mokiniams, kaip būsimiems darbuotojams, būtina projektuoti karjerą, o tai apima tiek ugdymą karjerai, tiek ir karjeros planavimą. Vadinasi esama dalykų, kurie keistini ugdymo karjerai procese bendrojo lavinimo mokyklose ir ypač tie, kurie skatina (tačiau šiuo metu tai daro neefektyviai) mokinių pasitikėjimą savimi. 68,7 % mokytojų mano, jog mokiniams renkantis profesiją nėra lengva nustatyti savo interesus ir juos derinti su vertybinėmis nuostatomis. Kitaip tariant, apie trys ketvirtadaliai tyrime dalyvavusių mokytojų ar mokyklų administracijų darbuotojų mano, kad pagrindinė problema su, kuria susiduria mokiniai rinkdamiesi profesiją yra nepasitikėjimas savimi, savo sugebėjimais. Nors šiuo metu pastebimas ugdymo karjerai bendrojo lavinimo mokyklose pagyvėjimas, tačiau jame esančių spragų greitai užkaišyti matyt dar nepavyks. Iš esmės analizuojant šį klausimą akcentuotina, kad pirmiausia neramina pedagogų abejingumas. Jų perdėtas pasitikėjimas mokinių galiomis patiems plėtoti ugdymą karjerai ne visada yra tinkamai pasvertas. Todėl šioje situacijoje vaikai tarsi vieni yra paliekami spręsti atsakingą ir daug ką lemiančią pasirinkimo problemą. Tyrimo metu išryškėjo, kad mokykloje ugdymo karjerai procese stokojama bendradarbiavimo, tarp mokyklos darbuotojų, mokinių, jų tėvų ir kitų

suireresuotų institucijų. Tačiau taip pat pastebėtos ir bendrybės tarp mokinių ir mokytojų ugdymo karjerai suvokimo bei įpatumų atskleidime. Todėl galima daryti prielaidą, kad minėtas ugdymas yra neatsiejama pedagogo veiklos dalis.

- Bendrojo lavinimo mokyklose sukurtas ugdymo karjerai strategijos modelis. Rengiant strategiją, svarbu, kad mokyklos bendruomenė būtų buriama į vieną visumą. Tai turėtų būti ne vienkartinis veiksmas, bet nusistovėjusios ir patikrintos procedūros. Ugdymo karjerai strateginiam modeliui kurti reikalinga nuosekliai pereiti šiuos etapus: iniciatyvinės grupės sutelkimas, ugdymo karjerai situacijos analizė, ugdymo karjerai paskirties, misijos, vizijos tikslinimas, ugdymo karjerai kūrimo strateginės grupės suformavimas, ugdymo karjerai strategijos rengimas, ugdymo karjerai strategijos aptarimas ir korekcija, ugdymo karjerai strategijos realizavimas.

REKOMENDACIJOS

Tyrimų duomenys rodo, kad ugdymas karjerai bendrojo lavinimo mokyklose vyksta vangiai, nenuosekliai ir ne taip kokybiškai kaip norėtu mokiniai ar jų tėvai. Ugdymo karjerai klausimu plėtotę skatina ne mokytojai, o patys mokiniai susidūrę su profesijos pasirinkimo problemomis ar aukštųjų mokyklų atstovai, kurie siūlo jų proteguojamoje įstaigoje tęsti mokslus ir įgyti norimą profesiją. Tik vienas iš trijų tyrime dalyvavusių mokinių nuosekliai ruošiasi asmenines karjeros vystymui, tuo tarpu du iš trijų to nedaro. Visiems mokiniams, kaip būsimiems darbuotojams, būtina projektuoti karjerą, o tai apima tiek ugdymą karjerai, tiek ir karjeros planavimą. Esama dalykų, kurie keistini ugdymo karjerai procese bendrojo lavinimo mokyklose ir ypač tie, kurie skatina (tačiau šiuo metu tai daro neefektyviai) mokinių pasitikėjimą savimi.

Atlikta mokyklos administracijos darbuotojų mokytojų ir mokinių analizė rodo, kad ugdymo karjerai prioritetai būtų:

- rinkti informaciją ugdymo karjerai klausimais;
- skatinti pedagogų dalinimas: informacija tarpusavyje ir taip ne lik tobulėtų, bet ir plėstų savo galimybes įgyti žinias;
- siekti glaudesnio bendradarbiavimo tarp ugdymą karjerai teikiančių įstaigų ir organizacijų;
- plėsti paslaugų spektrą ir tobulinti jų kokybę;
- iškelti ir spręsti ugdymo karjerai klausimą bendrojo lavinimo mokykloje;
- siekti ryšių ir bendradarbiauti su kitomis bendrojo lavinimo mokyklomis;
- ieškoti ugdymo karjerai rėmimo galimybių ir 1.1.

Institucijos, kurios teikia ugdymo karjerai paslaugas bendrojo lavinimo moksleiviams ir mokytojams, turi siekti, kad paslaugos būtų kuo įvairesnės, organizavimas turėtų tęstinumą.

LITERATŪRA

1. Adamonienė R., Daukilas S., Krikščiūnas B. ir kt. Profesinio ugdymo pagrindai. - V., 2001.
2. Adamonienė, R., Daukilas, S., Krikščiūnas, B., Maknienė, I. (2004). Profesinio ugdymo psichologija ir pedagogika- **Utena**: Indra. 348 p.
3. Adamonienė R. Maknienė B., Palujanskienė A. Profesinio ugdymo pagrindai. - V., 2001.
4. Aramavičiūtė V. Ugdymo samprata // Pedagogika. - 1994, Nr. 30, p. 26 - 48.
5. Baltoji knyga. Profesinis rengimas. - V., 1999.
6. Baltrūnienės Z., Volbeckienė V. Profesinės karjeros vadovas. - V., 1998.
7. Beresnevičienė D. Lietuvos profesinio orientavimo edukologiniai ir psichologiniai pagrindai. Profesinis rengimas: tyrimai ir realijos. 2003, Nr. 7, p. 10-23.
8. Charles C. M. Pedagoginio tyrimo įvadas. - V., 1999.
9. Dukynaitė, R. (2002). *Lietuvos gimnazijų parengties ir ugdomosios veiklos ypatumai*. daktaro disertacijos santrauka. Socialiniai mokslai, edukologija (07S). Vilnius: Vilniaus Pedagoginis Universitetas. 36 p.
10. Čekanavičius V., Murauskas G. Statistika ir jos taikymas I. - V., 2003.
11. Herr E. L., Cramer S. H. Career Guidance through the life span. - Little, Brown and Company, Boston, Toronto, 1984.
12. Herr E. L., Cramer S. H. Career Guidance through the life span. - New York, 1997.
13. Hodgkinson P., Sparkes A. C. Careerism: a sociological theory of career decision making // British Journal of Sociology of education, vol. 18, Issue 1, p. 29- 45.
14. Holland J. Making Vocational Choices: A Theory of Vocational Personalities and Work Environment Prentice Hall, 1985.
15. Ivanauskienė F. Pozityvus vaikų skatinimas ir stimuliavimas šeimoje // Pedagogika. - 2002, Nr. 61, p. 92-96.
16. Jucevičienė P., Lepaitė D. Kompetencijos sampratos erdvė // Socialiniai mokslai - 2000, Nr. 1 (22), p. 44-50.
17. Jucevičius R. Švietimo vadybos įvadas. - K., 1996.
18. Jucevičius R. Strateginis organizacijų valdymas. — V., 1998.
19. Jucevičius R., Jucevičienė P., Janiūnienė B., Cibulskas G. Mokyklos strategija - K., 2003.
20. Jovaiša L. Pedagogikos terminai. - K., 1993.
21. Jovaiša L. Ugdymo mokslo dalykas ir raida // Edukologijos įvadas. - K., 1993, p. 8 - 38.
22. Karjera šiandien ir rytoj / parengė Gumuliauskienė A., Augienė D., Bobrova L. ir kt. - Š., 2002.

23. Kardelis K. Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai. - K., 2002.
24. Kučinskienė R. Ugdymo karjerai metodologija. - Klaipėda, 2003
25. Kučinskienė R. Rengimo karjerai politika: šiuolaikinės prielaidos // Pedagogika. - 2001, Nr. 30, p. 17-30.
26. Kučinskienė R. Asmeninės karjeros plėtros ir mokymosi visą gyvenimą vadybiniai aspektai // Tiltai:priedas.-2002,Nr. 11,p. 75-81.
27. Kačinskienė R. Tėvų ir vaikų profesinės orientacijos ypatumai kaip viena iš moksleivių ugdymo karjerai prielaidų // Socialinė - psichologinė adaptacija ir švietimo sistema. - 1999, Nr., 1, p. 53 -60.
28. Kučinskienė R. Ugdymas karjerai - švietimo aktualija pasaulyje ir Lietuvoje // Pedagogika. - 2000, Nr. 43, p. 40-52.
29. Kučinskienė R. Ugdymo karjerai socialinės prielaidos // Tiltai: priedas. - 2004, Nr. 18, p. 77 -85.
30. Ručinskienė R. Individualių karjeros sprendimų racionalumo metodologiniai pagrindai // Organizacijų vadyba. Sisteminiai tyrimai. - 2003.
31. Ručinskienė R., Kučinskas V. Švietimo vadybos specialistų rengimas // Tiltai: priedas. - 2002, Nr. 10, p. 1001-107.
32. Laužackas R. Sistemotorinės profesinio rengimo kaitos dimensijos. - K., 1999.
33. Laužackas R. Mokymo turimo projektavimas. - V., 2000.
34. Lietuvos bendrojo lavinimo mokyklos bendrosios programos I-X klasės.-V., 1997.
35. Lietuvos Respublikos švietimo įstatymas. Žin., 2003, Nr. 63 - 2853.
36. Lietuvos Respublikos neįgaliųjų socialinės integracijos įstatymas. Žin., 2004, Nr. 21 - 620.
37. Lyginamoji edukologija. - k., 1997.
38. Mayring Ph. Qualitative Content analysis. — 2000. <http://www.qualitative — research.net>.
39. Myers D.G. Psichologija - K., 2000.
40. Martins L. L., Eddleston K. A., Veiga J. F. Moderatis of the Relationship between Work - Family Conflict of Career Satisfaction // Academy of Management Journal. - 2002, Vol. 45, No. 2, p. 399-409.
41. Nisbet R. A. Sociologijos tradicija. - V., 2000.
42. Palujanskienė A., Pugevičius A. Karjeros samprata pedagogo darbe // Pedagogika. - 2004, Nr. 70, p. 143-148.
43. Paulauskas S. Demokratinė savivalda. - Klaipėda, 2000.
44. Petkevičiūtė N. Asmeninės karjeros vystymo parametrai // Organizacijų vadyba. Sisteminiai tyrimai. - 1998, Nr. 8, p. 83 - 93.
45. Petkevičiūtė N. Asmeninės karjeros projektavimas ir vystymas globalizacijos kontekste // Profesinio rengimo tyrimai Nr. 16, p. 82 - 97.

46. Rajeckas V. Pedagogika - ugdymo mokslas ir menas // Pedagogika. - 1993, Nr. 29, p. 3 - 26.
47. Robbins S. P Organizacinės elgsenos pagrindai. - K., 2003.
48. Sakalas A., Šalčius A. Karjeros valdymas. - K., 1997.
46. Savickytė V. Bendrieji ugdymo klausimai. - S., 1997.
47. Seilius A. Organizacijų tobulinimo vadyba. - Klaipėda, 1998.
49. Targamadžė V. Švietimo vadyba. - Klaipėda, 2001.
50. Želvys R. Švietimo vadybos pagrindai. - V., 2001.

PRIEDAI

ANKETA MOKYTOJUI IR MOKYKLOS ADMINISTRACIJAI

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto švietimo vadybos studijų magistrantė Žydrūnė Kupitytė vykdo apklausą, norėdama ištirti karjeros ugdymo tobulinimo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje.

Vykdoma apklausa yra anoniminė, todėl savo vardo ir pavardės nurodyti nereikia. Mums svarbiausia tik Jūsų asmeninė nuomonė, todėl tikimės nuoširdžių atsakymų. Nuomonei išreikšti Jūs sugaišite vos kelias minutes, tačiau jūsų suteikta informacija tyrimo vykdytojai yra itin vertinga.

Dėkoju už dalyvavimą.

Prašau perskaityti šiuos klausimus ir pasirinkti Jums tinkantį atsakymo variantą.

1. Jūsų mokykla yra: (teisingą atsakymą apibraukite)

1. Mieste;
2. Kaime;

2. Ką, Jūsų nuomone, reiškia sąvoka - karjera? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Kilimas tarnyboje;
2. Gyvenimo planavimas;
3. Tai profesija;
4. Profesinė sėkmė;
5. Pasiiekimas norimo statuso;
6. Žmogaus pasirinktas veiklos kelias;
7. Viso gyvenimo įvairių vaidmenų seka;
8. Laimėjimai;
9. Nuolatinio darbo nuosekli tąsa.

3. Kas, Jūsų nuomone, geriausiai atspindi karjeros sėkmę? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Atlyginimas;
2. Atsakingos pareigos;
3. Savo gabumų atskleidimas;
4. Darbo patirties įgijimas;
5. „Lipimas per kitų galvas“.

4. Kuriuos įgūdžius, Jūsų nuomone, būtina ugdyti bendrojo lavinimu mokykloje (sąlygojančius karjeros ir mokymosi viso gyvenimo eigoje sėkmę)? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Savęs pažinimo;
2. Aplinkos pažinimo;
3. Racionalių sprendimų;
4. Perėjimo iš vieno etapo į kitą;
5. Galimybių žinojimo.

5. Kokios priemonės, Jūsų manymu, yra tinkamiausios supažindinti mokinius su profesijomis? (prašome įrašyti)

.....

.....

.....

6. Jūsų nuomone, ugdymas karjerai bendrojo lavinimo mokykloje (žymėti taip ⊗):

	Tikrai taip	Lyg ir taip	Nei taip, nei ne	Lyg ir ne	Tikrai ne	
Reikalingas						Beprasmiškas
Suplanuotas ir gerai apgalvotas						Stichiškas
Pagrįstas įstatymais						Teisiškai nepagrįstas
Sprendžiantis problemas						Problemas kuriantis
Realus						Tik idėjų lygyje
Pažangus						Nepažangus
Atitinka daugumos interesus						Atitinka mažumos interesus
Racionalus						Iracionalus
Aktyvus						Pasyvus
Sukuriantis naujas galimybes						Sugriaunantis galimybes
Neišvengiamas ir būtinas						Visai nebūtinas
Skatinantis strateginį mąstymą						Neskatinaantis strateginio mąstymo
Skatinantis mokinių savarankiškumą						Neskatinaantis savarankiškumo
Skatinantis mokinius planuoti savo karjerą						Neskatinaantis mokinių planuoti savo karjerą

7. Ar pakanka informacijos apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje? (pažymėkite vieną, Jums tinkamiausią atsakymą)

- Tikrai taip Lyg ir taip Nei taip, nei ne Lyg ir ne Tikrai ne

8. Iš kur gaunate informacijos apie ugdymą karjerai mokykloje? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Iš žurnalu;
2. Iš laikraščių;
3. Iš televizijos;
4. Iš radijo;
5. Iš interneto;
6. Iš kursų;
7. Iš knygų;
8. Kita.....

9. Bendrojo lavinimo mokykloje moksleiviai įgyja: (teisingus atsakymus apibraukite):

1. Teigiamas nuostatas į darbą, mokymąsi, visuomenę ir pasitenkinimo šiose srityse pajautimą;
2. Tokias asmenybės savybes kaip savigarba, pasitikėjimas savimi, atkaklumas, iniciatyvumas, sumanumas, išradingumas;
3. Realistišką santykio tarp mokymosi ir darbo pasaulio supratimą;
4. Informuotumą apie šiuolaikiniame darbo pasaulyje egzistuojančias karjeros galimybes;
5. Gebėjimą integruotis į darbo pasaulį įgijusiam tam tikrą profesiją arba toliau mokytis;
6. Strateginį mąstymą;
7. Savarankiškumą;
8. Planavimo įgūdžius.

10. Kokios mokinių kompetencijos labiausiai ugdomos mokykloje? (Sužymėkite pagal svarbą nuo 1 iki 4: 1 – tikrai ugdomi; 2 – lyg ir ugdomi; 3 – lyg ir neugdomi; 4 – tikrai ne ugdomi)

	Asmeninės (savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai)
	Socialinės (santykius su kitais žmonėmis ir socialine aplinka harmonizuojantys gebėjimai ir savybės)
	Edukacinės (gebėjimai, skatinantys žmogų saviugdai)
	Profesinės (specifiniai gebėjimai ir savybės susijusios su darbine veikla)

11. Kokioms profesijoms tinkantys įgūdžiai geriausiai išugdomi mokykloje? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Paslaugų (tenkinančios žmonių poreikius, kad jiems būtų patogiau gyventi);
2. Verslo (susiję su prekyba, investicijomis, nekilnojamu turtu i t.);
3. Technologijų (gamyba ir transportas);
4. Mokslo (teorinis darbas, taip pat mokslo laimėjimų ir technologijų taikymas praktikoje);
5. Bendrosios kultūros (humanitarinės, švietimo, žurnalistikos profesijos);
6. Meno ir pramogų (specialieji kūrybiniai gebėjimai mene ir pramogų srityje).

12. Kokie sunkumai dažniausi moksleiviams renkantis profesiją? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Nežino ar pajėgs įgyti norimą specialybę;
2. Nesugeba vertinti savo intelektualinių sugebėjimų;
3. Abejoja dėl fizinio ar psichologinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą;
4. Abejoja ar numatomai rinktis profesijai tinka jų charakterio ir temperamento savybės;
5. Blaškosi tarp įvairių interesų, vertybių, idealų, nepajėgdami nustatyti jų hierarchijos
6. Abejoja, ar polinkis, pašaukimas yra tikras.

13. Kokios institucijos teikia pagalbą ugdymo karjerai klausimais? (teisingus atsakymus apibraukite)

1. Profesinio orientavimo centras;
2. Profesinės mokyklos;
3. Psichologijos tarnyba;
4. Aukštosios mokyklos;
5. Darbo birža;
6. Kitos

institucijos:.....

14. Prašytume pasidalinti savo mintimis ir pasiūlymais kaip pagerinti mokinių ugdymą karjerai.

- Ką patartumėte kitoms mokykloms ugdymo karjerai klausimais? Ką daryti ir ko nedaryti?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

- Kokie mokytojų pagalbos būdai planuojant mokiniams savo karjerą Jums atrodo rezultatyviausi ir kokie nerezultatyvūs?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ačiū už Jūsų atsakymus.

ANKETA MOKSLEIVIAMS

Šiaulių universiteto Socialinių mokslų fakulteto švietimo vadybos studijų magistrantė Žydrūnė Kupitytė vykdo apklausą, norėdama ištirti karjeros ugdymo tobulinimo galimybes bendrojo lavinimo mokykloje.

Vykdoma apklausa yra anoniminė, todėl savo vardo ir pavardės Tau nurodyti nereikia. Mums svarbiausia tik Tavo asmeninė nuomonė, todėl tikimės nuoširdžių atsakymų. Nuomonei išreikšti Tu sugaiši vos kelias minutes, tačiau Tavo suteikta informacija tyrimo vykdytojai yra itin vertinga.

Dėkoju už Tavo dalyvavimą.

Prašau perskaityti šiuos klausimus ir pasirinkti Tau tinkantį atsakymo variantą.

1. Tavo amžius: (tinkamą atsakymą apibrauk)

1. iki 14 m.;
2. 15-16 m.;
3. 17-18m..

2. Tavo lytis: (tinkamą atsakymą apibrauk)

1. Mergaitė;
2. Berniukas.

3. Tavo mokykla yra: (tinkamą atsakymą apibrauk)

1. Mieste;
2. Kaime.

4. Kaip Tu supranti žodį karjera? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Kilimas tarnyboje;
2. Gyvenimo planavimas;
3. Tai profesija;
4. Profesinė sėkmė;
5. Pasiekimas norimo statuso;
6. Žmogaus pasirinktas veiklos kelias;
7. Viso gyvenimo įvairių vaidmenų seka;
8. Laimėjimai;
9. Nuolatinio darbo nuosekli tėsa.

5. Kas, Tavo nuomone, geriausiai atspindi karjeros sėkmę? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Atlyginimas;
2. Atsakingos pareigos;
3. Savo gabumų atskleidimas;
4. Darbo patirties įgijimas;
5. „Lipimas per kitų galvas“.

6. Kuo svajoji būti ateityje? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Mokytojas;
2. Gydytojas;
3. Seimo narys;
4. Pardavėjas;
5. Vadybininkas;
6. Administratorius;
7. Teisininkas;
8. Advokatas;
9. Barmenas;
10. Muzikantas;
11. Sportininkas;
12. Vertėjas;
13. Fizikas;
14. Chemikas;
15. Žurnalistas;
16. Kitoks darbas:

7. Kokių savybių reikalautų Tavo norimas darbas? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Greitai mąstyti;
2. Numatyti į priekį, kas bus toliau;
3. Logiškai mąstyti;
4. Savarankiškumo;
5. Matematinų žinių;
6. Muzikinių žinių, bei gabumų;
7. Sportinių žinių bei gabumų;
8. Užsienio kalbos žinių;
9. Organizuotumo;
10. Planuoti;
11. Kontroliuoti;
12. Bendrauti;
13. Priimti sprendimus;
14. Spręsti problemas;
15. Kita:

8. Kaip manai, kodėl žmonės dirba? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Nori užsidirbti;
2. Nori išreikšti save;
3. Nori būti naudinga valstybei;
4. Todėl, kad nebūtų nuobodu;
5. Todėl, kad taip daro dauguma;
6. Kita:

9. Kaip renki informaciją apie norimą darbą? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Iš žurnalų;
2. Iš laikraščių;
3. Iš televizijos;
4. Iš radijo;
5. Iš giminių;
6. Iš draugų;
7. Pamokų metu;
8. Klasės valandėlių metu;
9. Iš mokykloje organizuojamų renginių;
10. Kita:

10. Ar pakanka informacijos apie ugdymą karjerai bendrojo lavinimo mokykloje? (pažymėk vieną, Tau tinkamiausią atsakymą, žymėti taip ⊗)

- Tikrai taip Lyg ir taip Nei taip, nei ne Lyg ir ne Tikrai ne

11. Kokie gebėjimai labiausiai ugdomi mokykloje? (Sužymėkite pagal svarbą nuo 1 iki 4: 1 – tikrai ugdomi; 2 – lyg ir ugdomi; 3 – lyg ir neugdomi; 4 – tikrai ne ugdomi)

	Savęs pažinimo ir savęs pristatymo gebėjimai
	Santykių su kitais žmonėmis ir socialine aplinka harmonizuojantys gebėjimai ir savybės
	Gebėjimai, skatinantys žmogų saviugdai
	Specifiniai gebėjimai ir savybės susijusios su darbine veikla

12. Kokioms profesijoms tinkantys įgūdžiai geriausiai išugdomi mokykloje? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Paslaugų (tenkinančios žmonių poreikius, kad jiems būtų patogiau gyventi);
2. Verslo (susiję su prekyba, investicijomis, nekilnojamu turtu ir t.t.);
3. Technologijų (gamyba ir transportas);
4. Mokslo (teorinis darbas, taip pat mokslo laimėjimų ir technologijų taikymai praktikoje);
5. Bendrosios kultūros (humanitarinės, švietimo, žurnalistikos profesijos);
6. Meno ir pramogų (specialieji kūrybiniai gebėjimai mene ir pramogų srityje).

13. Kokius įgūdžius jau esi įgijęs? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Sprendimų priėmimo;
2. Savarankiškumo;
3. Komandinio darbo;
4. Planavimo;
5. Organizavimo;
6. Loginio mastymo;
7. Ateities numatymo;
8. Vertinimo;
9. Kita:

14. Kas sunkiausia renkantis profesiją? (tinkamus atsakymus apibrauk)

1. Nežinau ar pajėgsiu įgyti norimą specialybę;
2. Nesugebėsiu vertinti savo sugebėjimų;
3. Abejoju dėl fizinio ar psichologinio tinkamumo dirbti pasirenkamą darbą;
4. Abejoju ar numatomi profesijai tinka mano charakterio ir temperamento savybės;
5. Blaškausi tarp įvairių interesų, vertybių, idealų;
6. Abejoju, ar polinkis, pašaukimas yra tikras.

Ačiū už atsakymus.